

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof van Beroep te Gent, op zaterdag 4 november 1967.

DEMOKRATIE IN DE DEMOKRATIE ?

Rede uitgesproken door Mr. WILFRIED MARTENS, advocaat bij het Hof von Beroep te Gent

« Wij zijn van mening dat ons staatsbestel bedroevend functioneert. Het politieke spel moet nog steeds worden gespeeld volgens regels die dateren uit de vorige eeuw. Die regels zijn in de jaren na 1848 opgesteld voor een maatschappij die niet te vergelijken is met de onze. De turbulente ontwikkelingen sinds 1900 hebben onze samenleving immers ingrijpend veranderd. Maar nog steeds moeten regeerders en parlement het doen met de codes van een voorbij tijdperk ».

In deze direkte en verstaanbare taal richtte zich een groep intellectuelen, de Demokraten '66, bij de jaarwende van 1966 tot het Nederlandse volk om aan de staatsvorm een nieuwe en vitale inhoud te geven.

Deze groep werd bij elkaar gebracht door — wat genoemd wordt — een gevoel van hachelijkheid aangaande sommige verschijnselen in de parlementaire democratie en vertoont een uitgesproken belangstelling voor ingrijpende veranderingen in het Nederlands staatsrecht.

Het is opmerkelijk dat de kernpunten van dit ophefmakend politiek manifest de Nederlandse kontekst te buiten gaan en in wezen de problemen raken waarmee ook verschillende andere parlementaire democratieën te kampen hebben.

Eén van de stichters van D'66 geeft volgende kenmerken van deze onvolledige democratie: het gebrekkig functioneren van het parlementair stelsel; de ondoorzichtigheid van het partijwezen; de geringe mogelijkheid, die de burger heeft om zinvol — dat wil zeggen met merkbaar resultaat — deel te nemen aan het politieke leven; de nood aan uitbreiding en betere bescherming van de vrijheidsrechten van de burgers (¹).

Ook de Belgische instellingen blijken niet meer aangepast aan de noden van deze tijd. Hun vernieuwing is een dwingende noodzakelijkheid geworden en sedert verschillende jaren worden met de regelmaat van de seizoenen plannen in die zin bekendgemaakt.

Deze hervorming is voor de belangrijkste kwesties verbonden met een herziening van de grondwet. De Belgische grondwet werd tot nog toe slechts tweemaal gewijzigd: in 1892-1893 en in 1919-1921. Het belangrijkste resultaat ervan was de invoering van het algemeen stemrecht.

Sedertdien zijn meer dan veertig jaar voorbijgegaan en bleven verdere aanpassingen uit tenzij de vaststelling van de volledige Nederlandse tekst van de grondwet. De koninklijke bekrachtiging van deze wijziging dateert van 10 april 1967. Reeds in 1953 en 1958 werden herzieningsprocedures begonnen om de grondwet in overeenstemming te brengen met de deelneming van België aan de oprichting en de werking van supra-nationale instellingen vooral op Europees vlak. Ingevolge politieke moeilijkheden konden zij niet voltooid worden.

Gedurende de meest recente periode is een grondwetsherziening nog dwingender geworden en in 1965 werden de Kamers opnieuw met grondwetgevende bevoegdheden belast.

Het staatsbestel moet niet alleen gemoderniseerd en aangepast worden aan de Europese eenwording, er moet ook een nieuw « vergelijk der Belgen » gevonden worden. De structuren van 1830 beantwoorden niet meer aan de bewustwording en de groei van de Vlaamse en Waalse gemeenschappen, die gedurende de laatste jaren regelmatig met elkaar in konflikt kwamen en die binnen het kader van de Belgische staat een samenwerking op een nieuwe basis moeten vinden.

In de besluiten van de Driepartijenkommissie voor de hervorming van de instellingen, die op 26 januari 1965 werden vastgelegd, wordt dan ook vooropgezet dat de voorgestelde oplossingen willen beantwoorden aan twee doelwitten: de modernisering van de Staat en de noodzaak de relaties tussen de gemeenschappen te harmoniseren zonder dat de goede werking van onze instellingen

en de normale regeringsvorming in het gedrang zouden worden gebracht ⁽²⁾.

Een gewezen Eerste-Minister deelde vooral deze laatste zorg toen hij in de hem kenmerkende stijl verklaarde « België is een 2 PK Citroën, het heeft geen zin er de remmen van een « Bugatti » op aan te brengen, want de kracht van de rem moet afgestemd zijn op de kracht van de motor ».

In deze besluiten wordt veel belang gehecht aan de *decentralisatie* en de *benoeming van staatssekretarissen*. Beide hervormingen kunnen in ons land een beslissende stap zijn in de groei naar een volledige democratie. Bovendien roepen zij belangrijke vragen op waarvan er enkele in de loop van dit betoog zullen behandeld worden.

De Driepartijenkommissie heeft ook even aandacht besteed aan de aanstelling van speciale *kommissarissen* om het Parlement bij te staan in zijn controlefunctie en ter bescherming van de individuele vrijheden. Met de groei van de overheidsbemoeiingen op alle terreinen en de toename van de aanrakingspunten tussen publiek en administratie is de bescherming van de burgers tegen de overheid een acuut vraagstuk geworden. Daarom is de belangstelling voor het instituut van de parlementaire *Ombudsman* in de Skandinavische landen gegroeid en wordt de doorvoering van een soortgelijke instelling in ons land mogelijk geacht.

Tot slot van deze inleiding moet erop gewezen worden dat de inhoud van de politiek hier niet in het geding is maar wel de formele kant ervan. Toch zijn de staatsrechtelijke hervormingen van kapitaal belang omdat zij moeten toelaten in al de kwesties, die het hart van de politiek uitmaken, de besluitvorming op democratische wijze te laten verlopen — met de hoogst mogelijke deelname van iedere burger. Wat hier aan de orde is, is de noodzaak van een deugdelijk instrument ⁽³⁾.

1. De decentralisatie

A. De twee componenten van het Nederlandse voorbeeld : autonomie en zelfbestuur

De territoriale decentralisatie is één van de voornaamste karaktertrekken van de Nederlandse staatsinrichting. *Autonomie en zelfbestuur* zijn de twee componenten van dit beginsel : enerzijds een erkenning van de provinciale en gemeentelijke *autonomie*, waardoor aan deze korporaties de *regeling en het bestuur van hun eigen huishouding* is overgelaten ; anderzijds de inschakeling van deze openbare lichamen bij de *uitvoering* van regelingen van hoger gezag — het *zelfbestuur*.

De tegenstelling tussen autonomie en zelfbestuur is steeds meer vervaagd en het onderscheid tussen beide wordt niet gegrond in « de natuur » van provincie en gemeente, noch in de aard van bepaalde takken van overheidszorg. De beide begrippen duiden veeleer een verschil aan in de wijze waarop de behartiging van bepaalde belangen aan provincies en gemeenten is toevertrouwd. Indien het omwille van het algemeen belang niet nodig is ten aanzien van een bepaalde overheidstaak op centraal niveau maatregelen te treffen, dan brengt de autonomie van provincie en gemeente mee dat zij die taak vrij en zelfstandig ter hand kunnen nemen. Indien het algemeen belang ten aanzien van een bepaalde taak evenwel een centrale benadering vordert, dan kan aan de provincies en gemeenten de verdere regeling en uitvoering van die taak in het kader van het zelfbestuur worden toevertrouwd ⁽⁴⁾.

Zo is historisch gezien, in Nederland, de territoriale decentralisatie de noodzakelijke organisatiewijze van een eenheidsstaat, die de provincies en gemeenten in het geheel wil inpassen met behoud van een zo groot mogelijke zelfstandigheid.

Zowel de autonomie als het zelfbestuur bieden bovendien de mogelijkheid de burgers op ruimer schaal te betrekken bij het doen en laten van de overheid. Daarin is de betekenis gelegen van de decentralisatie als beginsel van een democratische staatsinrichting en als een doelmatige organisatievorm ter waarborging van een democratisch bestuur.

Naast de territoriale decentralisatie kent Nederland, zoals België, de dienstgewijze decentralisatie. De centrale overheid vertrouwt dan de verzorging van bepaalde overheidsfuncties toe aan korporaties zoals bv. de waterschappen. Dit zijn openbare lichamen belast met een bepaalde aangewezen taak van waterstaatkundige aard. Ook deze lichamen hebben in het Nederlandse recht een autonome bevoegdheid, die echter begrensd is dan die van de provincies en de gemeenten. Zij kan zich immers niet verder uitstrekken dan de toegewezen taak, die voor elke waterschap apart door het provinciaal bestuur moet worden bepaald.

Daarnaast heeft zich op een geheel ander terrein, nl. op dat van het beroeps- en bedrijfsleven, een ontwikkeling voltrokken waarin ook de functionele decentralisatie een rol speelt. Aan deze openbare lichamen wordt naast de specifieke autonome taak, die zij geheel vrij en naar eigen inzicht behartigen, ook de verplichting opgelegd die taken uit te voeren, welke hun door andere daartoe bevoegde lichamen worden opgedragen. Hetgeen reeds ten aanzien van de autonomie en het zelfbestuur van de provincies en de gemeenten werd opgemerkt geldt dus ook voor de andere openbare lichamen in het kader van dienstgewijze decentralisatie ⁽⁵⁾.

B. De Belgische voorstellen

Door de Belgische politieke milieus werd bij herhaling betoogd dat de decentralisatie onontbeerlijk is om de doeltreffendheid van de staat te verbeteren ; om de autonomie van de streken te verwezenlijken in het beheer van eigen belangen en om de wrijvingsvlakken tussen Vlamingen en Walen enger te maken. In de voorstellen, die zeer onlangs nog werden bekend gemaakt, wordt ook de nadruk gelegd op de noodzaak van een democratisch contact tussen de burgers en de overheidsinstanties. Daarom wordt beklemtoond dat het vereist is de grootst mogelijke verantwoordelijkheid aan de lokale regionale besturen op te dragen ⁽⁶⁾.

De resultaten die door de gewone man van de decentralisatie verwacht worden, werden wellicht het best beschreven door één van onze bekende parlementaire journalisten, die naar aanleiding van een belangrijke rede van Prof. Vranckx in de Kamer ongeveer het volgende schreef :

« Donderdagavond stonden wij op het perron van Brussel-Noord, de kraag strak omhoog tegen de natte wind, met honderd andere reikhalzende sinjoren en maneblisters uitkijkend naar de trein die ons weer eens uit de stad van onze arbeid en onze ergernis zou komen verlossen. Naast ons zochten twee klerken (...) bescherming achter het windscherm. « Straks moet ik nog een kwartuur trampen, zei de ene ; naar Merksem ». — « Ja, zei de andere, wanneer gaan ze dat ministerie nu eens doen verhuizen ? Het is geen leven meer met dat heen-en-weer reizen ».

Zij spraken niet over pendelen en hadden wellicht nooit een studie over de arbeid van forenzen gelezen. De kou en de miserie zaten diep onder hun gebogen schouderbladen vast. Toen de trein binnen reed en de deuren openklapten, wrongen zij zich naar binnen, tussen vele andere anonieme bedienden en beambten, die naar de regen roken en voor zich uitstaarden. Zonder zelfs het meisje te zien dat ravenzwart en in witte trench op het perron bleef wachten.

Het schokte ons, zegt de parlementaire journalist, want enkele uren te voren hadden wij Prof. Vranckx, oud-minister en socialist, op de Kamertribune horen zeggen: «Elke dag komen er 100.000 Vlamingen en 80.000 Walen naar Brussel; wordt het geen tijd om met de decentralizatie te beginnen?» Tussen de tribune en het perron was de afstand wel heel kort» (7).

De voorstellen van de Driepartijenkommissie van 1965 bevatten maatregelen van administratieve decentralizatie, die volkomen passen in het bestaande kader van de gewestelijke en provinciale instellingen alsook een ontwerp van economische decentralizatie. Deze laatste zou vooral geschraagd worden door Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen waarvan, bij gebreke aan een volledig akkoord, het aktiviteitsgebied niet duidelijk afgebakend werd (8).

Langs socialistische zijde heeft men onlangs andermaal voorgehouden dat de huidige provinciale indeling voorbijgestreefd is. Men stelt daarom de indeling van het land in vijf economische streken voor — met meer bepaald twee streken voor het Vlaamse landsgedeelte. Men is er bovendien van overtuigd dat uit de eigen dynamiek van de op te richten regionale economische instellingen nieuwe administratieve ruimten zullen groeien (9). Er moet inderdaad rekening worden gehouden met het feit dat op kortere of langere termijn onze gewesten zullen geïntegreerd worden in de sociaal-economische streken die de E.E.G. tracht tot stand te brengen.

Moet men, wanneer men al deze elementen samenvoegt, niet ernstig de mogelijkheid gaan overwegen de ingrijpende maatregelen van decentralizatie te laten gebeuren ten gunste van grotere economische eenheden die dank zij interprovinciale samenwerking op Vlaams en Waals vlak kunnen tot stand gebracht worden? Het is duidelijk dat daardoor een volkomen nieuwe situatie zou groeien waarin, door de kracht van een geleidelijke evolutie, onze gemeenschappen ook een eigen politieke gestalte zouden verwerven.

C. Decentralizatie als element van demokratizering.

In het reeds geciteerde programma van D'66 in Nederland, wordt de decentralizatie eveneens als een element van demokratizering vooropgezet. Gesteld wordt dat de decentralizatie gewenst is waar zij mogelijk is. Voorwaarde voor decentralizatie is nochtans dat de plaatselijke instanties, die met nieuwe beleidstaken worden belast, over voldoende bestuurskracht beschikken. Daarom moet de vorming van bovengemeentelijke organen worden gestimuleerd en mogen de provinciale grenzen geen hinderpaal zijn wanneer de doeltreffendheid de overschrijding van deze grenzen zou vergen (10).

Ook in Frankrijk is sedert het verschijnen van het boek «Paris et le Désert français», dat als een alarmkreet klonk, heel wat gebeurd. In 1965 heeft de Club «Jean Moulin» een werk gepubliceerd. «Le socialisme et l'Europe». Daarin poogt een ploeg van jonge specialisten in de internationale economische vraagstukken, een antwoord te verschaffen op de fundamentele vragen van onze tijd en zij trachten de weg aan te geven van de opgang naar een nieuwe beschaving.

Zij zijn ervan overtuigd dat de decentralizatie, ja, zelfs het federalisme, een fundamentele eis is van de socialistische democratie. En zij verantwoorden hun stelling aldus:

«Nous n'entendons pas traiter la décentralisation comme un refrain que chacun se croit tenu de répéter, étant entendu que personne n'y croit. Nécessité politique de toujours au regard des idéaux démocratiques, elle est, chaque jour davantage, une nécessité d'ordre technique et

d'ordre humain. En continuant à l'ignorer la France manifeste un esprit rétrograde» (11).

D. De verhouding tussen decentralizatie en federalisme.

In het Belgische politieke leven worden decentralizatie en federalisme vaak tegen elkaar afgewogen, zoniet tegen elkaar uitgespeeld.

De inhoudelijke en terminologische verwarring zijn daarbij dikwijls doorslaggevend. Het is zeer de vraag of de grote ingewikkeldheid van de juridische feiten door een dergelijke benaderingswijze enigszins wordt opgeklaard.

Nochtans biedt de verhouding decentralizatie-federalisme op het juridische vlak stof voor een interessante en verhelderende discussie. Michel Mouskhely heeft in zijn werk «La Théorie juridique de l'Etat fédéral» de structuur van de federale staat uitvoerig onderzocht vanuit het standpunt van de decentralizatie (12).

De eerste vraag die daarbij moet gesteld worden, is de volgende: welke is de precieze verhouding tussen de decentralizatie en het federalisme? Zijn deze beide begrippen volkomen aan elkaar tegengesteld en sluiten zij elkaar uit, of zijn zij integendeel van dezelfde natuur? De auteurs die, zoals Mouskhely, deze vraag bevestigend beantwoorden zien in het federalisme een hogere graad van decentralizatie.

Vervolgens wordt onderzocht welke de verschillende graden van de decentralizatie zijn en hij onderscheidt er drie: de administratieve; de provinciale of politieke en de federale decentralizatie. Tussen deze drie types van decentralizatie bestaat er geen wezenlijk of kwalitatief verschil doch enkel een kwantitatief verschil of een verschil in graad.

1. De verschillende betekenissen van het begrip «federalisme».

Maar voor de duidelijkheid van de uiteenzetting moeten wij eerst in het kort nagaan wat men onder federalisme verstaat en welke de belangrijkste kenmerken zijn van de federale staat, daarbij o.m. steunend op een belangrijke uiteenzetting van Prof. Mast (13).

Het begrip «federalisme», afkomstig van het Latijnse woord «foedus» (verbond), heeft een algemene en welbepaalde staatsrechtelijke betekenis. De inhoud van dit begrip heeft ook een historische achtergrond.

In *algemene zin* kan men zeggen, dat het federalisme een streven is naar verstandhouding en binding, op basis van internationale verdragen, tussen onafhankelijke staten. Dit streven ontstaat uit een gevoel van samenhangende tussen verschillende volkeren, die zich in hun bestaan bedreigd achten, of uit een behoefte aan grotere samenwerking rond gemeenschappelijke problemen; verruiming van de nationale markten, enz. In dat opzicht kunnen de Raad van Europa, de E.G.K.S., de E.E.G. en Euratom beschouwd worden als uitingen van een federalistisch wordingsproces, alhoewel nog geen volledig uitgebouwde federale structuren tot stand zijn gekomen.

In *specifieke zin* is het federalisme de rechtsvorm waardoor, in een bepaalde staat, een institutionele gedaante wordt gegeven aan een evenwichtige verhouding tussen de macht van het centraal gezag en het vrij beslissingsrecht van de gelijkgerechtigde delen.

Aldus bestaat er geen unieke «federale staat». Er bestaan slechts federale staten waarin de bevoegdheid van het centraal gezag en die van de regionale gezagsinstanties op zeer verschillende wijze geregeld zijn.

Het federalisme is *historisch* gezien gewoonlijk een beweging geweest van opbouw naar grotere gehelen. Zo werd uit de Middeleeuwse versplintering een bepaalde vorm van unifikatie ingesteld, die de samenstellende delen doelbewust in hun zelfstandigheid handhaafde. Zo zegt men dat de federale staat de staatsvorm is die in de regel van de verscheidenheid naar een bepaalde vorm van eenheid leidt. En men geeft als voorbeelden het ontstaan van de Verenigde Staten (1787), de Zwitserse Bondstaat (1848), het Australische Commonwealth (1901) en het eerste Duitse Rijk van 1871 waarmede de huidige grondwet van de Bondsrepubliek, na de periode van de gecentraliseerde nationaal-socialistische staat, weder heeft aangeknoopt.

Prof. Mast stelt de vraag of er op deze regel wel uitzonderingen bestaan. Hij is van oordeel dat, wanneer in een pluri-nationale eenheidsstaat en vooral in een democratische eenheidsstaat (zoals België er een is), de samenstellende groepen tot de nationale bewustwording ontwakende de drang naar de autonomie zo sterk is, dat de federale binding, die het *volledige* beslissingsrecht over de eigen lotsbestemming uitsluit, vaak als ondraaglijk wordt aanvaard.

Er moet nochtans op gewezen worden, dat er wel degelijk een hechte bondstaat kan ontstaan door omvorming van gecentraliseerde staatsstructuren in federale zin en dus door de herinrichting van een unitaire staat. In dit verband kan verwezen worden naar voorbeelden zoals Argentinië, Mexico, Venezuela, Brazilië, alhoewel dat deze vorming van een federale staat minder frequent voorkomt⁽¹⁴⁾.

2. De biezonderste kenmerken van de federale staat.

Vervolgens komen de biezonderste kenmerken van de federale staat aan de beurt.

a. De eerste van de kenmerkende eigenschappen van een federale staat, is het bestaan van twee boven elkaar geplaatste juridische ordeningen (de juridische ordening van het geheel en die van de delen) met een onderscheiden normensysteem en onderscheiden wetgevende, uitvoerende en rechterlijke organen.

De federale staat beschikt, net zoals de deelstaten, over een volledige staatkundige organisatie en hij kan in dit opzicht vergeleken worden met de eenheidsstaat en zijn wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. De centrale organen leggen aan de burgers individuele verplichtingen op omdat zij op de gemeenschappelijke terreinen het ganse land besturen.

b. De tweede kenmerkende eigenschap van de federale staat is de autonomie van de deelstaten. Deze autonomie hangt af van de verwezenlijking van twee voorwaarden: het bestaan van eigen instellingen en het behoud van een zeker aantal exclusieve bevoegdheden voor de deelstaten. De belangrijkste van deze exclusieve bevoegdheden bestaat erin een eigen grondwet op te stellen en die te wijzigen. Deze grondwettelijke autonomie zal op haar beurt de deelstaten toelaten een volledige reeks instellingen op wetgevend, uitvoerend en rechtelijk vlak op te bouwen of te behouden.

c. De derde kenmerkende eigenschap van de federale staat is de bevoegdheidsverdeling tussen de centrale en de regionale gezagsinstanties.

In de meeste federale grondwetten wordt aan de deelstaten een principiële bevoegdheid toegekend, terwijl de bevoegdheden van het centraal gezag in een beperkende opsomming zijn weergegeven. Andere grondwetten kennen de principiële bevoegdheid toe aan het centraal gezag.

De praktijk heeft aan het verschil tussen de bevoegd-

heidsregelingen veel van zijn oorspronkelijke betekenis ontnomen. Zo heeft het systeem van de beperkende opsomming van de bevoegdheden van het centraal gezag in de Verenigde Staten een enorme uitbreiding van de bevoegdheden van dit gezag niet belet.

Bij wijze van voorbeeld en ter illustratie van wat voorafgaat, kan, aan de hand van de praktijk in federaal gestructureerde landen zoals Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland b.v., volgend schema van de bevoegdheidsverdeling tussen centrale en regionale instanties worden vastgelegd:

- 1) de lijst der aangelegenheden, met betrekking waartoe beslissing en uitvoering gecentraliseerd blijven;
- 2) de lijst der aangelegenheden, met betrekking waartoe beslissing en uitvoering aan de deelstaten worden opgedragen;
- 3) de lijst der aangelegenheden, met betrekking waartoe de beslissing gecentraliseerd blijft, doch de uitvoering wordt opgedragen aan de deelstaten;
- 4) de lijst der concurrerende bevoegdheden, d.w.z. der aangelegenheden met betrekking waartoe de deelstaten vrij handelen in de mate waarin de centrale overheid de zaak niet tot zich heeft getrokken⁽¹⁵⁾.

d. de vierde kenmerkende eigenschap van de federale staat is de deelname van de deelstaten aan de federale besluitvorming.

Deze participatie gebeurt op indirecte en directe manier. Onrechtstreeks door het feit dat de wetgevende macht op centraal vlak verdeeld is over twee kamers. De Kamer van Volksvertegenwoordigers wordt op evenredige wijze en volgens de bevolkingsaantallen samengesteld dank zij rechtstreekse en algemene verkiezingen. Deze Kamer vertegenwoordigt aldus het ganse land als geheel en is er als het ware — samen met het staatshoofd — de personifikatie van. De Senaat daarentegen (ook genoemd Raad der Nationaliteiten, Bondsraad, Rijksraad, enz.) is uitsluitend voorbehouden aan de vertegenwoordigers van de deelstaten of van de nationaliteiten. Deze vergadering wordt in een federaal systeem in de meeste gevallen, doch niet noodzakelijk, op paritaire wijze samengesteld: in de V.S.A., de bondstaten van Zuid-Amerika, in Zwitserland en Australië, beschikken de deelstaten over eenzelfde aantal zetels in de federale Senaat. In Canada daarentegen beschikken de provincies niet over een gelijk aantal senatoren maar worden de kleine provincies nochtans — kwestie van evenwicht en waarborgen — bevoorrecht.

De directe deelname van de deelstaten aan de centrale besluitvorming ligt op het vlak van de wijziging van de federale grondwet. In principe kan een dergelijke herziening niet worden doorgevoerd zonder de instemming van de meerderheid van de deelstaten.

e. De vijfde kenmerkende eigenschap van de federale staat is het bestaan van een grondwettelijke jurisdictie. De bevoegdheidsverdeling tussen centrale en regionale gezagsinstanties, die in de federale grondwet is opgenomen, moet verplichtend kunnen opgelegd worden. Daartoe is een onafhankelijk orgaan nodig dat belast is met de interpretatie en de sanktionering van deze grondwettelijke bepalingen.

3. De drie graden van de decentralisatie.

Nadat aldus gepoogd werd het federalisme te omschrijven en er de biezonderste kenmerken van aan te geven, komt opnieuw de verhouding decentralisatie-federalisme aan de beurt en de vraag, hoe, in de opvatting van auteurs zoals Mouskhely, de theorie van het federalisme kan opgebouwd worden, vertrekkend van het beginsel van de decentralisatie.

Volgens deze auteur moeten twee van de vijf biezonder-

ste kenmerken als essentieel worden beschouwd. Hij gaat op deze karakteristieken dieper in en vraagt zich n.l. af waarin de autonomie van de deelstaten werkelijk bestaat en hoe hun deelname aan de federale besluitvorming verwezenlijkt wordt.

Door deze benaderingswijze wordt een diepte-ontleding van het fenomeen van de decentralisatie verricht en wordt met name nagegaan welke haar verschillende dimensies zijn.

De louter administratieve decentralisatie is de eerste graad. Het type daarvan is de gemeente. Zij beschikt over een zekere autonomie in het kader en onder de controle — administratieve voogdij — van de staat. Boven de gemeenten kunnen er nog andere gedecentraliseerde administratieve omschrijvingen bestaan zoals de departementen in Frankrijk. Maar hoe uitgebreid de autonomie ook zij, de staat behoudt zijn eenheidskarakter.

De provinciale of politieke decentralisatie vormt de tweede graad. Het type daarvan is onder meer de autonome streek of provincie. De autonomie van gemeenten en departementen strekt zich niet verder uit dan de loutere lokale administratie. In dit geval echter omvat zij ook de wetgevende, uitvoerende en soms de rechterlijke macht. De autonome streken of provincies beschikken over alle wetgevende en uitvoerende organen.

De federale decentralisatie ten slotte is, volgens Mouskhely, de hoogste graad en een bijzondere vorm van decentralisatie. De twee essentiële kenmerkende eigenschappen, de grondwettelijke autonomie en de deelname van de deelstaten aan de federale besluitvorming vinden men in alle federale staten terug en er kan geen sprake zijn van een bondstaat zonder één van hen. Nochtans is de participatie van de deelstaten aan de federale besluitvorming het *fundamentele element*. Op zichzelf is het onvoldoende om de federale staat te karakteriseren, maar samen met de grondwettelijke autonomie wordt het het waarachtig «*signum specificum*» van deze staatsvorm⁽¹⁶⁾.

4. De federale decentralisatie.

a. De grondwettelijke autonomie.

Er dient allereerst benadrukt dat in deze opvatting de autonomie van de deelstaten vooral wordt beschouwd onder het oogpunt van haar belangrijkste exclusieve bevoegdheid: de mogelijkheid een eigen grondwet uit te vaardigen en te wijzigen.

Alle deelstaten beschikken over een eigen grondwet die hun niet wordt opgelegd door de centrale instanties, maar die hun eigen werk is.

Maar de decentralisatie, die aldus wordt opgetild tot het grondwettelijk niveau, is praktisch altijd onvolledig d.w.z. dat de federale grondwet verplichtende normen bevat voor de grondwetten van de deelstaten. Aldus hebben praktisch alle federale staten beperkingen aangebracht aan de zelfstandige organisatie van hun deelgebieden. Zo schrijven de meeste federale grondwetten voor hun leden de republikeinse staatsvorm voor. Andere verplichtingen zijn, zoals in de Verenigde Staten, de rechtsgelijkheid van de burgers ongeacht ras of geslacht. De grondwet van de Sovjet-Unie gaat nog verder en legt de basis van een soort federalisme in de tweede graad. In bepaalde gevallen wordt inderdaad de oprichting van autonome gemeenschappen binnen een deelstaat voorzien⁽¹⁷⁾.

Bovendien spruit uit deze regeling voort, dat de herziening van de federale grondwet de deelstaten onrechtstreeks tot aanpassingen dwingt. De bepalingen van

de federale grondwet, die moeten overgenomen worden in de grondwet van de deelgebieden, kunnen door het centraal gezag gewijzigd worden.

De deelstaten worden dan impliciet verplicht hun fundamentele wetgeving aan te passen en de verbroken overeenstemming met de centrale grondwet te herstellen.

Daarom is het, ter versterking van de grondwettelijke autonomie van de deelstaten, van kapitaal belang te weten of zij rechtstreeks kunnen medewerken aan de herziening van de federale grondwet. En dit punt vormt, in de theorie van Mouskhely, één van de elementen van het tweede wezenlijk kenmerk van de federale decentralisatie.

b. De deelname aan de federale besluitvorming.

De deelname aan de federale besluitvorming gebeurt, zoals gezegd, op twee manieren: *indirect* door het bestaan van een wetgevende vergadering (de Senaat) waarin de vertegenwoordigers van de deelstaten zijn opgenomen en *direct*, door de participatie van deze staten aan de herziening van de federale grondwet.

Daardoor raakt men inderdaad één van de sterkste karaktertrekken van de federale organisatie. Het feit dat twee onderscheiden organen de wetgevende beslissingen treffen: één dat het land als geheel vertegenwoordigt en één dat op gelijke wijze gestalte geeft aan de deelgebieden ongeacht hun uitgestrektheid of hun bevolkingsaantal. Het onderscheid tussen een federale Senaat en de Belgische Hoge Vergadering b.v. bestaat hierin, dat deze laatste, ondanks de bijzondere manier van verkiezen van bepaalde van haar leden, net zoals de Kamer de ganse natie vertegenwoordigt en niet de deelgebieden, die de provincies zijn.

De kwestie van de gelijke vertegenwoordiging van de deelgebieden in de Senaat, is bovendien gekoppeld aan de vraag van de gelijke bevoegdheid van Kamer en Senaat. Indien geen federale wet kan tot stand komen zonder de volwaardige medewerking van de Senaat, is de medezeggenschap van de deelstaten in de centrale beslissingen inderdaad bijzonder effectief. Deze theoretische beschouwingen worden trouwens in de praktijk bewaarheid: in de meeste federale staten zenden de deelstaten een gelijk aantal vertegenwoordigers naar de Senaat en neemt deze vergadering samen met de Kamer op gelijkwaardige wijze deel aan de uitoefening van de centrale wetgevende arbeid.

In de federale grondwet wordt het mechanisme opgenomen waardoor een bondstaat kan functioneren: hij verdeelt de bevoegdheden en bepaalt de taken van de onderscheiden organen. Daarom is de wijziging van de federale grondwet zo belangrijk en wordt zij onderworpen aan strikte formele regels en aan de medewerking van de deelstaten.

Aldus wordt er in de beide centrale wetgevende instellingen een gekwalificeerde meerderheid vereist en mag men dus zeggen, dat de deelstaten reeds langs die weg deelnemen aan deze belangrijke operatie. Maar in de meeste gevallen is voorzien, dat de herziening, naast de goedkeuring in het federale parlement, ook de effectieve adhesie moet verkrijgen van de meerderheid van de deelstaten. Deze adhesie kan betuigd worden hetzij door het ganse kiezerskorps van de verschillende deelstaten, hetzij door hun eigen instellingen. Zo worden in Zwitserland en Australië de grondwetsherzieningen onderworpen aan een verplicht referendum. In de Verenigde Staten, Mexico en Venezuela worden de verschillende wetgevende instellingen belast met deze opdracht. De Amerikaanse grondwet kan slechts gewijzigd worden mits het akkoord van de drie-vierden van de deelstaten en na goedkeuring met een twee-derde-meerderheid in elk van de centrale wetgevende kamers⁽¹⁸⁾.

Nadat al deze elementen zijn aangegeven, kan de theorie

van de federale decentralisatie als volgt samengevat worden. De deelstaten beschikken over de grondwettelijke autonomie. Dit is niet voldoende, want de autonome provincies van een gedecentraliseerde eenheidsstaat kunnen in zekere mate ook over deze zelfstandigheid beschikken. Vereist is bovendien dat de deelstaten reëel en effectief deelnemen — rechtstreeks of onrechtstreeks — aan de beslissingen die op centraal niveau worden getroffen ⁽¹⁹⁾.

II. De Staatssekreтарissen

A. Wat zijn Staatssekreтарissen ?

De heer F. De Weert is na een vergelijking van de Franse en Nederlandse instellingen tot het besluit gekomen, dat de staatssekreтарissen en onderstaatssekreтарissen politieke funktionarissen zijn. Zij worden benoemd door het staatshoofd. Zij maken deel uit van de regering en oefenen, als politieke verantwoordelijken politieke en administratieve opdrachten uit, die hun worden gedelegeerd onder de leiding en de verantwoordelijkheid van de minister aan wie zij worden toegevoegd ⁽²⁰⁾.

Een nadere ontleding van deze bepaling laat de auteur toe de verschillende onderdelen ervan even toe te lichten en meteen aan te duiden welke doeleinden er moeten nagestreefd worden met de benoeming van staatssekreтарissen.

Allereerst schijnt het noodzakelijk dat de staatssekreтарissen politieke funktionarissen zijn. Het werk van een minister vertoont politieke en administratieve aspecten. Beide zijn trouwens innig met elkaar verbonden. Indien men het werk van de ministers wil verlichten door ze te laten bijstaan door staatssekreтарissen, moeten deze laatste dezelfde bevoegdheden hebben. De leiding van de administratie of van een deel ervan kan een minister slechts overlaten aan een politiek man zoniet creëert hij een tweede sekretaris-generaal.

In de landen waar de staatssekreтарissen bestaan, maken zij ook deel uit van de regering omdat zij deel hebben in haar kollektieve verantwoordelijkheid. Zij onderhouden regelmatig kontakten met het parlement en zij moeten op de kabinetsraad kunnen uitgenodigd worden, indien dit nodig is ⁽²¹⁾.

Daarom zijn deze medewerkers van de ministers ook politiek verantwoordelijk. Indien dit niet zo ware, zou de minister praktisch alle dossiers moeten blijven behandelen, die door zijn huidige medewerkers worden voorbereid. Hij zou dan ook evenzeer het werk van zijn staatssekreтарis moeten controleren ⁽²²⁾.

Teoretisch en « potentieel » verdient het aanbeveling dat de staatssekreтарis over dezelfde bevoegdheid beschikt als zijn minister. In de praktijk echter moet elke minister de algemene leiding van zijn departement behouden en de materies kunnen bepalen waarmede zijn staatssekreтарis zich voornamelijk zal bezighouden. Aldus ziet men dat de staatssekreтарissen overal een gedelegeerde bevoegdheid uitoefenen. In die omstandigheden werken de staatssekreтарissen onder de leiding en de verantwoordelijkheid van de ministers. Dit o.m. om de dualiteit van beslissingen te vermijden die zou kunnen voortvloeien uit de overdracht van bevoegdheden en om te komen tot een grotere koördinatie op administratief en politiek vlak ⁽²³⁾.

B. De nagestreefde doeleinden.

Volgens de heer De Weert moeten met de benoeming van staatssekreтарissen de volgende doeleinden nagestreefd worden. Een betere werking van de kabinetsraad: het overleg en de verstandhouding zijn slechts mogelijk in

een beperkte ploeg en het aantal ministers is thans te groot. Het onderscheid tussen ministers en staatssekreтарissen zal een oplossing brengen: alleen de chefs van de departementen zetelen in de kabinetsraad; de staatssekreтарissen worden enkel gehoord voor kwesties die hen speciaal aanbelangen ⁽²⁴⁾.

De benoeming van staatssekreтарissen — en daardoor de opvoering van het aantal regeringsleden — kan ook de stabiliteit van een ploeg versterken. De politieke basis wordt verruimd en de wisseling van het ministerieel personeel zal met minder haperingen verlopen: ingeval van de vervanging van een minister door zijn staatssekreтарis, zal men van een werkelijke opvolging kunnen gewagen ⁽²⁵⁾.

Er wordt ook een rationalisatie van de regeringsstructuur beoogd. De beklemtoning van speciale taken, zoals de buitenlandse handel; de eisen van bepaalde groepen zoals de middenstand en de grote gezinnen; de ontwikkeling van belangrijke algemene direkties of de loutere politieke doseringen hebben in de afgelopen jaren geleid tot de oprichting van nieuwe departementen.

De nadelen die daaraan verbonden zijn, zijn evident: gebrek aan koördinatie; herhaalde herverdeling van de ministeriële bevoegdheden; verzwaring van de administratieve machine en dubbel gebruik; verspilling van kredieten en verwarring bij het publiek dat niet meer weet waarheen zich te wenden. Daarom wordt door sommigen, met het oog op het behoud van een evenwichtig gestructureerde regering, de vorming van een kernkabinet bepleit waarvan ieder lid verantwoordelijk zou zijn voor een grote sektor van de regeringspolitiek en een groot departement zou leiden ⁽²⁶⁾.

Het is duidelijk dat de staatssekreтарissen in een dergelijke nieuwe structuur zouden kunnen belast worden met het beheer van bepaalde onderdelen van grote departementen.

Tenslotte is de heer De Weert van oordeel dat de benoeming van staatssekreтарissen ook van belang is met het oog op de vorming van het ministerieel personeel (een goede parlementariër is geen goede minister); de voorbereiding van de administratieve hervorming en de aanpassing van de regeringsstructuur aan de gevolgen van de Europese integratie.

In verband met dit laatste punt stipt hij o.m. aan, dat praktisch alle ministers moeten deelnemen aan gespecialiseerde internationale activiteiten hetgeen ver doorgedreven technische studie en veelvuldige verplaatsingen naar het buitenland veronderstelt. Daarom werden in verschillende landen staatssekreтарissen voor Europese zaken benoemd ⁽²⁷⁾.

C. De voorstellen van de Driepartijenkommissie.

Het komt er thans op aan na te gaan in hoeverre deze theoretische voorstellen werden opgenomen in de besluiten van de Driepartijenkommissie voor de hervorming der instellingen. Het valt daarbij onmiddellijk op dat wegens de Belgische situatie een totaal nieuwe en oorspronkelijke opdracht zou worden toevertrouwd aan de staatssekreтарissen, nl. hoofdzakelijk een rol spelen in de harmoniëring van de betrekkingen tussen de gemeenschappen.

De benoeming van staatssekreтарissen wordt immers verantwoord om een dubbele reden: nl. een betere verdeling van de taken en bevoegdheden van de uitvoerende macht én de harmoniëring van de betrekkingen tussen de twee gemeenschappen. In dat verband wordt over de structuur van de regering gezegd, dat het aantal ministers dient beperkt o.m. door een hergroepering van de ministeriële departementen en de benoeming van staatssekreтарissen. Het traditioneel evenwicht tussen Nederlandstalige en Franstalige ministers moet gehand-

haafd worden en aan de titularis van elk departement van vitaal belang voor de betrekkingen tussen beide gemeenschappen, moeten één of twee staatssekretarissen van verschillend taalregime toegevoegd worden.

1. Statuut en verantwoordelijkheid.

Het statuut en de verantwoordelijkheid van de staatssekretarissen zouden in de grondwet worden opgenomen en beantwoorden in grote trekken aan de voorstellen, die o.m. in het werk van de heer De Weert werden geformuleerd.

a. De staatssekretarissen zouden geen ambtenaren zijn maar leden van de regering met ministeriële verantwoordelijkheid voor aangelegenheden die tot hun bevoegdheid behoren. Zij zouden geen lid zijn van de kabinetsraad maar deze toch bijwonen bij elke beraadslaging die hen aanbelangt;

b. De staatssekretarissen zouden toegang hebben tot de wetgevende kamers die hun aanwezigheid zouden kunnen eisen en die hen zouden moeten horen op hun verzoek;

c. Hun verantwoordelijkheid zou gelijkgesteld worden met die van de ministers.

Verder wordt in de besluiten van de Driepartijenkommissie beklemtoont, dat de staatssekretarissen met een maximale soepelheid moeten gebruikt worden. Het voornaamste doel van de instelling zou niet bereikt worden indien zij zou leiden tot een inflatie van de uitvoerende macht en in elk geval dient vermeden dat de ministers systematisch door staatssekretarissen gedoudeerd worden.

2. Bevoegdheden.

Welke zouden dan de bevoegdheden zijn van de staatssekretarissen? De Driepartijenkommissie was van oordeel dat zij niet dienden opgenomen in de grondwet en gaf de volgende aan:

a. Sommige activiteiten van eenzelfde departement hergroeperen.

b. Sommige activiteiten van verschillende departementen koördineren.

c. Sommige activiteiten verdelen, rekening houdend met de taalkennis van de minister en van de staatssekretaris(sen) of met de speciale kennis van dezelfde i.v.m. zekere regionale problemen (deze staatssekretarissen zouden hun minister(s) bijstaan bij de voorbereiding van de wetsontwerpen; zij zouden ook kunnen belast worden met de partikulariteiten van elke gemeenschap).

d. Complexe begrotingen opstellen rekening houdend met de regionale problemen en de uitvoering ervan verzekeren volgens de behoeften (een der essentiële taken in de sleuteldepartementen waarvan hoger sprake zou erin bestaan de belangen van de twee gemeenschappen te harmoniëren bij het opstellen van de begrotingen — deze harmoniëring in de uitvoerende macht is des te belangrijker daar op budgetair gebied niet kan overwogen worden een speciale parlementaire procedure te volgen).

e. Een staatssekretaris belasten met een tijdelijke taak ⁽²⁸⁾.

III. De parlementaire Ombudsman

A. De noodzaak van het instituut

In een recent tijdschriftartikel verhaalt prof. Vranckx dat het op zijn voorstel was dat de Driepartijenkommissie de aanstelling van speciale commissarissen om het parle-

ment bij te staan in zijn controlefunctie en ter bescherming van de individuele vrijheden in overweging heeft genomen ⁽²⁹⁾.

Nadien heeft hij bij de Kamer een wetsvoorstel « tot instelling van een Kommissaris van het Parlement » ingediend ⁽³⁰⁾.

In de Senaat legden de heren H. Lahaye en J. Bascour een wetsvoorstel ter tafel « houdende instelling van het ambt van landsprocureur » ⁽³¹⁾. Aldus is er ook in België belangstelling gegroeid voor het instituut van de parlementaire Ombudsman, zoals het in de Skandinavische landen bestaat.

Hoe is de interesse voor de instelling van de Ombudsman in verschillende landen tot stand gekomen? Prof. Vranckx geeft daarvoor volgende redenen op ⁽³²⁾.

Overal neemt de zorg toe om aan de staatsburgers waarborgen te geven tegen mogelijk misbruik van de overheid, hoezeer de historische, economische en sociale toestanden van land tot land ook mogen verschillen. Deze zorg is ontstaan uit de toename van de betrekkingen tussen burger en administratie. De bemoeiingen van de overheid op alle terreinen van het maatschappelijk leven brengen mee dat de uitoefening van de rechten van de burgers maar ook de verzorging van hun belangen meer en meer verbonden zijn met de doelmatige werking van de administratie en dat het vraagstuk van de bescherming van de burgers tegen de overheid een uitzonderlijk belang heeft gekregen.

De rechtsbescherming van het individu komt vanzelfsprekend in de eerste plaats toe aan de rechtbanken en de administratieve rechtskolleges. Doch de bevoegdheid van deze rechtssprekende organen is om verschillende redenen beperkt: zij treden alleen op wanneer een recht is geschonden; de rechtzoekenden moeten van het vereiste wettelijke belang laten blijken; de administratie kan op verschillende gebieden diskretionair optreden. De beslissende overheid kan ook volkomen te goeder trouw handelen maar niet alle gevolgen hebben voorzien.

Ook het Parlement moet een belangrijke rol spelen bij de bescherming van de rechten van de burgers. Het kan de beslissingen van de uitvoerende macht aan controle onderwerpen. Het Parlement kan, zo nodig, een minister of de regering ten val brengen. Artikel 108 van de Grondwet voorziet zelfs het optreden van de wetgevende macht om te beletten dat provincie- of gemeenteraden hun bevoegdheid overschrijden of het algemeen belang krenken.

Prof. Vranckx meent echter dat men niet blind mag zijn voor de werkelijkheid. De Kamers hebben nooit gebruik gemaakt van hun recht t.a.v. provincies en gemeenten. De ministeriële verantwoordelijkheid wordt niet op het spel gezet, ingevolge de partijtucht of om overwegingen van algemeen belang, wanneer individuele rechten of belangen in het gedrang worden gebracht. In dit verband herinnert hij aan het ongeval dat op 26 februari 1964 te Beverlo plaatsvond en waar door het gebruik van rookpotten drie soldaten om het leven kwamen. Het voorstel om, op basis van artikel 40 van de Grondwet, een onderzoekskommissie in te stellen werd ingetrokken omdat de Minister van Defensie dreigde ontslag te nemen indien het voorstel zou worden aanvaard. De Kamer is voor deze bedreiging bezweken.

Prof. Vranckx onderstreept dat, indien toen een commissaris van het Parlement in functie ware geweest, hij persoonlijk een onderzoek had ingesteld dat het vertrouwen van het publiek zou hebben verworven.

Om aan deze tekortkomingen en leemten te verhelpen kan hij een zeer belangrijke rol spelen. Hij kan als « *algemeen vertrouwensman* », zoals hij in een Nederlands voorstel wordt genoemd, door aanbevelingen bij de overheidsorganen rechtsherstel en behoorlijk bestuur in de

hand werken. Hij kan tevens het Parlement voorlichting verstrekken nopens leemten in wetten en reglementen. Dit alles moge blijken uit een korte beschrijving van de Skandinavische instelling ⁽⁸³⁾.

B. De Skandinavische instelling

1. Voorgeschiedenis.

Het instituut van de Ombudsman is van oude Zweedse oorsprong. Zweden heeft een *Justitieombudsman* sedert 1809, een jaar dat een keerpunt betekende in de geschiedenis van dat land. Het was het resultaat van een langdurige strijd om de macht tussen de Koning en de riksdag (het parlement), toen bestaande uit vertegenwoordigers van de standen: adel, geestelijkheid, burgerij en boeren. Na een periode van absolutisme verkreeg de riksdag van 1719 tot 1771 de overmacht. Koning Gustaaf III wist echter door twee staatsgrepen in 1772 en 1789 de riksdag volledig naar zijn hand te zetten en het koninklijk absolutisme te herstellen. De spanning, die daardoor vooral met de adel ontstond ontladde zich in een geslaagde moordaanslag op de Koning in 1792 tijdens een gemaskerd bal waardoor de kern van dit absolutisme opnieuw uitviel.

De jonge, minder begaafde Koning Gustaaf IV kon zich in dat bewogen tijdvak van de Europese geschiedenis niet handhaven en werd in 1809 door de riksdag afgezet en verbannen. De riksdag had weer gezegevierd en stelde een grondwet op waarin ook de macht van de Koning — een prijsgeven van de monarchie lag niet binnen de gezichtskring — rehtens zou worden beperkt en vastgelegd ⁽⁸⁴⁾. In deze kontekst moet de Zweedse Ombudsman worden gezien als een faktor in de machtsbalans tussen het Parlement en de Koning, aan wie het bestuur en de rechtspraak was toevertrouwd. De Ombudsman, die een vertrouwensman van het Parlement was, diende als waarborg dat de Koning en de autoriteiten, die aan hem ondergeschikt waren, rechters zowel als ambtsdaggers van het bestuur, de rechten van het Parlement niet beknotten en hun eigen bevoegdheden niet onwettig uitbreidden. Daardoor werd de Ombudsman ook een element van bescherming van de gewone burger tegen de koninklijke gezagsdragers. Nu het Zweedse staatsbestel geëvolueerd is naar een parlementaire monarchie waarin een samenwerking tussen Koning en Parlement is tot stand gekomen, heeft één van de oorspronkelijke argumenten voor het instituut van de Ombudsman veel aan betekenis verloren. Daarentegen is de bescherming van de burger tegen de administratie met de toename van de overheidsbemoeiingen veel belangrijker geworden ⁽⁸⁵⁾. Thans wordt in de Zweedse grondwet bepaald dat het de bevoegdheid van de Ombudsman is « toezicht te hebben op de naleving van wetten en verordeningen » (Regeringsform., 996).

Wegens de uitbreiding van het leger gedurende de eerste wereldoorlog en de verlenging van de dienstplicht werd voorgesteld het toezicht van de Justitieombudsman op militaire zaken over te hevelen naar een nieuwe soortgelijke funktionaris, de *Militieombudsman*. Dit gebeurde in 1915. Beiden hebben zij dezelfde opdracht en bevoegdheid, maar ieder heeft een eigen werkterrein.

Er is van de Zweedse instelling zoveel aantrekkingskracht uitgegaan dat zij in de drie buurlanden Finland (1919) Denemarken (1954) en Noorwegen (1962) navolging heeft gevonden.

2. Onafhankelijkheid

Eén van de wezenskenmerken van de Ombudsman is zijn positie van vertrouwensman van het parlement en zijn onafhankelijkheid. Deze onafhankelijkheid geldt niet

alleen t.a.v. de instanties en de ambtsdragers waarover hij toezicht uitoefent maar ook tegenover het Parlement zelf ⁽⁸⁶⁾.

De Ombudsman wordt door het Parlement verkozen voor een mandaat van vier jaar, dat hernieuwbaar is en hij moet het blijvend vertrouwen van het Parlement genieten waarvan hij echter geen lid mag zijn.

Hij is vanzelfsprekend in rechte en in feite onafhankelijk van de regeging maar ook het parlement kan hem, behoudens een instructie welke enkel algemene regels mag bevatten en behoudens de vervolging van een Minister, geen bevelen of richtlijnen geven. Hij beslist zelf of en in hoeverre hij een zaak in behandeling neemt. Maar ieder jaar wordt zijn aktiviteit door een parlementaire kommissie onderzocht en moet hij bij het parlement een verslag over zijn werkzaamheden indienen. Dit verslag wordt gepubliceerd.

Het Parlement is bij zijn keuze van de Ombudsman gebonden aan personen met een juridische vorming en met hoogstaande menselijke kwaliteiten. De eerste Ombudsman in Zweden (1810) was Baron Mannerheim, een hooggeachte aristokraat die het ambt, dat zijn waarde nog moest bewijzen, door zijn buitengewone takt en ondanks konflikten met het koninklijk huis o.a. met kroonprins Carl-Johan, de vroegere Franse maarschalk Jean Baptiste Bernadotte, en door zijn bekwaamheid tot grote hoogte heeft opgestuwd. Nadien heeft men er steeds naar gestreefd de Justitieombudsman te rekruteren uit de raadsheren in de gerechtshoven. Men is in Zweden van het standpunt uitgegaan dat juist rechters, die gewoon zijn standpunt te kiezen in omstreden vragen, in de eerste plaats geschikt zijn voor de funktie van Ombudsman. Het is overigens merkwaardig dat de raadsheren in Zweden, vaak meestal zelfs voor het grootste deel van hun diensttijd, worden belast met geheel andere belangrijke juristenfunkties. Hierdoor blijkt zich bij de hoven een juristengroep gevormd te hebben met een bijzonder veelzijdige ervaring ⁽⁸⁷⁾.

3. Aard van de bevoegdheden

De Ombudsman oefent een posterieure controle uit zonder ingrijpende bevoegdheid. Dit betekent dat hij toezicht houdt op de ambtsvervulling van de overheidsdienaren. Als hij kritiek heeft op bepaalde beslissingen, brengt hij kritiek uit doch hij maakt de ambtelijke beslissing niet ongedaan. In Zweden en Denemarken mag de Ombudsman de prokureur opdracht geven een strafvervolging in te stellen tegen en ambtenaar die een dienstfout begaat ⁽⁸⁸⁾. De Ombudsman maakt van dat rechts slechts matig gebruik. Meestal beperkt hij zich tot schriftelijke aanmerkingen, die worden medegedeeld, de uiteenzetting van het geval bevatten en de gronden aangeven waarop het oordeel van de Ombudsman berust. Aan die opmerkingen wordt grote openbaarheid gegeven door de pers en door het jaarlijks verslag. Het contact met de pers wordt bevorderd door de gebruikelijke werkwijze dat elke ochtend een vaste vertegenwoordiger van de pers de binnengekomen klachten en de uitgegane brieven doorziet. De pers zelf is voldaan over de Ombudsman. Een uitspraak wordt uitermate zelden kritisch behandeld ⁽⁸⁹⁾. De morele en preventieve invloed die daarvan uitgaat is dan ook zeer groot. De Ombudsman treedt al dan niet op naar aanleiding van een klacht, bv. wegens de publiciteit die aan een bepaald geval wordt gegeven of op grond van vaststellingen, die hij zelf ter gelegenheid van inspecties heeft gedaan. Hij heeft recht op alle nodige inlichtingen langs officiële zijde. De Zweedse Ombudsman is zelfs verplicht tot het houden van regelmatige inspecties en hij bezoekt de rechtbanken, de gevangenissen, de krankzinnigengestichten, de weder-

opvoedingstehuizen, de centra voor verplichte arbeid, enz. ⁽⁴⁰⁾.

4. Strekking van het toezicht.

De praktijk wijst uit dat de Ombudsman zijn oordeel niet beperkt tot de rechtmatigheid van de overheidsbeslissingen maar zich ook uitspreekt over de uitoefening van de diskretionaire macht, zij het beperkt tot duidelijke gevallen van verkeerd beheer. Zijn toezicht betreft in het bijzonder de dienstvervulling van de ambtenaren, zowel hun beslissingen als hun gedrag. Daarom is zijn controle anders dan die van de rechter, die slechts rechtsvragen behandelt. De Ombudsman behandelt ook vragen van een heel ander karakter, b.v. of een optreden in een bepaalde situatie niet zeer ongelukkig was ⁽⁴¹⁾. Dit alles kan het best geïllustreerd worden door een uitvoerig voorbeeld dat in het werk van de heer Steenbeek werd opgenomen over de activiteiten van de Zweedse Justitieombudsman ⁽⁴²⁾:

« 'Dagens Nyheter' van 14 mei 1960 wijdde een hoofdartikel aan het verschijnsel, dat architecten van de directie voor het bouwbedrijf (byggnadsstyrelsen, een zelfstandige centrale overheidsdirectie of -dienst) als particuliere architecten nevenwerkzaamheden verrichten. Dit scheen op grote schaal plaats te vinden zonder dat de daarvoor nodige toestemming van hogerhand was gegeven. De neveninkomsten uit zulk een particuliere activiteit van een ambtelijke architect schenen in één geval zelfs ongeveer 100.000 kronen per jaar te bedragen.

» De J.O. verzocht naar aanleiding van dit persbericht het bestuur van de directie voor het bouwbedrijf om opheldering. 15 juni 1960 antwoordde het bestuur uitvoerig, maar blijkens de reactie van de J.O., niet bevredigend. Op 1 november 1960 kwam het bestuur van de directie desgevraagd met nadere informatie, waarna de J.O. een diepgaand onderzoek instelde. Zoals uit het omvangrijke relaas blijkt, zijn daarbij talloze verhooren gehouden en zijn allerlei nadere informatie gewonnen. Daarna verdiepte de J.O. zich eerst in de vraag in hoeverre nevenbetrekkingen toelaatbaar zijn. Toen onderzocht hij in hoeverre bepaalde ambtenaren tekort waren geschoten in het verzoeken om toestemming. Hierbij ging het om 18 architecten in vaste dienst van wie ten minste 13 in meer of mindere mate neveninkomsten genoten uit werkzaamheden als particulier architect zonder dat zij de daarvoor nodige toestemming hadden gevraagd, en om 224 andere ambtenaren, van wie 40 particuliere opdrachten hadden zonder toestemming. Van de eerste groep van 13 architecten exploiteerden drie elk een eigen architectenbureau, in één geval zelfs met 10 man personeel.

» Ten aanzien van deze laatstbedoelde drie architecten concludeerde de J.O., dat zij weliswaar in verzuim waren door geen toestemming voor de nevenwerkzaamheden te vragen, maar dat zij zich wel min of meer konden verontschuldigen doordat de hogere leiding deze praktijk blijkbaar oogluikend toeliet, zodat de J.O., nu twee van de drie architecten hun ontslag hadden genomen en de derde een einde had gemaakt aan zijn nevenwerkzaamheden, het bij het constateren hiervan liet.

» De andere architecten hadden veel minder nevenwerkzaamheden en konden zich eveneens verontschuldigen met de verwijzing naar het blijkbaar geoorloofde van deze praktijken. Hun wilde de J.O. dan ook niets verwijten, nu zij de nodige toestemming zouden vragen. De 40 overige ambtenaren, hiervoor bedoeld, hadden zich volgens de J.O., gezien de vaagheid van de toepasselijke bepalingen, niet schuldig gemaakt aan een dienstfout.

» Des Pudels Kern was nu de houding van het bestuur en de directie, met name van de directeur-generaal en

de chef personeel. Hun — en met name de directeur-generaal — kon volgens de J.O. verweten worden dat zij te kort waren geschoten in hun plicht toe te zien op een juiste ambtsvervulling van hun ondergeschikten. De verontschuldigheden die de directeur-generaal aanvoerde (dat hij niet ervaren was in de overheidsdienst en slechts een paar jaar geleden in dienst was getreden en dat hij wachtte met het nemen van afdoende maatregelen op het verschijnen van een nieuwe algemene instructie) verwierp de J.O. als ondeugdelijk. Ook het beroep van de directeur-generaal op de passieve houding van het departement in deze, op het departement wel bekende zaak, kon de J.O. niet aanvaarden, en wel omdat het departement geen enkele wettelijke plicht of bevoegdheid had, zich in te laten met het geven van toestemmingen voor nevenwerkzaamheden. Wat dit aanging, droeg de directeur-generaal zijn eigen wettelijke ambtsverantwoordelijkheid geheel afgezien van de vraag in hoeverre het departement terzake een mening had gegeven. De J.O. had intussen wel een open oog voor de moeilijkheid waarin de directeur-generaal zich bevond; bovendien was nu een eind gekomen aan de praktijk en zou herhaling niet meer te verwachten zijn. Voorts was de directeur-generaal al zwaar getroffen door de publiciteit rondom deze affaire en had zijn gezondheid een ernstige knauw gekregen door het onderzoek in deze zaak. Om al deze redenen besloot de J.O. niet tot strafvervolgung wegens dienstfout over te gaan.

» Ook de chef personeel was volgens de J.O. te kort geschoten. Hij had, omdat hij nu eenmaal als chef van een bepaald bureau de zaken behandelde betreffende nevenwerkzaamheden, initiatief moeten nemen tot het treffen van afdoende maatregelen. Omdat deze personeelschef echter niet geheel stil had gezeten en omdat nu eenmaal een situatie was ontstaan die het hem ook niet gemakkelijk maakte goed in te grijpen, en omdat hij voortaan aan deze kwesties de juiste aandacht zou wijden, besloot de J.O. ook wat hem betrof af te zien van strafvervolgung.

» Met de mededeling dat hij nog in het algemeen zou terugkomen op de reglementering van nevenwerkzaamheden voor ambtenaren, besloot de J.O. zijn uiteenzetting van 23 juli 1962 over deze zaak, gericht aan het bestuur der directie en mede toegezonden aan degenen die bij deze kwestie betrokken waren.

» In de politieke wereld en in de pers heeft deze zaak grote deining veroorzaakt. De oppositiegroepen verweten de regering dat zij onjuiste praktijken toeliet en een van haar mensen (de directeur-generaal) dekte. Zij vroegen zelfs het aftreden van de minister van het desbetreffende departement, maar deze eis kon worden afgewezen met het in Zweden geldende argument, dat de minister geen bevoegdheid heeft zich in te laten met zaken van bestuur van een zelfstandige centrale directie.

5. Objecten van het toezicht.

Het toezicht van de Ombudsman heeft betrekking op de ambtsvervulling door overheidsdienaren. Maar de Zweedse Ombudsman oefent, in tegenstelling tot zijn Deense en Noorse collega's, geen toezicht uit op de ministers of op de ambtenaren van de ministeriële departementen. Dit komt door het feit, dat de Zweedse ministers geen eigen executieve bevoegdheid hebben en zij geacht worden enkel de raadgevers van de Koning te zijn en geen persoonlijke beslissingen te treffen. Zij zijn hoofd van een departement dat weinig uitgebreid is. Daarnaast bestaan zelfstandige diensten aan wie de administratie is opgedragen met ambtelijke diensthoofden die persoonlijk verantwoordelijk zijn voor de juiste uitoefening van hun wettelijke taken. Tot die ambtenaren behoren ook de

personen die in dienst staan van de Evangelische staatskerk⁽⁴³⁾.

In Zweden ziet de Ombudsman ook toe op de ambtsvervulling door de rechters. Men beschouwt dit niet als een bedreiging van de onafhankelijkheid van de rechters omdat het toezicht in feite slechts betrekking heeft op de juiste dienstvervulling, zoals de inachtneming van termijnen en formaliteiten, en niet op de wijze waarop de rechters de wet interpreteren.

Deze laatsten zijn dit gewoon en zij verdedigen dit toezicht met de overweging dat ook de rechters onvolmaakte ambtsdragers zijn en dat de onafhankelijkheid voor een rechter nooit kan medebrengen dat hij dienstfouten mag maken — en daar gaat het bij het toezicht van de Ombudsman om. Een kritiek van de Ombudsman op een rechterlijk vonnis, is in beginsel niet mogelijk en laat zich alleen denken in het, vrijwel theoretische geval dat de rechter, om het zo uit te drukken, het al te bont maakt met de interpretatie van de wet⁽⁴⁴⁾.

Aanvankelijk ontsnapten de plaatselijke besturen aan het toezicht van de Ombudsman. Niet zonder strijd is in Zweden (1957) en later ook in Denemarken (1962) dit toezicht uitgebreid tot de gedecentraliseerde besturen, zij het met enige belangrijke beperkingen.

6. Organisatie en werkwijze.

De Ombudsman heeft een functie die een volledige dagtaak in beslag neemt temeer daar zij als strikt persoonlijk wordt aangezien. Hij wordt natuurlijk bijgestaan door een staf van hooggekwalificeerde krachten, maar de beslissingen neemt hij alleen en hij draagt er de volle verantwoordelijkheid voor. Het bureau van de Ombudsman wordt zo beperkt mogelijk gehouden omdat anders het gevaar voor bureaucratizing zou ontstaan hetgeen in strijd zou zijn met het zeer persoonlijke opzet van het instituut. De werkwijze van de Ombudsman wordt ten slotte gekenmerkt door vormloosheid: hij is toegankelijk voor iedereen die een gesprek met hem wenst⁽⁴⁵⁾.

7. De betekenis van het instituut.

Bij wijze van besluit zegt de heer Steenbeek in zijn werk over de parlementaire Ombudsman dat de betekenis van dit instituut in belangrijke mate op het sociaal-psychologische vlak ligt. Het verschaft de gewone man een gemakkelijk bereikbaar adres waarheen hij zich met vertrouwen kan wenden wanneer hij moeilijkheden heeft met een overheidsinstantie. De Ombudsman biedt een bescherming van een soort die de rechters, de beroepsinstanties en de parlementen de burger niet kunnen verschaffen. Aldus worden in de Skandinavische landen de objectieven bereikt, die Prof. Vranckx met zijn wetsvoorstel ook in ons land beoogt.

Voor de overheidsinstanties heeft het instituut een belangrijke preventieve werking omdat met de uitspraken van de Ombudsman in hoge mate rekening wordt gehouden. Aldus draagt het bij tot de verhoging van de standaard en tot verbetering van de werkwijze van de administratie. Er dient daarbij aangestipt dat de Ombudsman de overheidsinstanties ook in bescherming neemt tegen talloze ongerechtvaardigde klachten.

Voor het Parlement ten slotte biedt de Ombudsman, die krachtens zijn onafhankelijkheid niet in politieke conflicten betrokken geraakt, een grote steun. Het weet immers dat een effectief en objectief toezicht wordt gehouden op de bestuursinstanties⁽⁴⁶⁾.

Besluit

De problemen van de onvolledige democratie, die ook in ons land aan de orde zijn en die wegens de dualiteit

van dit land soms ongemeen scherpe vormen aannemen, werden hier zeker niet volledig behandeld. De besluiten van de Driepartijenkommissie van 1965 en de werkzaamheden van nieuwe commissies, van politieke partijen en van drukingsgroepen wijzen daarop.

Tal van andere vraagstukken wachten op een urgente oplossing om de deugdelijkheid van onze democratische instellingen weer waar te maken. Maar toch kunnen de hervormingen, die besproken werden en die drie belangrijke niveau's van ons maatschappelijk leven grondig zouden wijzigen, onze instellingen veel dichter bij de burgers brengen en veel efficiënter maken.

Aldus zouden ook de kwesties, die het hart van de politiek uitmaken, veel klaarder worden. Want het is evident, dat de loutere hervorming van de politiek-administratieve structuur van ons land niet zal volstaan om ons maatschappelijk bestel grondig te wijzigen en om de uitbouw van een reële « democratie in de democratie » mogelijk te maken.

Alleen reeds daarom dringt de tijd en moet onverwijld de koninklijke kerstboodschap van 1963 in vervulling gaan, die dit breed perspectief opende: « In een kader van hernieuwde instellingen een loyale samenwerking verzekeren tussen Vlamingen en Walen, aan de rechtmatige verzuchtingen naar autonomie en decentralisatie in verschillende sectoren van het openbaar leven beantwoorden, dat alles kan verwezenlijkt worden, maar dit vergt verbeeldingskracht en moed en een vaste wil om te slagen ».

(1) Drs. J.P.A. Gruijters, *Daarom D'66*, 1967, De Bezige Bij, Amsterdam, blz. 19.

(2) *Besluiten over de werkzaamheden van de commissie voor de hervorming der instellingen*, op 26 januari 1965 uitgegeven door de Kanselarijdiens van de Eerste-Minister, Wetstraat 16 te Brussel. Dit document verscheen ook als bijlage bij het *Ontwerp van verklaring betreffende de herziening van de Grondwet*, Parl. Besch., Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1964-1965, 993/1 (bijlage D).

(3) Cfr. Drs. J.P.A. Gruijters, o.c., blz. 31-32.

(4) *Proeve van een nieuwe grondwet*, uitgegeven door het Nederlands Ministerie van Binnenlandse zaken, 1966, blz. 181-182.

(5) *Proeve van een nieuwe grondwet*, blz. 182-184.

(6) Resoluties van het Kongres van de Vlaamse federaties van de B.S.P., *Volksgazet*, 17-10-1967.

(7) M. Ruys, Van Kamerleden en Senatoren, *De Standaard*, 3-12-66.

(8) *Besluiten over de werkzaamheden van de Commissie voor de bescherming der instellingen*, blz. 29-30 en 37-41.

(9) Kongres van de Vlaamse federaties van de B.S.P., *Volksgazet*, 17-10-67.

(10) Programma van de politieke partij Demokraten '66, postbus 1966, Amsterdam, blz. 9.

(11) Claude Bruclain, *Le Socialisme et l'Europe*, Editions du Seuil, 1965, blz. 84.

(12) M. Mouskhely, *La Théorie Juridique de l'Etat fédéral*, Pedone, Parijs, 1931, blz. 191 en volg.

(13) Prof. A. Mast, *Elementaire bedenkingen bij het vraagstuk van de omvorming van de eenheidsstaat in een federale staat*, R.W., 1961-1962, kol. 2323 en volg.

(14) F. Cardis, *Fédéralisme et Intégration européenne*, Lausanne, 1964, blz. 86.

(15) Cfr. Prof. J. De Meyer in een niet-gepubliceerde nota.

(16) M. Mouskhely, o.c., blz. 223.

(17) F. Cardis, o.c., blz. 94.

(18) F. Cardis, o.c., blz. 110-111.

(19) M. Mouskhely, o.c., blz. 261.

(20) F.J. De Weert, *La Création en Belgique de Secrétaires d'Etat*, Editions du Centre Paul Hymans, Brussel, blz. 57.

(21) F.J. De Weert, o.c., blz. 104-105.

(22) F.J. De Weert, o.c., blz. 106.

(23) F.J. De Weert, o.c., blz. 106.

(24) F.J. De Weert, o.c., blz. 107.

(25) F.J. De Weert, o.c., blz. 107.

(26) A. Gilson, *Pour une démocratie efficace*, Librairie Universitaire, Leuven 1965, blz. 215.

(27) F.J. De Weert, o.c., blz. 108-110.

(28) *Besluiten over de werkzaamheden van de Commissie voor de hervorming der instellingen*, blz. 19-21.

(29) A. Vranckx, *Een « Ombudsman » voor België?* De Maand, 10e jaargang, juni 1967, Blz. 264 en volg.

(30) Parl. Besch., *Kamer van Volksvertegenwoordigers*, 1966-1967, 304/1.

(31) Parl. Besch., *Belgische Senaat*, Buitengewone zitting 1965, 28.

(32) Parl. Besch., *Kamer van Volksvertegenwoordigers*, 1966-1967, 304/1, blz. 6-7.

(33) Ik heb mij daarbij hoofdzakelijk gesteund op een rapport van onderzoek verricht in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Administratief recht door Dr. J.G. Steenbeek. *De Parlementaire Ombudsman in Zweden. Densmarken en Noorwegen*, 1963 H.D. Tjeenk Willink & Zoon N.V., Haarlem.

(34) J.C. Steenbeek, o.c., blz. 6.

(25) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 167.

(36) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 168.

(37) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 13-14 en 168.

(38) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 168-169.

(39) Wetsvoorstel Vranckx en cons., blz. 2.

(40) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 40.

(41) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 169.

(42) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 23-25.

(43) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 170 en Wetsvoorstel-Vranckx en cons., blz. 2-3.

(44) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 33 en 170.

(45) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 172-173.

(46) J.G. Steenbeek, o.c., blz. 175-176.

Rede van de Heer Stafhouder Mr. I. HUBENE

In de eerste plaats, wil ik U, Mijnheer de Voorzitter, dank zeggen voor uw vriendelijke uitnodiging tot het bijwonen van deze plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie.

Aan de hartelijke woorden waarmee U me bij de aanvang van de zitting heeft begroet, ben ik zeer gevoelig. Ze waren zeker al te vleidend, voor de stafhouder die pas sinds twee maanden zijn ambt heeft opgenomen. Hij mag U nochtans verzekeren dat hij alles in het werk zal stellen om het vertrouwen dat zijn confraters in hem hebben gesteld, niet te beschamen.

Ik mag U verzekeren dat de Stafhouder en de leden van de Raad der Orde, groot belang stellen in de werkzaamheden van de Vlaamse Conferentie. Wij waarderen ten zeerste haar bedrijvigheid en danken haar voor de grote inspanningen, die zij zich jaar na jaar getroost om de jongere confraters te helpen en ze met de beroepsactiviteit en de deontologische plichten vertrouwd te maken.

Ik verzeker U, Mijnheer de Voorzitter, dat, toen U in juni laatstleden tot voorzitter van de Conferentie werd verkozen, ik deze verkiezing met veel genoegen heb vernomen: ik weet met zekerheid dat de belangen van de Conferentie in goede handen berusten. De eer die U door uw confraters werd aangedaan, verdient U ten volle.

Mijn waarde Confrater, Meester Martens, dat U aangewezen werd door het Bestuur van de Vlaamse Conferentie om op deze vergadering de openingsrede te houden, strekt U tot eer.

Met belangstelling en aandacht werd uw betoog beluisterd. U hebt het aangedurfd een onderwerp te behandelen dat van actueel belang is.

De wijze waarop U dit onderwerp hebt behandeld, getuigt van geduldige en langdurige opzoekingen, van een zorgvuldige studie en van een grondige kennis van het publiek recht.

Het probleem dat U als onderwerp van uw redevoering heeft gekozen, ligt enigszins buiten de lijn van de traditionele openingsredevoeringen en is althans een probleem waarover zelden wordt gediscussieerd in de kringen van het gerechtsgebouw: het is immers een vraagstuk dat nauw verband houdt met de politiek. Het is dan ook niet zonder enige schroom dat ik het aandurf met U van gedachten te wisselen over een vraagstuk, waarvan ik veel minder afweet dan U.

In uw uiteenzetting, heeft U drie afzonderlijke problemen behandeld: de hervorming onzer instellingen — het invoeren van de instelling der Staatssecretarissen en de eventuele aanstelling van een parlementaire commissaris: te dier gelegenheid, heeft U de instelling van de Ombudsman in de Scandinavische landen besproken.

I. - Wat betreft de hervorming van de bestaande Belgische instellingen, heeft U vooral de nadruk gelegd op de noodzakelijkheid de democratie in te richten met « de hoogst mogelijk deelname van iedere burger » aan het bestuur van het land.

U heeft in dat opzicht nagegaan of die modernisering van onze instellingen best zou geschieden door een decentralisatie dan wel door federalisme.

Het komt mij voor dat andere aspecten van het probleem dienen onderzocht om het door U aangegeven doel — de hoogst mogelijke deelname van iedere burger aan het bestuur van het land — te bewerkstelligen.

Nu de wetgevende kamers de hervorming der Grondwet bespreken, zou het betrachte doel ook in belangrijke mate kunnen nagestreefd worden door de inrichting van een vorm van tussenkomst van de burgers in het nemen van de gewichtigste beslissingen, ik bedoel het Referendum, instelling door verschillende wetgevingen van West-Europa ingericht.

Deze instelling laat zeker het best aan iedere burger toe zijn mening uit te drukken, wanneer het om uitzonderlijke vraagstukken gaat.

Iedereen gaat erover akkoord dat het thans bestaande verkiezingssysteem niet toelaat de werkelijke mening van het kiezerskorps te kennen: de lijsten der kandidaten worden door de gesloten kringen van de partijen opgesteld, zodat de burger voor een zeer beperkte keuze komt te staan. Daarbij dient nog opgemerkt dat die beperkte keuze nog wordt ingekrompen — om niet te zeggen vernietigd — door het overwegend voordeel gehecht aan de kopstemmen, zodat in vele gevallen, kandidaten met een zeer groot aantal voorkeurstemmen, uitgedrukt door de kiezers, niet worden verkozen.

Het herzien van de wet betreffende de vorming der lijsten van kandidaten en het afschaffen van de kopstem zijn, mijns inziens, de eerste maatregelen, die zouden moeten genomen worden om een stap te zetten in de richting van een werkelijke democratisatie van onze instellingen.

De centralisatie is een verschijnsel dat het gevolg is geweest van de vorming der moderne staten. Zij is tot haar hoogste uiting gekomen onder de regering van Napoleon in Frankrijk en ook in onze gewesten in die tijd.

Thans ziet men in de decentralisatie een middel om het gebrekkig functioneren van het parlementair stelsel en van het centraal bestuur te verbeteren.

Het is een feit dat de taak van het Parlement, en vooral van de Regering, zodanig in omvang heeft toegenomen, dat de maatregelen, die spoedig moeten genomen worden, het niet meer op doeltreffende wijze kunnen worden in het raam van de thans bestaande parlementaire debatten noch na consultatie van de talrijke ministers, die bij ieder belangrijk probleem geïnteresseerd zijn.

In dat opzicht is een hervorming van de centrale instellingen voorzien en aanbevolen geweest door de Commissie voor de hervorming der instellingen.

Men heeft voorzien dat iedere kamer een min of meer gespecialiseerde bevoegdheid zou bekomen: de Senaat zou zich specialiseren op het gebied van de wetgeving, de Kamer op het gebied van de financiële en controlebevoegdheid. De wetsontwerpen zouden vooraf grondig onderzocht en besproken worden in de bevoegde commis-

sies; de andere leden van de assemblée zouden hieraan mogen deelnemen, maar zonder stemrecht; in de algemene vergadering van de assemblée zou daarna slechts een beperkt algemeen debat plaats grijpen en vooral zou in de assemblée, die daarna hetzelfde onderwerp behandelt, slechts een verkorte procedure toegepast worden. Het is in feite hetgeen vaak gebeurt, zo bvb. bij het onderzoek en het stemmen van het nieuw gerechtelijk wetboek.

Dezelfde Commissie voor de hervorming van de instellingen voorzag ook de beperking van het aantal ministers, hetgeen mogelijk zou worden door de instelling van Staatssecretarissen, zoals hierna zal gezegd worden.

Na deze verbetering van de centrale instellingen, die zeker en vast doeltreffend zou zijn, werd het probleem van de decentralisatie onderzocht.

Gedecentraliseerde instellingen bestaan reeds in ons land: het zijn namelijk de Provincies en de Gemeenten.

Er werd in de laatste maanden veel over decentralisatie gesproken en gediscussieerd. De Christelijke Volkspartij heeft onlangs een wetsvoorstel in die zin ingediend; de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang bracht het probleem van de decentralisatie op de dagorde van het Congres te Knokke, terwijl de Belgische Socialistische Partij het inrichten van vijf gewesten aanbeveelt.

Theoretisch kan de vraag gesteld worden of een vermeerdering van de autonomie van ondergeschikte besturen, zoals Provincies of Gemeenten, wel gewenst voorkomt op het ogenblik dat pogingen worden aangewend om internationale overheden tot stand te brengen en dat vele vraagstukken op internationaal vlak worden gesteld en dienen opgelost.

Anderzijds, kan men zich ook afvragen hoe de burgers meer rechtstreeks medezeggenschap zouden bekomen in een gedecentraliseerde of zelfs autonome provincie dan nu in een min of meer gecentraliseerd bestuur.

Eindelijk stellen wij vast dat in het nieuw gerechtelijk Wetboek dat op 31 oktober in het Staatsblad is verschenen, de nieuwe gerechtelijke instanties integendeel werden geconcentreerd.

Bij decentralisatie wordt er aan een instelling een min of meer uitgebreide autonomie verleend ten opzichte van het centraal bestuur om bepaalde problemen te regelen, zonder daartoe van het centraal bestuur af te hangen. Het gedecentraliseerd bestuur is voor deze problemen niet meer onderworpen aan het gezag van het centraal bestuur: er kan nog enkel en alleen een toezicht van hogere hand voorzien worden, ten einde te controleren of het gedecentraliseerd bestuur de hem toegewezen machtsfeer niet te buiten is gegaan.

Decentralisatie veronderstelt de rechtspersoonlijkheid van de gedecentraliseerde dienst met een eigen vermogen en een eigen financieel beleid. Zulks is reeds het geval voor de Provincie, die een rechtspersoon is, een eigen vermogen en eigen goederen bezit en een eigen begroting stemt.

Hier zouden dus maatregelen kunnen voorzien worden om die speciale bevoegdheden zonder staatstoezicht te kunnen uitoefenen, alhoewel een controle van de hogere overheid noodzakelijk blijft om te voorkomen dat het gedecentraliseerd bestuur de hem speciaal toegekende bevoegdheid niet te buiten is gegaan.

De decentralisatie van de machten ten voordele van de Provincie zou dus hoofdzakelijk kunnen bestaan in een verruiming van de reeds bestaande machten, hetgeen door de wetgever nauwkeurig zou dienen bepaald te worden, het principe blijvend dat het gedecentraliseerd bestuur geen andere machten bezit dan degene die hem uitdrukkelijk door de wet worden toegekend.

Het ware dus principieel niet nodig nieuwe organen te stichten, zoals de gewesten, die door één der politieke par-

tijen werden voorzien. Art. 108 der Grondwet voorziet immers dat verschillende provincies kunnen overeenkomen en zich kunnen associëren om gezamenlijk zaken van provinciaal belang te regelen en te beheren.

U heeft ook gesproken van federalisme dat een «hogere graad van decentralisatie» zou zijn.

Dit aspect van het vraagstuk werd theoretisch onderzocht door dhr. Mouskhely, die in 1931 een proefschrift verdedigde voor de Universiteit van Parijs over «La Théorie juridique de l'Etat Fédéral»;

Deze auteur maakt een onderscheid tussen decentralisatie en federalisme. Dhr. Berthélemy, deken van de Rechtsfaculteit te Parijs, onderstreepte namelijk de twee volgende zeer gemarkeerde verschillen:

«Les Etats Fédérés ne sont, ni sous le contrôle, ni sous l'autorité de l'Etat Fédéral. Ils se gouvernent comme ils l'entendent, pour toutes les matières retenues ou placées dans leurs compétences.» En secundo: «Il n'appartient pas à l'Etat Fédéral d'accroître ou de réduire ses attributions, sans l'assentiment des Etats Fédérés. Le pouvoir législatif d'un Etat unitaire, au contraire, peut toujours accroître ou réduire le degré de décentralisation de ses provinces ou de ses villes, comme de ses services.» (H. Berthélemy: *Traité élémentaire de droit administratif*, 1920, blz. 103).

Hetzelfde onderscheid werd gemaakt door Prof. Hauviou in zijn «Etude sur la décentralisation» (1892, blz. 4) en door Prof. L. Duguit in zijn «Traité du Droit Constitutionnel» (Boek III, blz. 66 - 95).

Anderzijds, is het federalisme in het algemeen een staatsvorm geweest, waardoor uit kleine entiteiten grotere staatseenheden werden opgebouwd en het heeft dikwijls aanleiding gegeven tot centralisatie van kleinere organismen.

De voornaamste moeilijkheid die zich in een federale staat voordoet is de vaststelling van de respectieve bevoegdheden van de federale Staat en van de deelstaten, van de Kamer die het ganse land vertegenwoordigt en van de tweede vergadering (Senaat - Bondsraad of Raad der Nationaliteiten genoemd) die de deelstaten vertegenwoordigt.

De tweede vergadering wordt meestal op paritaire wijze samengesteld. In alle federale staten wordt er een wel bepaalde meerderheid vereist tot het nemen van de belangrijkste beslissingen, bvb. in de Verenigde Staten is de meerderheid van de drie vierden van de «States» vereist voor de wijziging van de Grondwet.

Het nemen van die beslissingen bij de door de Grondwet voorziene meerderheid, is doorgaans mogelijk en gemakkelijk, wanneer er een zeker aantal deelstaten bestaat (Verenigde Staten - Zwitserland - Duitsland). Doch dit probleem wordt een onoverbrugbare moeilijkheid, wanneer de federale staat uit twee of drie deelstaten bestaat.

Mouskhely besloot zijn studie als volgt: «L'Etat Fédéral se compose de collectivités-membres qu'il domine: celles-ci possèdent l'autonomie constitutionnelle et prennent part à la formation de la volonté fédérale; elles se distinguent par là de toutes les autres collectivités publiques inférieures.» Dit besluit is het treffend bewijs dat de federale staat geen hogere graad van decentralisatie uitmaakt, maar wel een gans verschillende staatsvorm in het leven roept.

In het begin van uw redevoering heeft U voorgehouden dat de Belgische instellingen blijken niet meer aangepast te zijn aan de noden van deze tijd. Na uw klare en voortreffelijke uiteenzetting van de elementen van een mogelijke aanpassing der bestaande instellingen, heb ik nochtans te vergeefs een concreet besluit verwacht.

In een artikel in het Rechtskundig Weekblad verschenen (R.W. 1966-1967, kol. 295) adviseerde Prof. Senelle als volgt: «De klassieke federale staatsstructuur lijkt mij ondenkbaar in België. In een federale staat met twee

deelstaten, zullen de interne spanningen blijven voortbestaan. Een federale structuur met drie deelstaten: Wallonië, Vlaanderen en de Brusselse Agglomeratie, maakt de hoofdstedelijke kern de scheidsrechter tussen de beide taalgemeenschappen en behoort uiteraard evenmin tot de mogelijkheden.»

Daargelaten alle andere beschouwingen, zet de loutere en zuivere logica mij aan die bedenking bij te treden.

II. - Mijn antwoord op de laatste twee delen van uw betoog kan veel korter zijn, omdat ik het met U eens ben over de noodzakelijkheid van de instelling van staatssecretarissen en van een commissaris van het Parlement.

De instelling van staatssecretarissen is, sinds jaren, als een noodzakelijkheid aanvaard geweest.

Er werd algemeen staande gehouden dat het inrichten van het Staatssecretariaat hoofdzakelijk voor doel heeft de vermindering van het aantal ministers dat thans te groot is, en de vervanging van de ministers, die meer dan ooit, deel moeten nemen aan internationale vergaderingen in het buitenland.

Die instelling, van Engelse oorsprong, werd overgenomen in Frankrijk door de «ordonnance» van 9 mei 1816, die het bestaan van de onderstaatssecretarissen voorzag, en door een recente wet van 1948 in Nederland.

In België werden reeds staatssecretarissen benoemd door de Regering van Londen (Wetsbesluit van 19 februari 1942).

Doch men heeft terecht de vraag gesteld of de Grondwet toeliet staatssecretarissen te benoemen. Daarom schijnt de thans bestaande Constituante een wijziging van de Grondwet in die zin te moeten voorzien.

In Nederland wordt de staatssecretaris door het Staatshoofd benoemd, maar enkel en alleen op voorstel van de Minister (De Weert): blz. 43.

Het is de Minister zelf, die de uitgestrektheid van de gedelegeerde bevoegdheden van de staatssecretaris van zijn departement vaststelt.

De staatssecretaris handelt als Minister ten opzichte van de Kamers en van de burgers, maar binnen de perken van de hem toevertrouwde opdrachten.

Mijns inziens, zouden deze juridische opvattingen in

onze Grondwet in het algemeen kunnen overgenomen worden.

III. - Wat, eindelijk, het invoeren in onze wetgeving van de «Commissaris van het Parlement» of van de «Landsprocureur» betreft, heeft U terecht gewezen op de belangstelling welke voor deze instelling, die veel gelijkenis vertoont met deze van de «Ombudsman» der Scandinavische landen, thans in ons land bestaat.

De bescherming van de rechten van de particulieren tegen de steeds meer indringerige tussenkomsten van de administratie is een dringende noodzakelijkheid geworden.

Hoofdzaak zou zijn dat de aan te stellen Commissaris van het Parlement over een volledige onafhankelijkheid zou beschikken, zowel ten opzichte van de administratieve instanties, als tegenover het Parlement zelf.

De bevoegdheid van deze vertrouwensman zou zo uitgestrekt mogelijk moeten zijn en zich uitstrekken tot de controle van alle leden van de administratie, ministers inbegrepen, alsook van de gedecentraliseerde besturen.

Of dit toezicht — zoals in Zweden — in ons land ook op de ambtsvervulling van de rechters zou dienen toegepast te worden, schijnt mij zeer twijfelachtig, gezien het grondprincipe van de scheiding der machten, dat als een onbesproken grondelement van ons publiek recht wordt aanvaard.

Mijns inziens, zouden de wetsvoorstellen die dienaangaande ter tafel werden neergelegd, zo spoedig mogelijk dienen onderzocht te worden, opdat wij binnen afzienbare tijd over een «Algemeen Vertrouwensman», zoals hij in het Nederlands wetsvoorstel wordt betiteld, zouden beschikken.

En daar er heden veel over toezicht werd gesproken, wil ik eindigen met de vraag of er, bij de herziening van de Grondwet, geen instituut tot stand zou moeten komen om over de grondwettelijkheid van de door de kamers gestemde wetten, uitspraak te doen, zoals voorzien is in de Verenigde Staten, en of ook eindelijk het ogenblik niet zou gekomen zijn om de wet te stemmen over de verantwoordelijkheid der ministers, die reeds voorzien was in art. 139 door de Grondwetgever van 1831 en die «in de kortst mogelijke tijd» moest gestemd worden?

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. Marcel STORME, Voorzitter van de Conferentie.

Als voorzitter van de Vlaamse conferentie van de balie bij het hof van beroep te Gent, heb ik de eer deze openingsvergadering van het 94ste werkjaar van onze conferentie te mogen inleiden en de eminente personaliteiten uit binnen- en buitenland welkom te heten.

Mijnheer de Stafhouder, Mr. Hubené, het is voor mij een bijzonder eervolle vreugde dat de eerste plechtige begroeting in uw nieuwe functie kan gebeuren op de openingsvergadering van de Vlaamse conferentie.

Dat U vóór enkele tijd verkozen werd om aan het hoofd van de orde der advocaten bij het hof van beroep te Gent te staan, mag aangezien worden als de waardige bekroning van een onafgebroken en exclusieve uitoefening van een beroep, dat ons allen dierbaar is; *advocatus esse*, bijgeroepen worden om de anderen te helpen. Het is precies veertig jaar geleden dat U op de tabel van de advocaten bij het hof werd ingeschreven. Dat U gedurende meer dan vier decennia op een bevoegde en krachtdadige wijze de belangen die U werden toevertrouwd hebt weten te behartigen, is voor ons een waarborg dat de belangen van ons beroep door U op voor-

treffelijke wijze zullen verdedigd worden. Dit is onze vurigste wens en onze grootste verwachting. Bij het inlossen van deze verwachting moogt U op de Vlaamse conferentie rekenen.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het hof van beroep te Gent, het verheugt mij bijzonder U als onze eregast te mogen verwelkomen. Dat U vandaag ook nog onze gastheer bent biedt mij de gelegenheid U te danken voor de gastvrijheid waarvan onze Conferentie in dit gerechtsgebouw mag genieten.

Samen met U begroet ik van harte de kamervoorzitters en magistraten van het hof van beroep, de magistraten van de rechtbank van eerste aanleg — de voorzitter liet zich verontschuldigen —, de voorzitter, de referendaris en rechters van de rechtbank van koophandel, de heren vrederechters en leden van de werkrechtshoofdenraad — hierbij volg ik nog steeds de rangorde van art. 37 bis van de wet op de bevoegdheid en nog niet die van art. 565 van het Gerechtelijk Wetboek.

Uw aanwezigheid bevestigt eens te meer de goede verstandhouding die in dit gerechtsgebouw bestaat tussen de

magistratuur en de balie en bewijst dat wij van de 24 uren die ons geboden worden « pour maudire ses juges » in dit Gerechtsgebouw omzeggens geen gebruik maken.

Mijnheer de Procureur-Generaal, Ik weet niet of men geredelijk in dit land zal aannemen wat Jean Carbonnier ergens schreef : « Dans un pays, un Etat et un ministère public peuvent suffire au bonheur des citoyens ». Doch zelfs zo men dit niet aanvaardt, zal men het er toch over eens zijn dat het Openbaar Ministerie ter beveiliging van de maatschappelijke vrede een onvervangbare rol vervult en dat dit openbaar ministerie in ons rechtsgebied op voortreffelijke wijze wordt geleid. Ik ben ervan overtuigd dat U deze hulde vanwege « de tegenstrever » zult waarderen.

Samen met U begroet ik alle aanwezige parketmagistraten zowel van het hof, van de rechtbank van eerste aanleg als van de kriegsraad, en meer in het bijzonder de h. Van Weymeersch, Procureur des Konings en de h. De Geest, Krijgsauditeur. Wij danken hen voor de sympathie die zij de Vlaamse conferentie toedragen.

Mijnheer de Minister van Justitie, Uw aanwezigheid vandaag te Gent verheugt ons ten zeerste, omdat ons aldus de gelegenheid wordt geboden uitdrukking te geven aan onze dankbaarheid om de totstandkoming van het Gerechtelijk Wetboek. Ik vermoed zelfs dat U gewacht hebt met de publicatie tot deze week, teneinde ze als primeur te Gent aan te bieden.

Deze codificatie zou ik willen begroeten, hierbij een politiek gebeuren in Oost-Europa parafraserend, als de *Oktoberlente* van ons procesrecht. Dat dit op min dan 10 jaar kon verwezenlijkt worden is te danken aan die politici, die met klaarziendheid, moed en doorzettingsvermogen, het gerechtelijk wetboek op het getouw plaatsten, verdedigden en voltooiden; ik vernoem de Ministers Harmel, Vermeylen en Wigny.

Zo zij dit konden realiseren, dan is dit mede te danken aan twee juristen van formaat, wijlen Charles Van Reepinghen, om wiens heengaan wij treuren en Ernest Krings, vandaag in ons midden; beiden hebben zij erin geloofd en dat verklaart waarom zij slaagden : « Das Wunder ist des Glaubens liebtes Kind » (Goethe, *Faust*).

Mijnheer de Minister van de Middenstand, Op een vreugdedag als deze mag ik mij niet vermeien in een discussie over de plaats van de middenstand en van de vrije beroepen in onze gesocialiseerde maatschappij. Wel kan ik U zeggen dat het door U uitgewerkte sociaal statuut voor de zelfstandigen ons allen aanbelangt : « Nam nostra res agitur » (Horatius).

De beide Kamervoorzitters, de h. Van den Boeynants, Eerste Minister, de h. De Clercq, Vice-Eerste Minister, de h. De Paepe, Minister van Sociale Voorzorg, alsmede de Ministers van State De Schryver en Lefèvre, lieten zich tot hun spijt verontschuldigen.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Cassatie, Het is een geen alledaags gebeuren de hoogste magistratuur van dit land ons Gents gerechtsgebouw te zien betreden. Persoonlijk herinner ik mij slechts één precedent, nl. dat van ere-eerste voorzitter van het Hof van Cassatie de Clippele, maar deze werd ongetwijfeld gedreven door een *anima naturaliter Gandavensis*.

Mijnheer de Eerste Voorzitter, wij kennen uw dynamisme en begrijpen dan ook best dat U van nabij kennis wil maken met het Gentse Hof van Beroep, waarvan de arresten zo moeilijk kunnen verbroken worden.

Uw aanwezigheid eert ons en wij zeggen U dank voor dit blij van waardering voor de Vlaamse conferentie.

Samen met U verwelkom ik de andere magistraten in of bij het Hof van Cassatie, wier gestalten ons nog steeds zo vertrouwd voorkomen als hadden zij pas gisteren ons gerechtsgebouw verlaten.

Mag ik daar onmiddellijk ook een begroeting van de voorzitter en de magistraten in de Raad van State aan toevoegen?

Mijnheer de Koninklijke Commissaris, uw aanwezigheid betekent dat U, na de publicatie van het Gerechtelijk Wetboek, ook nog de *follow-up* van dit document wil verzekeren.

De toepassing van dit gerechtelijk wetboek zal inderdaad nog heel wat problemen stellen. Mag ik even uw aandacht vestigen op een van de zovele, nl. de documentatie inzake cassatierechtspraak. Waar mag aangenomen worden dat deze rechtspraak een rechtsbron is (Vgl. Cornil, L., *Het Hof van Cassatie*, blz. 16, 21 en 22), is het normaal dat zij in de beide talen ter beschikking zou staan. De door een uitgeverij in het vooruitzicht gestelde prijs voor de Nederlandstalige uitgave à 6.500 fr. voor een jaargang maakt deze publicatie ontoegankelijk. Ofwel moet de overheid daadwerkelijk ingrijpen, ofwel moet men in het Vlaamse landsgedeelte naar andere oplossingen uitzien.

Deze en zovele andere problemen zullen uw aandacht vragen, maar dat is nu eenmaal eigen aan elke vernieuwing. Dichte niet reeds Henriette Roland Holst-Van der Schalk :

« Zij leerden spellen de wetten van worden
en groei, die heeten verscheurdheid en pijn
en dat zo 't oude blad niet viel en dorde
de aarde nooit lentisch-vernieuwd zou zijn. »
(*De boom van groot verdriet*).

Uw aanwezigheid, Mijnheer de gevolmachtigd Minister Jan Grauls, kabinetschef van de heer Eerste-Minister, vereert de Vlaamse Conferentie en, mag ik eraan toevoegen uw medewerker en uw oud-medewerker.

Het staat in de politieke sterrenhemel geschreven dat de Eerste-Minister in dit land ofwel een advocaat van deze balie moet zijn ofwel zich minstens door advocaten van deze balie moet laten omringen.

Mijnheer de Rector van de Rijksuniversiteit, Mijnheer de Deken van de Rechtsfaculteit te Gent, Het honderdvijftigjarig bestaan van de Gentse Rijksuniversiteit, waar ook de meesten onder ons hun rechtsstudies mochten voltooien, heeft ons bijzonder verheugd, des te meer daar te dier gelegenheid door Z.M. de Koning werd beklemtoond dat het « pas sinds veertig jaar is dat deze universiteit volledig in de gelegenheid werd gesteld haar zending te volbrengen ».

Men zou een analoge bedenking kunnen maken m.b.t. het taalgebruik in gerechtszaken en kunnen voorhouden dat pas na een volledige vernederlandsing van laag tot hoog, het gerecht in het Vlaamse landsgedeelte volledig zijn zending zal kunnen volbrengen.

Mijnheer de Kamervoorzitter in het hof van beroep, Frans Van Parijs, voorzitter van de Algemene Praktische Rechtsverzameling, Ook uw verwelkoming behoort tot de vaste tradities van deze openingsvergadering.

Mag ik voor eenmaal niet de betekenis van de Algemene Praktische Rechtsverzameling en van het Tijdschrift voor Privaatrecht beklemtonen — uit schrik voor een zeker narcissisme, — maar veeleer de aandacht vestigen op het nationaal praesidium van « De Orde van de Prince » dat U voor enkele maanden werd toevertrouwd.

Wij zijn ervan overtuigd dat, uw naam ten spijt, de culturele opgang van het « prinsenvolk der Nederlanden » bij U in goede handen berust.

Mijnheer de Voorzitter van de Provinciale Raad van Oost-Vlaanderen, Heren Senatoren en Volksvertegenwoordigers, Mijnheer de kabinetchef van de Minister van Justitie, Heren Consuls, Mijnheer de Voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Mijnheer de Voorzitter van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht, Mijnheer de Rector van de Rijksfaculteit voor Landbouwwetenschappen, Mr. G.J. du Marchie Sarvaas, Secretaris van de Ambassade der Nederlanden, Herr von Studnitz, Attaché der Deutschen Botschaft, Mr. Denis Doble, Secretary of the British Embassy, Mr. D.B.R. Badenhorst, Kultuurattaché bij de Zuidafrikaanse Ambassade, Luitenant-Kolonel Turlot van het Rijkswachtergebied, Heren Leden van de Bestendige Deputatie, Mijnheer de Arrondissementscommissaris, Mijnheer de Voorzitter van de Kamer der notarissen, Heren Schepenen en Gemeenteraadsleden der Stad Gent.

Dames en Heren,

Dat U allen uw vrije zaterdagmiddag hebt willen opofferen om in ons midden te vertoeven, stemt ons met vreugde en verleent aan de openingsvergadering van de Vlaamse conferentie de passende luister. De Franse rechtsgeleerde René Demogue heeft ergens geschreven: « Le droit n'est pas fait pour les besoins de l'esprit, mais pour des réalités sociales ». Ik ben ervan overtuigd dat het deze sociale bewogenheid van het recht is, die mede uw aanwezigheid verklaart. Hiervoor nogmaals onze harte-lijkste dank.

Mr. Gilson de Rouvieux, Stafhouder van de Balie te Brussel, Dat U als stafhouder van de belangrijkste balie in dit land er, zoals vorig jaar, aan gehouden hebt onze openingsvergadering te komen bijwonen, vereert ons ten zeerste. Laat mij toe U te zeggen hoezeer wij in het Vlaamse land met belangstelling en sympathie kennis kregen van uw inspanningen om uw balie tot een nationaal trefpunt te maken, waar de Nederlandstalige advocaten zich even goed zullen thuis voelen als hun Frans-talige confraters.

Samen met U begroet ik zeer hartelijk Meester E. Van den Berghe, Stafhouder van de Balie te Antwerpen, en de heren Stafhouders van Kortrijk, Oudenaarde en Den-dernonde.

Je tiens tout spécialement à souhaiter la bienvenue à Me. Jamart de Bolsée, bâtonnier de l'ordre des avocats à la cour d'appel de Liège. Votre cité ardente et notre « vechtstad » (cité de combat) ont su nouer de solides liens d'amitié, grâce à nos deux cours d'appel, à nos deux barreaux et à nos deux universités.

Me. Thys, président de la conférence du Jeune barreau de Bruxelles et Me. Rasir, président de la conférence libre du jeune barreau de Liège, Me. Pirotte du Jeune barreau de Namur, puis-je vous souhaiter la bienvenue, tout en citant un vers de Charles Péguy: « Ce qui partout ailleurs se querelle et se prend. N'est ici qu'un beau fleuve aux confins de sa source » (*Cinq prières dans la cathédrale de Chartres*).

Mr. Alphonse Servais, Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, liet zich tot zijn spijt verontschuldigen, doch had de gelukkige idee zich te laten vertegenwoordigen door Mr. Piet Blomme, ondervoorzitter van het Verbond en oud-voorzitter van onze Conferentie. Een verwelkoming lijkt mij overbodig, maar toch wil ik namens de Vlaamse Conferentie zeggen hoezeer de door het Verbond tijdens de laatste jaren geleverde inspanningen op prijs werden gesteld.

Een verbond leiden, waarvan een deel der leden nog steeds de liberaal-individualistische opvatting van de vorige eeuw i.v.m. de inrichting van ons beroep is toegedaan, is een zware opgave.

Dat het verbond resoluut voor de modernisering van onze werkmethodes heeft geopteerd, mocht blijken uit de inrichting van de Credoc. Dit stemt ons met vreugde doch ik moet U niet verhalen dat Credoc vooral in het Vlaamse land zorgen baart. Men kan van mening verschillen over de werkwijze en de keuze van de materies die bij voorrang in de computers moeten gebracht worden; aan de analyse en de programmatie zal dan ook een bijzondere zorg moeten worden besteed.

Maar één zorg wil ik toch verklanken, nl. dat de Nederlandstalige rechtswetenschap in dit land volwaardig en gelijkwaardig bij de programmatie moge betrokken worden, opdat ze niet als een uit het Frans vertaalde documentatie uit de computer te voorschijn zou treden.

Ook Mr. Jean Heyvaert, vertegenwoordiger van de Unie der Jonge Balies en Advocaten, heet ik van harte welkom.

Mijnheer de Stafhouder Ridder René Victor, Mag ik U welkom heten én als hoofdredacteur van het Rechtskundig Weekblad, én als voorzitter van de Vlaamse Juristenvereniging, die als een feniks uit de as verreest, én als bezoeker van de Nederlandstalige rechtswetenschyp in dit land.

Ook U, Mr. Hugo Van Eecke, vertegenwoordiger van het « Journal des tribunaux » heet ik welkom in ons midden.

Geachte Confrater, Mr. Buruma, vertegenwoordiger van de Heer Deken Mout van de Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden, Geachte Confraters Mrs. Pels Rijken, vice-voorzitter van de Jonge Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden, Mr. Irène Michiels van Kessenich-Hoogendam, secretaris van de Jonge Balie te Amsterdam en Mr. Blom, van de Jonge Balie te Rotterdam,

Tijdens de zoveelste viering in Beneluxverband hield onze Minister voor Europese zaken en Nederlandse Cultuur bij het begin van dit jaar in Den Haag een opgemerkte rede, waarin hij een lans brak voor een sterkere uitbouw van de politieke organen van Benelux. Hierbij beklemtoonde hij dat — nu de Europese eenmaking op de helling bleef — de lage landen bij de zee een voorbeeld konden stellen. In dit verband kan o.m. de volgende gedachte leidinggevend zijn: laten wij in Beneluxverband ondanks onze taalmeerderheid een sfeer scheppen waarin ook de taalminderheden zich heel en al thuis gevoelen, zodat wanneer wij later in het éne Europa worden geïntegreerd, onze taal en cultuur eveneens zullen geëerbiedigd worden, ondanks de minderheidspositie waarin zij dan op hun beurt zouden verkeren.

Er bestaan ongetwijfeld reeds heel wat gemeenschappelijke organen en binnenkort komt nog het Benelux gerechtshof.

Wij moeten evenwel ervaren dat heel wat meer zou kunnen gerealiseerd worden en hierbij denk ik o.m. aan de eenmaking van het recht in België, Nederland en Luxemburg. Doch hiertoe zijn niet alleen beter uitgeruste organismen nodig; ook de wil om deze eenmaking metterdaad te realiseren moet aanwezig zijn. Tot het stimuleren van dit alles kunnen contacten als deze van vandaag sterk bijdragen, zodat wellicht de dag mag aanbreken waarop wij het uw dichter zullen mogen nazeggen: « Zij hadden elkaar gevonden, onherroepelijk, gelijk de wind en de zee » (A. Roland Holst). In die geest heet ik U van harte welkom.

Monsieur André Ullmo, membre du conseil de l'ordre, représentant Monsieur le bâtonnier de l'ordre des avocats de Paris, Mes Philippe Sourville et Philippe Plichon, secrétaires de la conférence du stage,

Lorsque le petit Larousse définit le nom « capitale »

par « ville d'un Etat où se trouve le siège des pouvoirs publics », il n'a pas prévu le cas occasionnel où cette ville se trouverait hors des frontières de l'Etat envisagé. Telle fut cependant la situation exceptionnelle de Gand d'avril à juin 1815; l'hôtel d'Hane-Steenhuysen abrita non seulement le chef de l'Etat français, le roi Louis XVIII que le peuple Gantois surnommait « notre père de Gand », mais également tous les ministères.

Cette ville a donc été, si l'on peut dire, pendant cent jours, la capitale de la France; il ne lui manquait qu'une chose « un pays à gouverner ».

Lorsque j'évoque ce souvenir historique c'est uniquement pour vous dire combien nous sommes heureux de pouvoir vous accueillir parmi nous aujourd'hui, et en quelle haute estime nous tenons votre culture française, qui restera pour nous, quel que soit notre attachement à notre propre culture, une source permanente de joie humaine.

Maître Schiltz, représentant M. le bâtonnier de l'ordre des avocats de Luxembourg, Maître Josette Elvinger du Jeune Barreau de Luxembourg. C'est avec joie que je salue en vous la présence du barreau luxembourgeois. Vous nous venez d'une terre par tant de liens si proche de la notre et qui, surtout par le cœur et l'esprit de sa race, nous est douce et familière. J'espère que vous trouverez chez nous pendant votre séjour la même douceur de vivre.

Mr. Nigel Fricker, representing the Chairman of the General Council of the Bar of England and Wales; At the solemn Opening of our Association in 1965 and 1966, we had the honour to welcome a member of the Law Society. Although it is an unusual thing that solicitors open the way to friendship between barristers of our two countries, I am quite sure that this was the beginning of a close relationship between London and Ghent. Today a British barrister is here among us, so that each can speak for himself (the British Bar is represented here) I would like to thank him for his presence.

Britain, as we all know, is an island somewhere out in the sea, or as Shakespeare said « a precious stone set in the silver sea ». To us, it has always seemed rather special — perhaps I might even say peculiar. We have had the impression that the men — particularly in Scotland — wear the mini-skirts and the women, the trousers. But nowadays they wear mini-skirts too and Britain seems to be emerging from the mist and drawing closer to the Continent. Recently you have made an application to join what must be the most exclusive club in the world. This club has only six members. I don't know whether you will be admitted to this membership: I hope so from the bottom of my heart. But even if the answer is « non », I am sure it wouldn't be « neen ».

Sehr verehrter Herr Kollege Dr. Koll, Vertreter des Kölner Anwaltvereins, Man kann von der Freundschaft zwischen den Kölner und Genter Anwaltschaften sagen was Heinrich Heine einmal dichtete:

« Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu ».

Es ist ja schon seit verschiedenen Jahren dasz wir in Gent einen Vertreter Ihres Vereins bewillkommen können und Sie insbesondere, Herr Dr. Koll, sind für uns ein wohl bekannter Ehrengast.

Die Anwesenheit in Gent von Vertretern der Anwaltschaften der sechs Europäischen Länder freut uns sehr. Sie beweist dasz wir noch nicht « europamüde » (Heine) geworden sind; wir sind, im Gegenteil der Meinung dasz, wie Walter Hallstein es irgendwo geschrieben hat, « die Majestät des Rechts erschaffen soll was Eisen und Blut seit Jahrhunderten nicht realisieren konnten. »

Caro Collega Gino Boeri, rappresentante del Presidente dell'Ordine forense di Milano,

Questo è un gran giorno per la nostra Associazione, perché possiamo finalmente accogliere fra noi un rappresentante dei Colleghi italiani, di modo che tutta l'Europa dei sei si trovi rappresentata alla nostra seduta inaugurale.

Dal tempo in cui Dante scrisse nella sua Divina Commedia dei Fiamminghi costruttori che « tra Guizzante e Bruggia, temendo il fiotto che inver lor s'avventa fanno lo schermo » possiamo dire che proseguiamo il nostro lavoro alle dighe dell'Unificazione Europea che, qualche anno fa, ha cominciato da dieci anni a prendere forma a Roma. E davvero posso dire che adesso che introduciamo in Belgio un nuovo codice di procedura civile per i « processualisti » i giuristi Italiani quali Carnelutti, Chiovenda e Calamandrei ed altri sono stati per noi in questa materia autorevolissimi e ci hanno dato l'esempio.

Benvenuto a Lei, caro Collega, e speriamo che Le piacerà questo primo soggiorno nella nostra città di Gand.

Waarde Confraters, Voorzitters of vertegenwoordigers van de Zusterconferenties van Antwerpen, Brugge, Kortrijk en Dendermonde, U zult het mij zeker niet ten kwade duiden zo ik uwe verwelkoming vandaag bijzonder wil concretiseren in de persoon van de voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel.

Waarde confrater, Mr. Hilde Pée,

Er is veel veranderd sinds de H. Paulus in zijn eerste brief aan de Korinthiërs schreef dat « de vrouwen in de bijeenkomsten dienen te zwijgen » (I, Kor., 14.34). Dat de Vlaamse conferentie van de hoofdstad van dit land U als voorzitter voor dit gerechtelijk jaar heeft verkozen is de meest overtuigende bevestiging van de rol die aan de vrouw in onze maatschappij kan worden toegekend. Ik ben ervan overtuigd dat U met krachtadigheid en met vrouwelijke gratie de plaats waarop wij in Brussel rechtmatig aanspraak kunnen maken, zult weten te veroveren, te beveiligen, of — om het met Buytendijk te zeggen — « te bergen ».

Het is niet zonder enige weemoed dat ik, *à la recherche du temps perdu*, terugdenk aan de jaren die wij op de banken van de Gentse Rijksuniversiteit mochten doorbrengen, tezamen met de huidige voorzitter van de Conférence française du Jeune barreau van Gent, die ik eveneens als laatste in de rij, wil welkom heten.

Mr. Jacques Fredericq, dit welkomwoord is om de zopas aangehaalde reden, meer dan een door de dwingende traditie opgelegde formele begroeting. Mag ik U verwelkomen met een vers van Guido Gezelle: « Laat alles zijn voorbij, gedaan, verleden, dat afscheid tussen ons en diepe kloven spant ».

Geachte Confraters, Dames en Heren, 1. Mijn onvolprezen voorganger, oud-voorzitter Mr. Frans Baert, aan wiens onverdroten werkkraft ten bate van onze conferentie ik een bijzondere hulde wens te brengen, heeft bij de vorige openingen respectievelijk een lans gebroken voor de herwaardering van ons beroep en een staf gebroken over de onordelijke groei van onze wetgeving. Ik wil met deze gewoonte niet breken en U vandaag even onderhouden over de zo noodzakelijke modernisering van de dienst van het Gerecht.

Toen ik zelf het voorrecht genoot in 1958 op deze tribune de openingsrede te houden, mocht ik, hierbij Teilhard de Chardin parafraserend (*Le phénomène humain*, Paris, 1955, blz. 237), de wens formuleren dat het recht weldra de laatste meertrossen, die het nog aan het neolithisch tijdperk verbinden, zou durven losrukken

(*Maatschappelijke vooruitgang en groeiend recht*, R.W., 1958-59, 249). In 1959 hield de Procureur-generaal bij het hof van beroep te Parijs, Aydalot, een mercuriale onder de titel « Sortir du néolithique ».

Deze noodkreet blijft ook vandaag nog actueel.

Techniek en socialisering hebben onze maatschappij inderdaad totaal gewijzigd en desondanks « drukken de juristen zich nog altijd uit als droegen zij een Spaanse halskraag » (Diderot). Zo hierin geen radicale wijziging komt, zal de wereld ons weldra niet meer kennen. De toename van het aantal geschillen, die scheidsrechterlijk worden bijgelegd, is hiervan o.m. een duidelijk symtroom.

2. De technische omwenteling vereist een modernisering van ons recht en van de werkmethodes die bij de toepassing ervan moeten aangewend worden.

Het recht, zeer geachte vergadering, waarvan Da Costa reeds zei « In zijn wezen vrucht der tijden, in zijn vorm van dezen tijd » werd zopas in een zijner belangrijkste brokstukken, nl. het procesrecht, gemoderniseerd. Doch modernisering van de teksten heeft geen enkele betekenis, zo deze niet gepaard gaat met een grondige verandering van onze sleur en mentaliteit.

Ons wordt een unieke gelegenheid geboden om in de komende drie jaar niet alleen de nieuwe teksten te ontlezen en te leren hanteren, maar ook ons optreden daarop af te stemmen en nu reeds na te gaan hoe dit nieuwe recht in de advocatuur, in de rechtscolleges, de griffies, bij de notarissen, bij de deurwaarders zal kunnen worden opgevangen. Bovendien — en dit lijkt mij essentieel — zullen wij geconfronteerd worden met nieuwe of anders samengestelde rechtscolleges, waarvan wij van meetaf aan de gelijkwaardigheid met de klassieke burgerlijke rechtscolleges zullen moeten beklemtonen; alleen deze mentaliteitsverandering kan ons nog doen hopen op een uiteindelijke hereniging van alle rechtscolleges in de éne, grote arrondissementsrechtbank.

Is men tot deze en andere inspanningen niet bereid, dan zal men binnen afzienbare tijd de dichter Adriaan Roland Holst moeten nazeggen: « Voor ons zijn droom en daad vaneengereten en het schoonste wat tussen beiden nog zijn kan, is een oud verhaal » (*Deirdre en de zonen van Usnach*).

3. Doch ook de werkmethodes van de advocatuur en de uitrusting van onze rechtscolleges moeten dringend worden gemoderniseerd.

De advocaten beoefenen grotendeels hun beroep op een artisanale wijze, die het efficiënt optreden zeer sterk belemmert. Dat ons beroep daarbij nog gewrongen zit in een keurslijf van verouderde en zelfs absurde regelen, die niet zelden van hypocrisie getuigen, hoeft wel geen langdurig betoog. Waarom mag een advocaten-associatie in haar schoot geen boekhouders, architecten, ingenieurs of geneesheren *part-time* opnemen? Waarom is de advocaat onconfraterneel zo hij zich tegen het uitstel van een zaak verzet? Waarom vindt men in het telefoonboek niet alle advocaten in één lijst verzameld? Waarom mag men in een niet-juridische publicatie de titel van advocaat niet vermelden?

De uitrusting van onze rechtscolleges is onderontwikkeld: Waar is de technische apparatuur? Waar een secretariaat voor de magistraten? waar de gebouwen en bibliotheken, die rationeel zijn ingericht? waar is het rechtscollege, dat — om de terminologie van het Franse rapport *Réflexions pour 1958* (La documentation française, 1964) te gebruiken — uitgerust is als een « agentschap van de Air-France »?

Nu is het duidelijk dat het ouderwets gerimpeld voorkomen van ons beroep en van het gerecht zeker niet bevorderlijk is om de aantrekkingskracht van de balie te verhogen, hetgeen meteen een verzorgde dienst van het

gerecht in gevaar brengt en het recruteringsveld voor de magistratuur aanzienlijk inkrimpt.

4. De socialisering van onze samenleving dwingt ons na te denken over het doel van onze rechtsbeoefening en over de plaats die aan de rechtsbeoefenaar toekomt.

Zo bij de rechtsbeoefening « het menselijk bestaan door en voor de anderen » (Kwant, R.G., *Sociale Filosofie*, 1963, blz. 7-8), of, om het met Radbruch te zeggen « der konkrete und vergesellschaftete Mensch » (*Der Mensch im Recht*, 1967, blz. 16) niet primair komt te staan, is deze rechtsbeoefening zinloos geworden. Het recht is er niet zozeer ter handhaving van het bestaande, dan wel ter voortstuwing van de mensheid.

Dat betekent meteen dat het recht moet bijdragen tot het opheffen van vele alienaties, die onze hedendaagse samenleving kenmerken — men denke slechts aan de hinder, voortvloeiende uit het lawaai en de luchtbezoedeling —, dat het recht moet bijdragen tot het beveiligen van vele nieuwe belangen, die door een *maatschappij van de 40.000 uren* (Fourastié) in het leven werden geroepen — men denke slechts aan de vele immateriële goederen die in een vrijetijdsbeschaving tot stand komen.

Dat betekent dat het recht mee moet bijdragen tot de eenmaking van de mensheid; het meest sprekende voorbeeld is dat van de Europese rechtspraak, die met de dag meer en meer ons West-Europese recht tot uniformatie gaat dwingen, en waarmede wij dan ook meer en meer zullen moeten rekening houden.

5. Wij moeten ons ook bezinnen over de plaats die in de hedendaagse samenleving aan de *rechtsbeoefenaar* en meer bepaald aan de advocaat kan en moet worden toegekend. Het valt mij voortdurend op dat het zich bezinnen over de situatie en de betekenis van een zelfstandig beroep in onze samenleving, zeer dikwijls overgelaten wordt aan anderen dan de beoefenaars zelf van dit beroep. Dat hebben bv. de geneesheren voor enkele jaren aan den lijve ondervonden.

Men kan zich moeilijk ontdoen van de indruk dat het de hoogste tijd wordt dat de advocatuur zelf gaat nadenken over de maatschappelijke positie die haar aan de vooravond van een nieuw millenium toekomt. Vragen i.v.m. de zelfstandigheid van het beroep en de vrije en onafhankelijke uitoefening ervan zullen zich in volle scherpte gaan stellen. Mogen deze vragen de advocatuur niet verrassen, doch integendeel op doordachte wijze en in de lijn van de toekomstige ontwikkeling van onze maatschappij beantwoord worden.

Deze zorg om wat komen zal, kan tenslotte niet beter verklankt worden dan door volgende aanhaling uit de heldensage *Deirdre en de Zonen van Usnach*: « Want als de mensch, die niet zingen kan, te lang luistert naar het vreemde lied, dat achter den wind is, zal hij verkwijnen en in donker verloren gaan. Alleen wie de slagen hoort op het aambeeld van de daad is veilig ».

Zeër geachte confrater Mr. Wilfried Martens, Régis Debray schreef zijn: « Révolution dans la révolution »; U geeft de voorkeur aan een « Democratie in de democratie » omdat U behoort tot die aantredende generatie van jonge Vlaamse intellectuelen, die resoluut geopteerd heeft voor de democratie en wars staat van alle autoritaire tendenzen die de Vlaamse ontvoogding gekarakteriseerd hebben en helaas soms nog karakteriseren.

Dat U een onderwerp hebt gekozen in verband met het Staatsbestel, lag eveneens voor de hand gezien uw gekende belangstelling voor de Politeia in de meest nobele zin van het woord, een dienst van het volk en van de gemeenschap.

Het is met bijzondere belangstelling dat wij U zullen aanhoren.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 14 september 1967.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat: Mr. Van Ryn.

Arbeidsgerecht. — Verzet - Bondige uiteenzetting van de middelen. — Geen substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven formaliteit. — Toepassing van art. 173, 1e lid Rv.

Een door het arbeidsgerecht bij verstek veroordeelde verweerder deed zijn verzet hierop steunen dat het voor hem «onmogelijk is geweest tijdig naar de terechtzitting te gaan en dat de gevorderde bedragen niet verschuldigd zijn».

Volgens art. 82, lid 2 van de wet op de werkrechtshraden moet het verzet tegen een bij verstek gewezen sententie de bondige uiteenzetting van de middelen van de veroordeelde partij bevatten.

De bij die wetsbepaling bepaalde formaliteit is geen substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven formaliteit.

Door het exploit van verzet nietig te verklaren op grond alleen dat het niet voldoende met redenen is omkleed en zonder vast te stellen dat door die ontoereikendheid de verweerder op verzet de waarde van het verzet niet kon betwisten, heeft de bestreden sententie vormd art. 82, lid 2 en art. 173, 1e lid RV. geschon-

P.V.B.A. Office de vente d'appareils électriques
t. / Ghinet.

Gelet op de bestreden sententie, op 22 januari 1966 gewezen door de Werkrechtshraad van beroep te Bergen, kamer voor bedienden;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artt. 173, 1030 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, welk art. 173 gewijzigd is bij art. 10 van het koninklijk besluit nummer 300 van 30 maart 1936, 82 van de wet van 9 juli 1926 op de werkrechtshraden die gewijzigd is bij de wet van 12 juli 1960, 1319, 1320, 1322 van het B.W. en 97 van de Grondwet,

doordat de bestreden sententie het verzet van 28 oktober 1963 nietig en het hoger beroep van eiseres tegen de op dat verzet gewezen sententie van 8 september 1964 niet gegrond verklaart omdat de eerste rechter terecht van oordeel is geweest dat de motivering van het verzet van 28 oktober 1963 ontoereikend was en dit exploit nietig heeft verklaard, dat het verzet, bij toepassing van art. 82 van de wet op de werkrechtshraden, bondig de middelen van de partijen moet bevatten, dat het exploit van 28 oktober 1963 als volgt met redenen is omkleed: dat «het voor verweerster onmogelijk is geweest tijdig naar de terechtzitting te gaan, en de gevorderde bedragen niet verschuldigd zijn», dat zo weliswaar de middelen niet omstandig moeten worden ontwikkeld, ze toch bondig en nauwkeurig moeten worden opgegeven,

terwijl, volgens art. 173 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, geen nietigheid van een akte van rechtspleging kan worden toegestaan, tenzij het bewezen is, dat zij de belangen van de tegenpartij schaadt, en, naar luid van art. 1030 van hetzelfde wetboek, geen

exploit of akte van rechtspleging kan worden nietig verklaard, indien de nietigheid ervan niet uitdrukkelijk bij de wet is uitgesproken, zodat bij ontstentenis van enige afwijkende bijzondere bepaling, die beide artikels, die elk een algemene procedureregul stellen, op de voor de werkrechtshraden van eerste aanleg te volgen procedure toepasselijk zijn; terwijl de bestreden sententie niet vaststelt dat de zogenaamde ontstentenis van motivering in de akte van verzet de belangen van de tegenpartij heeft geschaad en art. 82 van de wet op de Werkrechtshraden, waarbij wordt voorgeschreven dat het verzet tegen de sententies bij verstek gewezen door de werkrechtshraden van eerste aanleg bondig de middelen van de verzetaantekenende partij bevat, het niet vervullen van die formaliteit niet met nietigheid straft en de verplichting de akte van verzet voor de werkrechtshraden bondig met redenen te omkleeden niet substantieel blijkt te zijn (schending van alle in het middel aangeduide wetsbepalingen), terwijl bovendien het feit in dergelijke akte te vermelden «dat de gevorderde bedragen niet verschuldigd zijn» een bondige motivering is die beantwoordt aan het voorschrift van art. 82 van de wet op de werkrechtshraden (inzonderheid schending van de artt. 82 van de wet van 9 juli 1926, 1319, 1320, 1322 van het B.W. en 97 van de Grondwet);

Overwegende dat eiseres, na verzet tegen een sententie van de Werkrechtshraad te Charleroi waarbij ze bij verstek was veroordeeld, haar op 28 oktober 1963 aan verweerder betekend verzet hierop steunde dat het voor haar «onmogelijk is geweest tijdig naar de terechtzitting te gaan en dat de gevorderde bedragen niet verschuldigd zijn»;

Overwegende dat, volgens art. 82, lid 2, van de wet van 9 juli 1926 op de werkrechtshraden het verzet tegen een bij verstek gewezen sententie de bondige uiteenzetting van de middelen van de veroordeelde partij moet bevatten;

Overwegende dat de bij die wetsbepaling bepaalde formaliteit geen substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven formaliteit is;

Overwegende dat door het exploit van 28 oktober 1963 nietig te verklaren op grond alleen dat dit exploit niet voldoende met redenen is omkleed en zonder vast te stellen dat door die ontoereikendheid de verweerder de waarde van het verzet niet kon betwisten, de sententie de in het middel aangeduide artt. 82, lid 2, van de wet van 9 juli 1926 en 173, alinea 1 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering heeft geschon-

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen:

Vernietigt de bestreden sententie, behalve in zover ze het hoger beroep van eiseres tegen de sententie bij verstek van 1 oktober 1963 niet ontvankelijk verklaart;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Werkrechtshraad van beroep te Namen, kamer voor bedienden.

NOOT: 1. Wat betreft de procedure voor de rechtbank van eerste aanleg, vergelijk men Fettweis, II, blz. 657 en de in noten 2 en 3 geciteerde arresten van Hof Brussel, 11 april 1960, Pas. 1961, II, 103 en vooral van het Franse Cassatiehof, 30 januari 1939, D.P. I, 45, verslag Tanon: Le défaut de motifs, dans un acte d'op-

position est l'omission d'une formalité substantielle; la nullité doit être prononcée sans grief, l'art. 173 C. proc. n'est pas applicable. Zie ook Van Lennep, V, blz. 37, nrs. 89 e.v. inzonderheid nrs. 92, 98 en 99.

Aangestipt mag worden dat in art. 161 Rv. een sanctie voorkomt.

Voor de rechtbank van koophandel bepaalt art. 437 Rv. dat het verzet de middelen van de opposant behelst. Van enige sanctie wordt niet gesproken, maar art. 436 zegt dat art. 162 toepasselijk is.

2. Voor het systeem der nietigheden in het Gerechtelijk Wetboek, leze men de rede van Procureur-generaal Hayoit de Termicourt, *Considérations sur le projet de Code judiciaire*, J.T. 1966, blz. 500, nr. 10.

3. Met betrekking tot de motiveringsplicht moet opgemerkt worden dat de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek voor alle rechtbanken gelden, derhalve ook voor de Arbeidsrechtbank.

Voor zover kon nagegaan worden, zijn die bepalingen de volgende :

Art. 1047, lid 4 : « De akte van verzet bevat, op straffe van nietigheid, de middelen van de eiser in verzet ».

Art. 860, lid 1 : « Wat de verzuimde of onregelmatig verrichte vorm ook zij, geen proceshandeling kan nietig worden verklaard, indien de wet de nietigheid ervan niet uitdrukkelijk heeft bevolen ».

Art. 861 : « De rechter kan een proceshandeling alleen dan nietig verklaren, indien het aangeklaagde verzuim of de aangeklaagde onregelmatigheid de belangen schaadt van de partij die de exceptie opwerpt ».

Art. 862 zegt dan dat de regel van art. 861 niet geldt voor een onregelmatigheid betreffende tien voorschriften die art. 862 opsomt; in deze gevallen wordt de nietigheid uitgesproken door de rechter, zelfs ambtshalve. Art. 863 geeft dan nog twee gevallen waarin de regel van art. 861 evenmin van toepassing is. Het voorschrift van art. 1047, lid 4, komt niet voor onder de gevallen die door art. 862 en art. 863 worden opgesomd.

Art. 864, lid 1, zegt hoe de in art. 862 bepaalde nietigheden worden gedekt. Lid 2 luidt : « De andere nietigheden die kunnen worden ingeroepen tegen een proceshandeling, moeten tegelijk worden voorgedragen. Zij zijn gedekt, indien zij niet worden opgeworpen vóór enig ander middel ».

4. Uit vorenstaand arrest blijkt dat de verplichting de middelen van verzet in de akte van verzet op te geven de vorm van de rechtshandeling betreft.

Het lijkt dan wel dat in het systeem van het Gerechtelijk Wetboek kan gezegd worden :

1) De akte van verzet moet de middelen van de eiser in verzet bevatten.

2) De regel is voorgeschreven op straffe van nietigheid.

3) De nietigheid mag niet ambtshalve door de rechter worden uitgesproken.

4) De nietigheid moet tegelijk met de andere nietigheden en vóór enig ander middel worden opgeworpen.

5) De rechter vermag alleen dan het verzet nietig te verklaren, indien de tekortkoming aan de motiveringsplicht de belangen schaadt van de partij die de nietigheid opwerpt.

In verband met het besproken arrest is vooral deze laatste regel van belang. Het voorschrift dat de akte van verzet de middelen van de eiser in verzet moet bevatten, wordt door het Gerechtelijk Wetboek uitdrukkelijk voorzien van een sanctie. Maar die sanctie is slechts toepasselijk indien de onregelmatigheid aangeklaagd wordt op de wijze en op het ogenblik die het wetboek voorschrijft en zij de belangen schaadt van de partij die de exceptie opwerpt.

In dit opzicht is de regel van art. 861 van het Gerechtelijk Wetboek gelijklopend met de regel van art. 173, 1e lid Rv. Het zal dus niet volstaan dat de rechter constateert dat de akte van verzet niet voldoende met redenen omkleed is; hij zal ook moeten vaststellen dat door die ontoereikendheid de belangen van de verweerder in verzet geschaad worden, of zoals het arrest het uitdrukt, dat door die ontoereikendheid de verweerder in verzet de waarde van het verzet niet kon betwisten.

C.C.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 2 juni 1967.

Voorzitter : M. Belpaire.

Raadsheer-Verslaggever : M. De Vreese.

Procureur-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat : Mr. Struye.

Onteigening. — Billijke vergoeding. — Vaststelling op de dag van het declaratief vonnis. — Geen verhoging wegens latere muntontwaarding.

De billijke vergoeding die dient betaald te worden bij een onteigening moet geraamd worden op de dag waarop het door art. 7 der wet van 17 april 1835 bedoeld declaratief vonnis wordt geveld.

Wanneer na deze datum er zich een feitelijke vermindering van de koopkracht van de Belgische frank voordoet mag hiervoor aan de onteigende geen verhoging van vergoeding toegekend worden.

De schade voor de onteigende ontstaan door de feitelijke vermindering van de koopkracht van de munt is een nadeel dat het gevolg is niet van de onteigening doch van later ontstane economische omstandigheden.

Stad Hasselt t./ E. Matthijs.

(.....)

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van de artikels 11 en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest, na eraan herinnerd te hebben dat de datum die in aanmerking dient te worden genomen voor het vaststellen van de verkoopwaarde van de onteigende goederen 5 mei 1959 was, datum van het vonnis dat de pleegvormen vervuld verklaart, en na vastgesteld te hebben dat de verkoopwaarde op dat ogenblik 2.345.517 fr. bedroeg, beslist dat verweerder recht heeft op een bijzondere aanvullende vergoeding van 71.821 fr. uit hoofde van schade veroorzaakt door de schommelingen van de nationale munt, zoals blijkt uit de officiële publikaties van het index-cijfer tussen 1959 en 1956.

Terwijl, eerste onderdeel, de door artikel 11 van de Grondwet bedoelde « billijke » vergoeding berekend moet worden op grond van de werkelijke waarde van het onteigende goed op de datum van de onteigening, het arrest een vergoeding toekent die hoger is dan de waarde die het onteigend goed had op de dag van de onteigening en een schade die het gevolg is, niet van de onteigening doch van de economische conjunctuur, niet diende hersteld te worden (schending van artikel 11 van de Grondwet);

Tweede onderdeel, het arrest niet wettelijk kon beslissen, enerzijds, dat de verkoopwaarde van de onteigende goederen bepaald dient te worden op de datum van het vonnis dat de pleegvormen van de onteigeningsprocedure vervuld verklaart, zijnde 5 mei 1959, en, anderzijds, dat

een supplement van schadevergoeding diende te worden toegekend, die het gevolg was van de gebeurtenissen die zich na het declaratief vonnis voorgedaan hadden, het arrest aldus tegenstrijdig voorkomt en deze tegenstrijdigheid met het gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering gelijkstaat.

Overwegende dat uit de artikels 7 tot 11 van de wet van 17 april 1835 volgt dat de door de onteigening aan de onteigende berokkende schade moet worden geraamd op de dag waarop het door artikel 7 bedoelde declaratief vonnis is gewezen;

Dat derhalve de schadeloosstelling welke met deze ramming overeenstemt de billijke vergoeding is;

Overwegende dat het arrest de waarde van het onteigende goed op de dag van bedoeld declaratief vonnis, en dienvolgens het beloop van de som welke op die dag de billijke vergoeding vertegenwoordigt, op 2.345.517 fr. vaststelt;

Overwegende dat, hoewel de wettelijke waarde van de Belgische munt tussen de dag van het vonnis dat de pleegvormen vervuld verklaart en de dag waarop het arrest de aan de onteigende toekomende vergoeding bepaalt, niet werd gewijzigd, het arrest niettemin, wegens een feitelijke vermindering van de koopkracht die de Belgische frank sedert de dag van het declaratief vonnis zou hebben ondergaan, boven voormelde som een « verhoging » toekent van 71.821 fr.;

Overwegende dat het arrest zodoende een schade vergoedt, namelijk het door de feitelijke vermindering van de koopkracht van de munt ontstane nadeel, welke het gevolg is niet van de onteigening doch van later ontstane economische omstandigheden, en dus aan de onteigende een vergoeding toekent die hoger is dan de waarde die het onteigende goed op de dag van de onteigening had;

Overwegende dat ingevolge artikel 11 van de Grondwet en de wet avn 17 april 1835 de billijke onteigeningsvergoeding overeenstemt met de waarde welke het onteigende goed op de dag van het declaratief vonnis had en de rechter, bij de bepaling van die waarde, de munt tegen haar wettelijke waarde moet aanrekenen;

Overwegende dat het middel gegrond is;

Om deze redenen,

en zonder acht te slaan op het derde middel dat tot geen meer uitgebreide vernietiging kan leiden,

Vernietigt het bestreden arrest, doch alleen in zover het een vergoeding toekent van 72.821 frank uit hoofde van schade veroorzaakt door schommelingen van de koopkracht van de nationale munt vermeerderd met de interesten, en in zover het eiseres veroordeelt in de kosten van hoger beroep;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt elk van de partijen in de helft van de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 10 oktober 1967.

Voorzitter : M. Mast.

Raadsheren : M.M. Mees en Adriaens.

Substituut-auditeur-generaal : M. Tacq.

Advocaten : Mrs. Van Coppenolle, de Cock de Rameyen en H. De Bock.

Arrest Nr. 12.583.

Onteigening ten algemenen nutte. — Rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden. — Beweerde nietigheid van het voorafgaand openbaar onderzoek. — Onbevoegdheid van de Raad van State. — Gewone rechter bevoegd voor het toezicht zowel over de interne wettigheid als over de externe wettigheid. — Machtsafwending slechts variante van onwettigheid.

Bij koninklijk besluit werd beslist dat percelen grond zullen onteigend worden ten algemenen nutte en dat de rechtspleging bij hogdringende omstandigheden, geregeld door de wet van 26 juli 1962 zal toegepast worden. De eigenaars vragen de vernietiging van dit koninklijk besluit, alsmede van het openbaar onderzoek dat aan de onteigening is voorafgegaan daar slechts één van de zeven eigenaars van de voorgenomen onteigening verwittigd werd.

De Raad van State verklaart zich onbevoegd om reden dat door de wet het toezicht over de wettigheid in zake onteigening ten algemenen nutte aan de gewone rechter is opgedragen en dit zowel wat betreft de interne als de externe wettigheid.

Ten opzichte van art. 107 der Grondwet is de machtsafwending slechts een variante van de onwettigheid.

De Maeyer en ctn. t./ Gemeente Kruikeke en Belgische Staat (Minister van Openbare Werken).

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 17 mei 1965, waarbij bepaald wordt dat onder andere vijf percelen grond aan verzoekers in onverdeeldheid toebehorende en gelegen in de gemeente Kruikeke, langsheen de baan Antwerpen-Temse, tot industrieterreinen bestemd zijn, dat het openbaar nut de onteigening en de onmiddellijke inbezitneming ervan vordert en dat de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden, geregeld bij de wet van 26 juli 1962, op die onteigening dient te worden toegepast, dat verzoekers ook de vernietiging vragen van het openbaar onderzoek dat aan die onteigening is voorafgegaan en door de gemeente Kruikeke is uitgevoerd geworden;

Overwegende dat het bestreden koninklijk besluit genomen is op grond van de wet van 18 juli 1959 tot invoering van bijzondere maatregelen ter bestrijding van de economische en sociale moeilijkheden in sommige gewesten, gewijzigd bij de wetten van 14 februari 1961 en 30 juli 1963, alsmede op grond van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte;

Overwegende dat verzoekers doen gelden dat het bestreden koninklijk besluit strijdig is met de artikelen 1 en 16 van de wet van 18 juli 1959 en met artikel 11 van de Grondwet; dat zij aanvoeren dat het voorafgaande openbaar onderzoek nietig is daar slechts één van de verzoekers van de voorgenomen onteigening werd verwittigd;

Overwegende dat de tegenpartijen doen gelden dat, gelet op de artikelen 7 en 8 van de wet van 26 juli 1962 en op de artikelen 4 en 5 van de wet van 17 april 1835, de Raad van State niet bevoegd is om kennis te nemen van

het beroep; dat de verzoekers hiertegen inbrengen dat de controle over de innerlijke wettigheid van het koninklijk besluit dat de onteigening decreeteert aan de Raad van State toekomt;

Overwegende dat de gemeenten krachtens artikel 16, eerste lid, van de wet van 18 juli 1959 op hun grondgebied kunnen overgaan tot onteigening ten algemenen nutte van terreinen welke als industrieel zijn aangemerkt door een door de Minister van Openbare Werken en van Wederopbouw medeondertekend koninklijk besluit; dat in het derde lid van dit artikel is bepaald dat het koninklijk besluit zal voorafgegaan worden door een openbaar onderzoek dat uitgevoerd zal worden door toedoen van de onteigenende macht, die ertoe gehouden is alle eigenaars van onroerende goederen, begrepen in de zone waarvan de grenzen op het bij het koninklijk besluit gevoegde plan zijn aangegeven, te waarschuwen; dat artikel 18, 4e, van de wet van 18 juli 1959, zoals het gewijzigd werd door artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 bepaalt dat in geval van onteigening er gehandeld wordt overeenkomstig de wet van 26 juli 1962;

Overwegende dat noch de wet van 18 juli 1959, noch de wet van 26 juli 1962 die de vrederechter ermede belast toe te zien op het regelmatig verloop van de onteigeningsprocedure bij hoogdringende omstandigheden, afgeven zijn van de bevoegdheidsregeling bepaald door de artikels 4 en 5 van de wet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemenen nutte; dat deze artikelen de gewone rechter bevoegd maken om na te gaan of de vordering regelmatig werd ingesteld en of de door de wet voor de onteigening opgelegde vormen werden nageleefd; dat artikel 7, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 aan de vrederechter dezelfde bevoegdheid opdraagt; dat de controle op de wettigheid die aldus aan de gewone rechter is opgedragen zowel het toezicht op de interne wettigheid als het toezicht op de externe wettigheid inhoudt daar ten opzichte van artikel 107 van de Grondwet de machtsafwending slechts een variëteit is van de onwettigheid; dat hieruit volgt dat de Raad van State niet bevoegd is,

Besluit:

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

Artikel 2. — De kosten, ten bedrage van 750 frank, komen ten laste van de verzoekers.

JEUGDRECHTBANK TE ANTWERPEN

25 mei 1967

Jeugdrechter: M. E. Maes.
Openbaar Ministerie: M. C. Leclef.
Advocaat: Mr. W. Moeremans.

Echtscheiding. — Hoede der kinderen. — Toevertrouwd door arrest dat de echtscheiding uitspreekt aan de vader. — Redenen om in het belang der kinderen de hoede aan de moeder toe te vertrouwen. — Vraag tot onderhoudsgeld voor de kinderen. — Onbevoegdheid van de Jeugdrechtsbank. — Bevoegdheid van de Vrederechter.

Wanneer door een arrest dat de echtscheiding toestaat in het voordeel van de echtgenoot, de hoede der kinderen hem tevens werd toevertrouwd, acht de Jeugdrechtsbank dat er aanleiding bestaat de kinderen aan de moeder toe te vertrouwen wanneer het blijkt dat deze kinderen vol-

ledig van hun vader vervreemd waren en de moeder er op voortreffelijke wijze voor zorgt.

De Jeugdrechtsbank is onbevoegd om uitspraak te doen over een vraag tot onderhoudsgeld voor de kinderen. De wet op de jeugdbescherming van 8 april 1965 heeft inderdaad dergelijke bevoegdheid niet aan de Jeugdrechtsbank toegekend en de Wetgever heeft op dit stuk niets willen wijzigen aan de wet van 10 februari 1953, die aan de Vrederechter bevoegdheid verleent om over de geschillen aangaande onderhoudsgeld te beslissen.

X... t./ Z...

Gezien het hieraangehecht verzoekschrift door aanlegster ingediend op 7 februari 1967 en waarvan afschrift regelmatig aan verweerder overgemaakt werd op 2 maart 1967 bij aangetekend schrijven van de griffier dezer Rechtsbank met oproeping van partijen voor de zitting van 16 maart 1967;

Gelet op de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Overwegende dat blijkens verzoekschrift dd° 7 februari 1967 aanlegsters eisen er toe strekken: 1°) haar de hoede over de kinderen, Christian, geboren op 7 februari 1950 en, Bernard, geboren op 14 februari 1952 te horen toevertrouwen en 2°) verweerder te horen veroordelen tot betaling van 4.000 fr., — per maand en per kind hoofdens tussenkomst in het onderhoud der voornoemde kinderen;

1. Wat de hoede over de kinderen betreft:

Overwegende dat bij arrest van het Hof van Beroep te Brussel dd° 30 juni 1966, betekend aan de ambtenaar van de burgerlijke stand te Antwerpen op 7 november 1966, het vonnis der Rechtsbank van eerste Aanleg te Antwerpen dd° 26 juni 1962, houdende bevestiging van een verstekvonnis derzelfde Rechtsbank dd° 23 oktober 1961 waarbij de echtscheiding werd toegelaten ten laste van huidige aanlegster en de hoede over de kinderen Christian en Bernard naar huidige verweerder overging, werd bevestigd;

Overwegende dat de kinderen op dat ogenblik reeds volkomen van verweerder vervreemd waren en deze laatste zich er toe beperkte zijn studerende zonen onder te brengen in de Home Sint Jozef te Mortsel, alwaar zij daags na hun plaatsing ontluchtten en naar hun moeder terugkeerden;

Overwegende dat uit de navorsingen die de Rechtsbank liet verrichten, blijkt dat verweerder elk contact met zijn kinderen verloren heeft, terwijl aanlegster integendeel een grote inspanning levert om haar zonen te laten studeren, de verstandhouding in het gezin goed is en zowel de moeder als de kinderen beschreven worden als degelijk en correct;

Overwegende dat het dan ook in het belang der kinderen voorkomt dat zij aan hun moeder zouden toevertrouwd worden en de desbetreffende eis van aanlegster dient toegekend;

2. Wat het onderhoudsgeld voor de kinderen betreft:

Overwegende, wat deze eis betreft, dat de regels betreffende de bevoegdheid ratione materiae van openbare orde zijn en de Rechtsbank bijgevolg ambtshalve dient te onderzoeken of zij rechtsgeldig gevat kan worden nopens een vordering tot toekenning van onderhoudsgeld voor de kinderen van partijen;

Overwegende dat artikel 7, alinea 1, van de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming, bepaalt dat de Jeugdrechtsbank «uitsluitend kennis neemt van de zaken die haar krachtens deze wet worden toegewezen»;

Overwegende dat volgens de — overigens weinig talrijke — tot op heden gepubliceerde rechtsleer zulks terzake inderdaad het geval zou zijn op grond van het bij artikel 16 van de wet van 8 april 1965 gewijzigde artikel 302 B.W., blijkens welk de Jeugdrechtsbank «in alle gevallen» anders kan beslissen, hetgeen niet enkel de eigenlijke hoede maar ook het levensonderhoud voor de kinderen zou omvatten (zie in die zin o.m. Procureur-Generaal Matthys in het «Tijdschrift voor Privaat Recht» 2e jaarg. nr. 3, blz. 360-361 en J. Hirsch in «Journal des Tribunaux» 1965 p. 382 nr. 59);

Overwegende dat in het hoofdstuk betreffende de gevolgen van de echtscheiding, de reglementering van de hoede enerzijds en van het recht van toezicht met plicht van onderhoudsbijdrage anderzijds vervat is in twee onderscheiden artikels, respectievelijk de artikels 302 en 303 B.W.;

Overwegende dat de onderhoudsverplichting van art. 303 haar grondslag niet vindt in de echtscheiding maar in het huwelijk, dat zij overleeft, en in de banden van afstamming tussen ouders en kinderen, zodat zij een geheel vormt met de verplichtingen vervat in de artikels 203, 205 en 207 B.W., waarvan zij een toepassing is;

Overwegende dat op grond van art. 3/11° van de wet van 25 maart 1876 houdende de voorafgaandelijke titel van het wetboek van burgerlijke rechtspleging, de Vrechter bevoegd is inzake onderhoudsgeld op grond van de artikels 205, 206 en 207 B.W., hierbij inbegrepen ook inzake onderhoudsgeld voor de kinderen na echtscheiding (zie wat betreft deze laatste bevoegdheid Fettweis, «*Eléments de la compétence et de la procédure civile*», deel 1, p. 146 (voetnota nr. 6) en 149 (uitgave 1962), en de daarin geciteerde rechtspraak);

Overwegende dat noch het art. 303 B.W., noch het art. 3/11° van de wet van 25 maart 1876 door de wet van 8 april 1965 gewijzigd werden;

Overwegende dat door aldus te handelen de Wetgever van 1965 in overeenstemming is gebleven met deze van 1953 (wet van 10 februari 1953, art. 2, zijnde artikel 3/11° van de wet op de bevoegdheid), die principieel en in algemene zin de Vrederechter gelastte met de geschillen aangaande onderhoudsgeld (zie Burg. Rb. Bergen, 1° Kamer, 12 januari 1967, *Journal des Tribunaux*, nr. 4566, 11 maart 1967, blz. 166-167);

Overwegende dat het ongewijzigd blijven der voornoemde artikelen alleszins niet betekent dat de Wetgever zich van het probleem geen rekenschap zou hebben gegeven, maar dat zulks integendeel een bewust positieve daad is, vermits het eigenlijk wetsontwerp juist beoogde deze materie uitdrukkelijk binnen de competentie van de Jeugdrechtsbank te doen vallen;

Overwegende dat inderdaad de oorspronkelijke tekst van het wetsontwerp (zie Parl. bescheiden, Kamer Volksvert., 1962-63 nr. 637, 1) enerzijds inhield dat in art. 303 B.W. de woorden «en zijn verplicht daartoe bij te dragen naar evenredigheid van hun middelen» zouden wegvallen en anderzijds dat in art. 302 B.W. aan de Jeugdrechtsbank bevoegdheid zou verleend worden inzake gedingen «betreffende de bijdrage der echtgenoten in het onderhoud en de opvoeding der kinderen»;

Dat deze weglating en deze wijziging door de commissie der Kamer van Volksvertegenwoordigers niet aangevaard werden en dat ze in de latere redacties van de tekst ook niet meer voorkwamen (zie Burg. Rb. Bergen, 12 januari 1967, loc. cit.);

Overwegende dat men, tegen de duidelijke wil van

de Wetgever — en tegen de tekst van de wet — in, ten onrechte zou menen een tekstargument ten voordele van de competentie der Jeugdrechtsbank te vinden in de bewoordingen «bestuur over de goederen van de kinderen» en «kan... in alle gevallen... anders beslissen»;

Overwegende dat weliswaar de huidige tekst van art. 302 B.W., in tegenstelling met hetgeen het geval was vóór de wet van 8 april 1965, inderdaad uitdrukkelijk melding maakt van het bestuur, niet enkel over de persoon maar ook over de goederen van de kinderen;

Overwegende dat de verwijzing naar het bestuur over de goederen van de kinderen evenwel buiten elk verband staat met de verplichting tot bijdrage in het onderhoud, vooreerst omdat, zoals hoger aangevoerd, deze verplichting behandeld wordt in een ander, ongewijzigd gebleven, artikel en vervolgens omdat de huidige tekst van art. 302 B.W. door deze bewoordingen geen fundamenteel verschil met vroeger beduidt, doch integendeel slechts de bekrachtiging uitmaakt van een gangbaar geworden jurisprudentie die aan het begrip hoede van het vroeger art. 302 B.W. de inhoud had gegeven van «feitelijke bewaking, juridische bewaking en wettelijk beheer der goederen» (zie De Page, Deel 1, nr. 988 A, met aangehaalde rechtspraak, uitgave 1948), hetgeen echter alles onafhankelijk van het begrip onderhoudspensioen bleef;

Overwegende dat het trouwens des te moeilijker zou vallen onder de begrippen «bestuur over de persoon» en «bestuur over de goederen» ook de alimentatie te begrijpen, alsdan wanneer in de wet zelf het onderscheid uitdrukkelijk wordt gemaakt (art. 14/2 en 14/5, respectief de art. 239 en 268 B.W., waarin telkens sprake is van «de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon, op het levensonderhoud en op de goederen»);

Overwegende dat hierbij ook nog dient opgemerkt dat in de art. 14/2 - 14/4 - 14/5 (respectief art. 239 - 267 en 268 B.W.) terzake van deze materie een afwisselende terminologie gebruikt wordt, doch dat deze terminologie telkenmale volkomen verantwoord blijkt te zijn;

Dat wanneer, zoals hierboven aanvaard werd, de Wetgever heeft gehandeld in de geest van de wet van 10 februari 1953, zegge van een principiële bevoegdheid van de Vrederechter betreffende de alimentatie behalve inzake eisen welke verband houden met de art. 340 b., 762 en 763 B.W. of met een procedure van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed, het slechts logisch is dat de term «levensonderhoud» welke in de art. 14/2 (art. 239 B.W.) en 14/5 (art. 268 B.W.) betreffende de voorlopige maatregelen voorkomt, weggelaten werd uit art. 16 (art. 302 B.W.) dat betrekking heeft op de toestand na ontbinding van het huwelijk;

Overwegende dat wat betreft de bewoordingen «in alle gevallen» van het gewijzigde art. 302, laatste alinea, B.W., ook deze dienen gelezen in verband met de vroegere toestand waarbij het voor de schuldige echtgenoot niet mogelijk was een wijziging der hoede te bekomen tenzij op onrechtstreekse wijze, n.l. ten verzoeken van de familieraad of van de Procureur des Konings (De Page, Deel 1, nr. 991; Brussel, 13 december 1925, Pas. 1926, 11, 44);

Overwegende dat zodoende de bepaling waarbij aan de Jeugdrechtsbank bevoegdheid verleend wordt om in alle gevallen in het belang van de kinderen anders te beslissen, moet worden gezien in haar werkelijke context die niets meer is dan het geheel van het gewijzigde artikel 302 B.W. waarin uitsluitend gehandeld wordt over de hoede, en niet in verband met een materie die elders besproken wordt en waarvan de desbetreffende artikelen (303 B.W. en 3/11° Wet van 25 maart 1876), door de wet van 8 april 1965 onaangeroerd werden gelaten;

Overwegende dat deze interpretatie zich des te meer opdringt ingevolge de hoger aangehaalde restrictie vervat in artikel 7, alsook wegens de omstandigheid dat de

wet van 8 april 1965 van openbare orde is en aldus op strikt beperkende wijze dient te worden uitgelegd;

Overwegende dat ze trouwens ook de enige is die niet bij herhaling in strijd komt met de tekst van de wet, zodat ze deze laatste ook niet hoeft te verwijten behept te zijn met tal van gebreken en nalatigheden, doch indegendeel toelaat vast te stellen dat de desbetreffende artikelen van de wet een weloverwogen geheel vormen;

Overwegende dat aldus, samenvattend, de afwezigheid in de wet van 8 april 1965 en meer bepaald in haar art. 16 al. 5 (art. 302 B.W. al. 3) van welkdanige bevoegdheidstoeckenning aan de Jeugdrechtbank inzake onderhoudsgeld voor de kinderen, het feit dat deze afwezigheid door de Wetgever onmiskenbaar gewild is geworden, de strikt beperkende wijze waarop de bepalingen van de wet op de jeugdbescherming in het algemeen en de bevoegdheid van de Jeugdrechtbank in het bijzonder dienen geïnterpreteerd, de Jeugdrechtbank verplichten zich ter zake van een vordering tot alimentatie voor de kinderen onbevoegd te verklaren;

Overwegende dat, meer nog, deze onbevoegdheid zo dwingend blijkt dat het de Jeugdrechtbank zelfs niet mogelijk is zich bij wijze van verknochtheid over een dergelijke eis uit te spreken;

Overwegende dat inderdaad de bewoordingen van art. 7 « een afdeling die uitsluitend kennis neemt van de zaken die haar krachtens deze wet worden toegewezen », dermate formeel en beperkend zijn dat ze ook de behandeling bij verknochtheid van eender welke eis de Jeugdrechtbank normaal vreemd is, beletten;

Overwegende dat de Jeugdrechtbank dan ook niet bevoegd is om van de eis kennis te nemen;

Om deze redenen,

De Jeugdrechtbank,

Gehoord in openbare terechtzitting van 20 april 1967, de Heer Chr. Leclef, Substituut Procureur des Konings, in zijn eensluitend advies;

Rechtdoende op tegenspraak;

Alle andere of strijdige besluiten verwerpend;

1. *Rechtdoende over de eis tot toekenning der hoede over de kinderen, Christian en Bernard:*

Verklaart de eis ontvankelijk en gegrond;

Vertrouwt de hoede der kinderen Christian en Bernard, gesproten uit de echt van partijen, aan aanlegster toe;

Veroordeelt verweerder tot de kosten van deze eis;

2. *Rechtdoende over de eis tot toekenning van een onderhoudsgeld voor de kinderen, Christian en Bernard:*

Verklaart zich onbevoegd om van de eis kennis te nemen;

Veroordeelt verzoekster tot de kosten van deze eis.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPER

1° Kamer. — 28 juni 1967.

Voorzitter: M. Talpe.

Rechters: MM. Verbeke en Couckuyt.

Openbaar Ministerie: M. Soenen.

1. **Naam.** — Verbetering van de akten van de burgerlijke stand. Verandering van een hoofdletter in een kleine letter.

2. **Adel.** — Door de Koning verleende titel. — Vordering tot vermelding ervan in de akten van de burgerlijke stand.

1. *De vordering tot verbetering van de schrijfwijze van de naam, inzonderheid met de bedoeling in het voorvoegsel van de naam de hoofdletter door een kleine letter te vervangen, is ontvankelijk. De naam wordt immers niet alleen door de gelijkkluidendheid, maar ook door de schrijfwijze van alle elementen, letters, verbindingsstekens, accenten en grafische tekens geïndividualiseerd.*

2. *Verzoeker vordert dat in de akten van de burgerlijke stand die hemzelf en zijn kinderen betreffen, melding wordt gemaakt van de titel Jonkheer die hun krachtens open brieven toekomt. Niettegenstaande de uitvoerbare formule, waarvan de open brieven reeds voorzien zijn, is de vraag ontvankelijk en gegrond. De titels van adeldom dienen immers in de akten van de burgerlijke stand vermeld te worden.*

de Cock.

Overwegende dat het verzoekschrift de dato 23 maart 1967 ertoe strekt:

1/ te horen zeggen voor recht, dat de naam van eerste verzoeker als volgt is en officieel dient geschreven: Jonkheer Jacques, Ernest, Charles, Jean-Marie, Joseph-Lucie de Cock, en dat deze van zijn kinderen als volgt zijn en dienen geschreven:

— Jonkheer Jean-Ernest, Marie, Antoine, Ghislain de Cock;

— Jonkheer Henry-Joseph, Marie-Rose, Ghislain de Cock;

— Jonkvrouw Marie-Dominique, Philippe, Monique, Ghislain de Cock;

2/ te horen bevelen, dat onderstaande akten van de burgerlijke stand van de Stad Ieper, te weten:

— de geboorteakte d.d. 26 juli 1921 op naam van eerste verzoeker;

— de huwelijksakte d.d. 20-9-1950 tussen eerste en tweede verzoekers;

— de geboorteakte d.d. 10 september 1951 op naam van Jean E.M.A.G. de Cock;

— de geboorteakte d.d. 13-1-1953 op naam van Henry J.M.R.G. de Cock;

— de geboorteakte d.d. 4-10-1954 op naam van Marie D.P.M.G. de Cock,

zullen verbeterd worden waar zij de familienaam « de Cock » als « De Cock » vermelden, door wijziging ervan in de oorspronkelijke familienaam « de Cock »;

En daarenboven dat die akten zullen melding maken van de titel van Jonkheer of Jonkvrouw, naargelang de kunne, van eerste verzoeker en van zijn drie voormelde kinderen, dit in uitvoering der open brieven d.d. 16 oktober 1965, waarvan in gezegde akten melding zal worden gemaakt;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie adviseert dat de eerste vraag, zijnde de verandering van schrijfwijze, onontvankelijk minstens ongegrond voorkomt, om reden

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

dat de ingebrachte doopakte geen bewijskracht heeft voor wat de schrijfwijze van de naam betreft en om reden dat het gebruik van een hoofd- of kleine letter in de schrijfwijze van de naam, door geen enkele wetsbepaling geboden of verboden is;

Overwegende dat verzoeker terecht laat opmerken dat de vraag in alle geval ontvankelijk voorkomt; dat weliswaar, voor wat de gegrondheid betreft, de rechtspraak verdeeld is; dat de ene rechtspraak voorhoudt dat de naam zich niet alleen vereenzelvigt door de lettergrepen die de naam samenstellen, maar tevens door de schrijfwijze, d.w.z. door de hoofd- of kleine letters, de verbindingssteken, de accenten en andere grafische vormen (R.P.D.B. « Nom & prénom » nr. 67 en vgl.) (Luik 30-3-1926 Pas. 26-11-157; Rechtbank Gent 20-12-1944 J.T. 1945-222);

Dat de andere rechtspraak voorhoudt dat de vorm der letters van een naam zonder belang zijn en alleen de gelijkkluidendheid (la consonnance), de binding (la liaison) of de scheiding der lettergrepen (séparation des syllabes), de naam individualiseren;

Overwegende dat de Rechtbank, met rekwerant, akkoord gaat dat zo een familienaam enkel zou geïdentificeerd worden door de gelijkkluidendheid, de binding of de scheiding der lettergrepen, er in zake namen vrij vlug de grootste wanorde en onzekerheid zou ontstaan;

Dat rekwerant terecht laat opmerken dat zo men de tweede zienswijze volgt, en men onverschillig zou zijn hoe men zijn familienaam spelt en schrijft zodra de gelijkkluidendheid, de binding en de scheiding der lettergrepen geëerbiedigd wordt, inzake de naam « de Cock » onverschillig zou mogen geschreven worden als « De Cock », als « De Kock », als « De Kok », als « De Cok » of als « De Cocq », enzovoorts;

Dat dit, zoals rekwerant laat opmerken, regelrecht ingaat tegen de wil van de Wetgever de familienaam vast te leggen en de verplichting de wijzigingen van naam luidens artikel 4 der wet van 11 Germinal jaar X, afhankelijk te stellen van de Koninklijke goedkeuring;

Dat rekwerant verder laat opmerken dat deze zienswijze ook onrechtstreeks bevestigd wordt door het feit dat de Wetgever in artikel 249 van het wetboek op de Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten, bepaalt dat een recht dient betaald te worden wanneer de vergunning een familienaam en wijzigen, de vervanging van een hoofdletter door een kleine letter toelaat (Kluyskens idem nr. 34);

Overwegende dat terzake blijkt uit de neergelegde bescheiden dat de familienaam van eerste rekwerant oorspronkelijk — vóór de Franse revolutie — als « de Cock » werd geschreven; dat deze schrijfwijze tijdens het Nederlands bewind opnieuw officieel werd opgenomen, terwijl het sinds de onafhankelijkheid van België werd aangekend als « De Cock »;

Dat de naam met de kleine « de » steeds verder door de familie als schrijfwijze werd aangenomen zoals ten andere ook blijkt uit de patentbrieven waarbij eerste rekwerant in de adelstand werd verheven;

Gezien tenslotte het arrest van het Hof van Cassatie d.d. 7 april 1927 (Pas. 27-1-194): « 4° - Le titre de noblesse, s'il est distinct du nom, en est pourtant un complément honorifique et, comme lui, est indicatif de la filiation et de la famille de la personne à qui il appartient;

6° - L'insertion des titres de noblesse dans les actes de l'état civil est obligatoire; ... que cette mention ne peut pas dépendre de la volonté arbitraire de l'officier de l'état civil »;

Overwegende dat de heer Procureur des Konings eveneens het tweede gedeelte der vordering onontvankelijk minstens ongegrond noemt om reden dat de patentbrieven in dato 16 oktober 1965, eigenhandig door de Koning ondertekend, ingevolge artikel 75 van de Grondwet, de uit-

voerbare formule dragen « Gelast en beveelt aan de Gemeenteoverheden, aan alle openbare ambtenaren, aan Jacques de Cock en aan zijn wettige afstammelingen, de titels en predicateden toe te kennen die hem krachtens deze open brieven toekomen »;

Dat hij dienvolgens adviseert dat een vonnis niet kan gelasten en bevelen namens de Koning, hetgeen de Koning zelf eigenhandig heeft gelast en bevolen;

Overwegende dat rekwerant voornoemd libelli als volgt rechtzet: « Gelasten en bevelen aan de Hoven en Rechtbanken, aan de Provinciale en Gemeenteoverheden, aan alle openbare officieren en ambtenaren, aan Jacques de Cock en aan zijn wettige afstammelingen, de titels en predicateden toe te kennen die hun krachtens deze open brieven toekomen »;

Overwegende dat rekwerant tot de gegrondheid van zijn vordering, na gewezen te hebben op de verschillende meningen betreffende het verplichtend of niet verplichtend inlassen van de adellijke titels in de akten van de burgerlijke stand, zich beroept op het arrest van het Hof van Cassatie van 7 april 1927 (Pas. 1927-1-194) dat de inlassing van de adellijke titels verplichtend heeft gemaakt: « Le titre de noblesse, s'il est distinct du nom, en est pourtant un complément honorifique et comme lui, est indicatif de la filiation et de la famille de la personne à qui il appartient »;

« Les titres de noblesse doivent être insérés dans les actes de l'état civil (RPDB. V° Noblesse n° 48, verwijzende naar voormeld arrest) »;

De rechtspraak beslist echter, dat de titel van adeldom, alhoewel hij geen deel uitmaakt van de naam, een door de Wet erkend teken is om de families van elkaar te onderscheiden, zodat de titels van adeldom in de akten van de burgerlijke stand niet slechts kunnen, maar moeten vermeld worden;

Hun weglating in deze akten geeft dus aan de belanghebbenden het recht om de verbetering ervan te vorderen » (Kluyskens: Personen- & Familierecht, nr. 34);

Dat de vordering dienvolgens gegrond voorkomt met dien verstande, dat de Rechtbank vaststelt dat rekwerant en zijn afstammelingen recht hebben op het door hen gevorderde en de ambtenaar van de burgerlijke stand, verplicht is gevolg te geven aan hun verzoek;

Om deze redenen

en gelet op de artt. 2, 9, 30, 34, 35, 37, 40, 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De Rechtbank,

alle verdere of tegenstrijdige besluiten als ongegrond verwerpende:

1. Zegt voor recht dat de naam van eerste verzoeker als volgt is en officieel dient geschreven: Jonkheer Jacques, Ernest, Charles, Jean-Marie, Joseph-Lucie de Cock, en dat deze van zijn kinderen als volgt zijn en dienen geschreven:

— Jonkheer Jean-Ernest, Marie, Antoine, Ghislain de Cock;

— Jonkheer Henry-Joseph, Marie-Rose, Ghislain de Cock;

— Jonkvrouw Marie-Dominique, Philippe, Monique, Ghislain de Cock;

2. Beveelt dat onderstaande akten van de burgerlijke stand van de Stad Ieper, te weten:

— de geboorteakte d.d. 26 juli 1921 op naam van eerste verzoeker;

— de huwelijksakte d.d. 20 september 1950 tussen eerste en tweede verzoekers;

— de geboorteakte d.d. 10 september 1951 op naam van Jean E.M.A.G. de Cock;

— de geboorteakte d.d. 13 januari 1953 op naam van Henry, J.M.R.G. de Cock ;
 — de geboorteakte d.d. 4 oktober 1954 op naam van Marie D.P.M.G. de Cock,
 zullen verbeterd worden waar zij de familienaam « de Cock » als « De Cock » vermelden, door wijziging ervan in de oorspronkelijke familienaam « de Cock » ;

En daarenboven dat die akten zullen melding maken van de titel van Jonkheer of Jonkvrouw, naargelang de kunne, van eerste vertoger en van zijn drie voormelde kinderen, dit in uitvoering der open brieven d.d. 16 oktober 1965, waarvan in gezegde akten melding zal worden gemaakt.

NOOT : Verg. ook Rb. Hasselt, 21-4-1948, R. W. 1947/1948, 1189 ; Hof Gent, 17-11-1949, J. T. 1950, 220, met noot Wouters.

COMMISSIE VAN BEROEP IN ZAKEN VAN WERKLOOSHEID TE BRUSSEL

1° Nederlandstalige Kamer. — 14 december 1966.

Voorzitter : M. Van der Haegen.

Taalgebruik in gerechtszaken en in bestuurszaken. — Beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. — Administratieve akte. — Toepassing van de wet op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

De beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, waarbij de betrokkene op zijn vraag tot het bekomen van werkloosheidsuitkeringen voor een periode van vier weken van het recht op werkloosheidsuitkeringen uitgesloten wordt, is qua inhoud een administratieve beslissing en qua vorm een acte.

Niet de wet van 15-6-1935 op het gebruik van de talen in gerechtszaken, maar de wet van 2-8-1963 op het gebruik van de talen in bestuurszaken is erop toepasselijk.

Daar betrokkene woont in een van de zes randgemeenten die bedoeld zijn bij art. 7 van deze laatste wet, is art. 35, § 1 toepasselijk en heeft de directeur, overeenkomstig art. 20, § 1, ingaande op de wens van de betrokkene, terecht zijn beslissing in het Frans gesteld.

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening t./Dubois.

Gezien de beslissing van de Klachtencommissie van Brussel d.d. 17 november 1964, betekend op 25 november 1964 ;

Gezien het hoger beroep, ingediend op 10 december 1964 door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening ;

Gezien de zaak op 3 maart 1965 op voorstel van de heer Regeringscommissaris werd uitgesteld om het advies in te winnen van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht ;

Gezien het op 22 september 1966 uitgebracht advies van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht ;

(.....)

Overwegende dat het hoger beroep, ingediend volgens de bij de artt. 241 en 242 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 gestelde voorwaarden, ontvankelijk is ;

Overwegende dat geïntimeerde op 28 oktober 1963 werkloosheidsuitkeringen aanvraag en op dezelfde datum aan de arbeidsbemiddelaar vroeg dat zijn zaak in de Franse taal zou worden behandeld ;

Overwegende dat de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening te Brussel, op 24 januari 1964 aan geïntimeerde zijn beslissing

betekende waarbij hij hem, in toepassing van artikel 100 van het Besluit van de Regent van 26 mei 1945, voor 4 weken van het recht op werkloosheidsuitkeringen uitsloot ; dat deze beslissing in de Franse taal is gesteld ;

Overwegende dat in het beroep voor de klachtencommissie de vernietiging wordt gevraagd van de beslissing van de directeur en dit op grond van de taalwetgeving ; dat de klachtencommissie dit beroep gegrond verklaarde, steunend op artikel 40 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken ; dat de klachtencommissie van oordeel is dat de wet van 2 augustus 1963 op het gebruik der talen in bestuurszaken niet toepasselijk is op de beslissingen van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, althans niet wat de hier aangevochten beslissing betreft ; dat met deze laatste aan geïntimeerde een sanctie van uitsluiting van het recht op werkloosheidsuitkeringen wordt opgelegd, daar waar voordien geen betwisting omtrent het gewraakte recht bestond ; dat zoals de verslaggever Saint-Rémy in zijn verslag voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers betreffende de wet van 2 augustus 1963 aanstipt :

« een handeling het karakter van handeling van gerechtelijke aard bekomt, wanneer zij, ook in afwezigheid van de rechter gesteld, er toe strekt een geschil op te lossen » ;

dat de wet van 2 augustus 1963 op het gebruik der talen in bestuurszaken enkel de louter administratieve handelingen beoogt ; dat gezien de aard van de gestelde handeling van de directeur deze wet hier dan ook niet van toepassing is ; dat de litigieuze beslissing van de Directeur van het gewestelijk bureau derhalve onder de toepassing valt van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken ; dat de gemeente Buizingen behoort tot het Nederlands taalgebied ; dat de beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening van Brussel gesteld werd in de Franse taal ; dat zo artikel 4 van voormelde wet aan betrokkene de mogelijkheid biedt de taalwijziging te bekomen en aldus de omzetting van de gebruikte Nederlandse taal in de Franse taal, er niettemin vereist wordt dat betrokkene het bewijs aanvoert dat hij geen toereikende kennis bezit van de Nederlandse taal en dat bovendien de beslissing van de directeur hieromtrent gemotiveerd zij ; dat de beslissing van de directeur geen gewag maakt van de redenen waarom de wijziging der proceduretaal toegestaan werd, en dienvolgens in niets gemotiveerd werd ; dat bij toepassing van artikel 40 der voormelde wet de kwetstige beslissing dienvolgens nietig is ;

Overwegende dat in hoger beroep de vernietiging wordt gevraagd van de beslissing van de klachtencommissie en de toepassing door de Commissie van Beroep van de wet van 2 augustus 1963 inzake het gebruik der talen in bestuurszaken ; dat de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening van oordeel is dat de directeur van het gewestelijk bureau in casu een louter administratieve en geen gerechtelijke handeling stelde ; dat indien men dit laatste zou aannemen, het geschil betreffende het recht op werkloosheidsuitkeringen wordt opgelost alvorens het is ontstaan, daar immers het geschil maar ontstaat na en naar aanleiding van de beslissing van de directeur ; dat de directeur rechter zou zijn in eigen zaak, hetgeen niet in overeenstemming is met de jurisprudentiële logica ; dat de wet van 2 augustus 1963 derhalve toepasselijk is op de beslissing van de directeur, ook wanneer hij, in toepassing van de werkloosheidsreglementering, het recht op werkloosheidsuitkeringen beperkt of eventueel administratieve sancties oplegt ;

Overwegende dat « luidens de rechtsleer een handeling gerechtelijk is wanneer zij, ook in afwezigheid van de rechter gesteld, ertoe strekt, een geschil op te lossen »

(Vgl. verslag St.-Remy, Parl. Stuk 331 (1961-1962) Nr. 27 p. 8); dat de beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau een administratieve beslissing is en dat het geschil eerst oprijst naar aanleiding van de kwestieuze administratieve handeling; dat voor het oplossen van dergelijke geschillen speciale rechtscolleges zijn opgericht; dat die beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau kan worden bestempeld als een exécutoire administratieve handeling; dat inderdaad onder exécutoire administratieve beslissing moet worden verstaan « tout acte juridique qui, émanant d'un agent de l'administration qualifié et agissant en tant que tel, est susceptible de produire, par lui-même et unilatéralement des effets de droit et est exécutoire sans intervention de l'autorité judiciaire » (Vgl. Buttgenbach, Manuel de droit administratif, 1959, Nr. 376); dat deze beslissing van de directeur dan ook onder de toepassing valt van de samengevatte wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken;

Overwegende dat de beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau qua inhoud een administratieve beslissing is en qua vorm een akte; dat inderdaad onder akte moet worden verstaan « akten die de diensten opmaken aangaande particulariseren en akten die tussen beide tot stand komen »; (Vgl. advies van de Raad van State bij het ontwerp van wet dat de wet van 2 augustus 1963 is geworden, p. 17);

Overwegende dat het gewestelijk bureau, waarvan de directeur de kwestieuze beslissing heeft genomen, een veertigtal gemeenten bestrijkt, waaronder gemeenten uit het Nederlandse en het Franse taalgebied, uit Brussel-Hoofdstad alsmede de zes randgemeenten bedoeld bij artikel 7 van de bovenvermelde samengevatte wetten;

Overwegende dat het past dat de zes randgemeenten bedoeld bij artikel 7 van de samengevatte wetten, behandeld worden als behorende tot het Nederlandse taalgebied (Vgl. advies nr. 1500 van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht d.d. 21-10-1965); dat er dus in casu toepassing dient te worden gemaakt van artikel 35 par. 1, van die samengevatte wetten;

Overwegende dat kwestieus artikel 35, par. 1 verwijst naar de bepalingen die voor de plaatselijke diensten in Brussel-Hoofdstad gelden;

Overwegende dat het stuk, hetwelk de beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau behelst, een akte is; dat overeenkomstig artikel 20 par. 1, van de samengevatte wetten, de plaatselijke diensten in Brussel-Hoofdstad de akten die particulariseren betreffen in het Nederlands of in het Frans stellen naargelang de wens van de belanghebbende;

Overwegende dat de betrokkene van de beginne af toepassing van de Franse procedure heeft gevraagd;

Overwegende dat dan ook de beslissing van de directeur van het gewestelijk bureau terecht in het Frans was gesteld;

Gezien de wet van 14 maart 1960 tot interpretatie en aanvulling van artikel 7 van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en tot wijziging van de wet van 7 januari 1958 betreffende de Fondsen voor Bestaanszekerheid;

Gezien de artt. 20 en 35 par. 1 van de wet van 2 augustus 1963 betreffende het gebruik van de talen in bestuurszaken en de artt. 217, 241 tot en met 251 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid;

Om deze redenen:

Beslist,

Dat het hoger beroep ontvankelijk en gegrond wordt verklaard.

Dat de beslissing van de klachtencommissie wordt verboden en deze van de directeur wordt hersteld;

Tegen deze beslissing kan in beroep gegaan worden bij de Raad van State.

NOOT: Vorenstaande beslissing vernietigt de beslissing van de Klachtencommissie in zake van werkloosheid te Brussel van 17 november 1964 (R.W. 1964-1965, 1374 met noot van I.D.W.).

Het advies van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht van 22 september 1966 wordt samengevat door F.F.M. De Kempeneer in *Verdere adviezen van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht*, R.W. 1966-1967, 1510, n° 36.

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

23 mei 1967.

Rechter: M. Roelandts.

Advocaten: Mrs. Kleykens en Knops.

Bevoegdheid en aanleg. — Geschil tussen hoofdhuurder en onderhuurder van een handelshuis. — Hoofdzakelijk met betrekking tot de overdracht van de handelszaak. — Betwisting met een waarde van 35.000 fr. — Onbevoegdheid van de vrederechter.

De vrederechter is onbevoegd om kennis te nemen van een eis tot betaling van een bedrag van 35.000 fr., dat hoofdzakelijk betrekking heeft op de overdracht van een handelszaak, ook indien het geschil bestaat tussen hoofdhuurder en onderhuurder van het handelshuis. Krachtens art. 29 handelshuurwet, is de vrederechter wel bevoegd voor de samenhangende rechtsvorderingen, die ontstaan uit de huur van een handelszaak, maar niet voor de samenhangende rechtsvorderingen die ontstaan uit de overdracht van een handelszaak.

Stultjens t/ Petré-Didelez.

Overwegende dat overeenkomstig art. 29 van de wet dd. 30 april 1951 de vrederechter bevoegd is voor wat de rechtsvorderingen betreft op grond van deze afdeling ingesteld evenals de daaraan verknochte rechtsvorderingen die mochten ontstaan uit de huur van een handelszaak;

Overwegende dat « l'art 29 de la loi déroge au droit commun. Il est donc de stricte interprétation, or il ne traite que de demandes connexes, naissant de la location, mais non de la cession d'un fonds de commerce. Faut-il en déduire qu'en cas de demande connexe portant sur la cession du fonds de commerce, le juge de paix ne serait pas compétent? La réponse affirmative semble s'imposer, c'est regrettable. C'est rouvrir l'ancienne querelle que le législateur a voulu trancher. Mais, il s'est très mal exprimé »; (R.P.D.B.; Complément, T I, v Baux Commerciaux, nr 579)

Overwegende dat het in casu gevorderde bedrag van 35 438 fr. hoofdzakelijk betrekking heeft op de overdracht van de handelszaak, aangegaan tussen huurder en onderhuurder; Dat deze verknochte rechtsvordering niet ontstaat is uit de huur van de handelszaak en wij derhalve onbevoegd zijn overeenkomstig art. 29 voornoemd;

Overwegende evenwel dat deze onbevoegdheid door partijen niet opgeworpen werd;

Dat deze — niet van openbare orde zijnde — wij niettemin bevoegd kunnen blijven voor zover het gevorderde bedrag binnen de grenzen van onze algemene bevoegdheid valt;

Overwegende dat wij, in casu, immers niet meer staan voor een rechtsvordering, ingesteld op grond van de Wet

dd.30 april 1951, welke behoort tot de bijzondere bevoegdheid van de Vrederechter;

Dat wij derhalve, in onderhavig geval, alleen rekening dienen te houden met de algemene bevoegdheid van de Vrederechter;

Overwegende dat het gevraagde bedrag van 35.438 fr., deze algemene bevoegdheid overtreft;

Dat deze laatste, een onbevoegdheid « ratione materiae » is, welke van openbare orde zijnde, door de rechter van ambtswege dient opgeworpen te worden;

Tegeneis :

Overwegende dat aanleggers op tegeneis, oorspronkelijke verweerders, bij tegeneis 38.173 fr. terugvorderen;

Overwegende dat, zoals hierboven aangetoond, wij eveneens onbevoegd zijn « ratione summae »;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter, alle andere en tegenstrijdige besluiten verwerpend en rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de art. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Rechtdoende over de hoofdeis :

Verklaren ons onbevoegd;

Leggen de kosten ten laste van aanlegger;

Rechtdoende over de tegeneis :

Verklaren ons eveneens onbevoegd;

Leggen de kosten van tegeneis ten laste van oorspronkelijke verweerders.

EUROPEES RECHT

Toepassing van artikel 119 van het Verdrag van Rome

Schriftelijke vraag Nr. 150/67.
van de heer Troclet aan de Commissie
van de Europese Gemeenschappen

In het Belgisch Staatsblad van 31 augustus 1967, dat een mededeling bevat betreffende de werving van administratief personeel voor het ministerie van Financiën, worden vrouwen uitgesloten, zelfs van de mogelijkheid tot aanstelling als « opsteller bij de administratie der douanen en accijnzen ».

Is de Commissie van mening dat een dergelijke uitsluiting verenigbaar is

1. met artikel 119 van het Verdrag van Rome;
2. met de door de Commissie gegeven officiële interpretatie van dit artikel, met name wat betreft de gemengde beroepen?

Antwoord op de schriftelijke vraag Nr. 150
van de Heer Troclet.

De Commissie heeft kennis genomen van het in het Belgische Staatsblad van 31 augustus 1967 gepubliceerde Koninklijk Besluit van 4 augustus 1967, waarin sommige posten van het organigram van het Ministerie van Financiën uitsluitend voor mannelijke gegadigden worden bestemd.

Het vraagstuk van de discriminaties bij de toegang tot de arbeid staat los van dat van de gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers, waarop artikel 119 van het EEG-Verdrag betrekking heeft.

Het betreft hier veeleer verdrag nr. 111 van de Internationale Arbeidsorganisatie waarvan artikel 1 bepaalt dat « de term discriminatie omvat :

a) elk onderscheid, elke uitsluiting of elke voorkeur berustend op... het geslacht... waarvan het gevolg is dat de gelijke kansen... terzake van werkgelegenheid of beroep te niet worden gedaan of dat daaraan afbreuk wordt gedaan ».

Artikel 2 vermeldt voorts dat « elk lid waarvoor het verdrag van kracht is, zich ertoe verplicht een nationaal beleid uit te stippelen en uit te voeren dat erop gericht is de gelijke kansen terzake van werkgelegenheid en beroep door middel van aan de omstandigheden en aan de nationale gebruiken aangepaste methoden te bevorderen, ten einde elke discriminatie op dit gebied uit te sluiten ».

België heeft dit verdrag nog niet geratificeerd; slechts twee lid-staten zijn hiertoe tot dusverre overgegaan. Er is echter, met name ten aanzien van genoemd verdrag, een aanvang gemaakt met een gezamenlijk onderzoek op basis en in het kader van het op de zitting van de Raad van 19 december 1967 tot stand gekomen akkoord met betrekking tot het nagaan van de mogelijkheden voor de lid-staten tot ratificatie van de in het kader van andere internationale organisaties gesloten verdragen betreffende sociale minimumnormen.

BOEKBESPREKING

Rudolf Maes, De overheidsbemoeiing op het gebied van de electriciteitsvoorziening in België (Centrum voor Politieke Studiën, I.E.S.P.O. Leuven), Uitgave Die Keure, Brugge, 1967, 531 blz.

De electriciteitsvoorziening is voorzeker één van de zeer belangrijke sectoren van het administratief beleid. De productie, het vervoer en de distributie van electriciteit stellen een reeks problemen zowel op economisch als op administratief-rechterlijk gebied, waarin zich een geleidelijke evolutie heeft voorgedaan die schommelt tussen de volstreekte vrijheid enerzijds en de volledige nationalisatie anderzijds. De verschillende mijlpalen van deze evolutie zijn bepaald door de meerdere of mindere overheidsbemoeiing om in de best mogelijke voorwaarden de electriciteitsvoorziening in het land te verzekeren. Zeer talrijke studiën werden reeds aan dit vraagstuk gewijd, doch er ontbrak nog een grondige en volledige uitdieping van het onderwerp waarin op volstrekt objectieve en wetenschappelijke wijze een overzicht van heel deze evolutie wordt gegeven.

Dit reeds lang verwacht werk is thans van de pers gekomen met het voortreffelijk proefschrift dat de heer Rudolf Maes er aan heeft gewijd. Zijn boek, getiteld « De Overheidsbemoeiing op het gebied van de electriciteitsvoorziening in België » bezorgde aan de auteur de titel van Doctor in Politieke en Sociale Wetenschappen aan de Universiteit te Leuven. Het boek verscheen in de uitgaven van het Centrum voor Politieke Studiën en, gezien zijn belangrijkheid, werd de tekst eveneens opgenomen in het Administratief Lexicon, waarin zopas onder het trefwoord Electriciteitsvoorziening, het eerste gedeelte van het boek verscheen.

De auteur heeft zijn werk ingedeeld in drie delen. Hij bestudeert eerst de periode vóór 1925, wanneer er nog geen wettelijk statuut voor de electriciteitsvoorziening bestond. Het 2de deel bespreekt het statuut dat afgekondigd werd door de wet van 10 maart 1925 en de praktische uitwerking van deze wet, terwijl het 3de deel de belangrijke wijzigingen behandelt die tot stand kwamen na de ronde-tafelconferentie beledigd in 1955 op aandringen van de vakbonden en de hervormingen die na dit jaar werden verwezenlijkt op grond van de overeenkomsten tussen de vakbonden, het Verbond der Belgische

Nijverheid en de betrokken electriciteitsmaatschappijen. Deze indeling is logisch en volkomen verantwoord en maakt het overzicht van het geheel duidelijk en bevatte-lijk.

Laten wij in de eerste plaats een bijzondere verdienste van het boek onderstrepen. Het is de schrijver niet te doen om een zuiver theoretische studie van wettelijke bepalingen en reglementaire voorschriften. In het kader van de administratiefrechtelijke normen plaatst de heer Maes vooral de werkelijke verwezenlijkingen. Het feitelijk beleid van de diverse overheidslichamen die zich met de electriciteitsvoorziening hebben beziggehouden, wordt uitstekend in het licht gesteld en de wisselwerking tussen de normatieve reglementering en de praktische toepassingen vormt één van de zeer boeiende karakteristieken van dit werk. Het toont op uitmuntende wijze aan dat de kracht der feiten, onder de dwang van de economische noodzakelijkheden, zo veel meer betekenis kan hebben dan welke reglementering ook.

In de periode vóór 1925 werd de electriciteitsvoorziening vooral beschouwd als een onderwerp van gemeentelijk belang en was dan ook de rol van de gemeenten essentieel. Ze richtten gemeentebedrijven op of verleenden concessies en door het uitvaardigen van gemeenteverordeningen betreffende de veiligheid van de installaties konden zij een belangrijke invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de electriciteitsvoorziening. De wet van 1 maart 1921 liet hen toe intercommunale verenigingen te stichten en deze intercommunale verenigingen waren meestal van het zuivere type, daar geen gebruik werd gemaakt van de mogelijkheid om eveneens particuliere personen of vennootschappen te laten toetreden. Zeer vruchtbaar waren de gevolgen van het arrest van het Hof van Cassatie van 6 april 1922, waardoor beslist werd dat de gemeenten zich wel mochten inlaten met economische en commerciële taken mits inachtnaam van de administratieve voogdij.

Door de gemeente kon echter de electrificatie niet doorgevoerd worden in weinig bevolkte of weinig geïndustrialiseerde gebieden. Vandaar de noodzakelijkheid van de tussenkomst der provinciale overheden waardoor de electrificatie werd doorgevoerd in minder rendabele streken. Dit fenomeen heeft zich ook voorgedaan in de naburige landen.

Het stelsel dat bestond vóór 1925 bood ernstige bezwaren. Door het toekennen van een monopolie aan een concessiehouder of het oprichten van een gemeentelijk of intercommunaal bedrijf, werden andere electriciteitsondernemingen in hun ontwikkeling gehinderd. Daardoor deed zich ten eerste de behoefte gevoelen aan een algemeen statuut.

Dit werd dan gebracht door de wet van 10 maart 1925 waarover gehandeld wordt in het 2de deel van het boek.

Na haar wordingsgeschiedenis wordt een grondig commentaar van de wet verstrekt alsmede van de uitvoeringsbesluiten die op grond van de wet werden genomen. Naast een diepgaand onderzoek van de maatregelen in verband met de productie en het vervoer van elektrische energie en daarna ook — in een afzonderlijk hoofdstuk — betreffende de distributie, geeft de auteur ons telkens een breed overzicht van wat er in feite gebeurd is. Hoe hebben de openbare besturen gehandeld ingevolge de wet van 1925? Welke beheersvormen werden aangenomen en hoe hebben de intercommunale verenigingen zich ontwikkeld? Schrijver gaat dit na voor elke provincie afzonderlijk en zijn onderzoek leidt hem tot het hoofdstuk waarin hij de intercommunale verenigingen van het gemengde type voor de electriciteitsdistributie bestudeert.

De belangrijkste vraag is deze welke beheersvorm dient verkozen te worden om zowel distributie als productie en vervoer van de electriciteit op de best mogelijke wijze

te verzekeren. De mogelijkheden zijn menigvuldig: gemeentebedrijf, concessieverlening, intercommunale concessie, intercommunale vereniging van het zuivere type, contractueel beheer van het gemeentebedrijf of van de intercommunale, intercommunale vereniging van het gemengde type... Van al deze mogelijkheden onderzoekt de auteur de voordelen en de nadelen en weegt hij deze tegen elkaar af. De beheersvorm die thans algemeen verspreid is is deze van de intercommunale vereniging van het gemengde type, waarbij openbare besturen samenwerken met particuliere electriciteitsmaatschappijen. Ook de fiscale invloed op de beheersvorm sedert de wijziging van het belastingsregime in 1962 mag niet uit het oog verloren worden. Een wetsontwerp werd neergelegd betreffende een nieuwe regeling voor de intercommunale verenigingen, teneinde de openbare besturen een sterker gezag en grotere wettelijke warborgen te verlenen, doch het bracht het niet tot wet.

Het laatste gedeelte van het boek heeft betrekking op de overeenkomsten die op 15 juli 1955 en op 12 mei 1964 werden afgesloten tussen enerzijds de vakverbonden en anderzijds de producenten-verdelers die het «Beheerscomité van de electriciteitsondernemingen» hadden opgericht. Wij stellen hier vast, hoe, waar de centrale overheid te kort is geschoten in het uitwerken van een definitieve regeling, deze tussen de verenigingen van werkgevers en werknemers, na uitvoerige en lastige besprekingen is kunnen tot stand gebracht worden. Heel de historie van deze onderhandelingen is hier stelselmatig uiteengezet. Sommige van de regelingen die aldus in voege zijn gekomen gaan zelfs tegen de bepalingen van de wet van 1925 in. Schrijver stipfelt de bevoegdheid uit van de verschillende comités en commissies die werden opgericht en beschrijft zonneklaar het stelsel dat thans in voege is, stelsel dat in werking gebracht werd niet door de wetgever, doch door het optreden van de vakbonden ter verdediging van het algemeen belang en waarin de regering berust terwijl zij zich enkel een zeker schorsingsrecht heeft voorbehouden.

Voor de toekomst staat natuurlijk steeds de volledige nationalisatie van de electriciteitsvoorziening open, zoals dit in de meeste andere landen het geval is. Doch het is voorzeker verkieslijk dat de regering, op het hoogste niveau van de sector zou samenwerken met de particulieren en de openbare bedrijven, met een opschortend veto-recht of een mede-beslissingsrecht.

Deze zeer beknopte samenvatting geeft slechts een sumier beeld van de rijke inhoud van dit boek, dat niet enkel een administratief-rechterlijk werk is van groot belang, doch dat ons op economisch en sociaal gebied ontelbare wetenswaardigheden bijbrengt en dat tevens een trouw en zakelijk beeld biedt van de evolutie van één der grote problemen van ons administratief en economisch beleid.

Het is volkomen terecht dat dit nochtans zo uitvoerig proefschrift, volledig zal worden opgenomen in het Administratief Lexicum, daar het voor het administratief recht en ook voor de bestuurswetenschap een buitengewone betekenis heeft.

René Victor

Ministerie van Justitie. — Documentatie inzake Jeugdbescherming. — Uitgave van de Dienst voor methodenstudie van de Dienst voor jeugdbescherming. — Brussel 1967 (losbladig).

In de juridische middelen is er reeds talrijke malen gewezen op de moeilijke problemen die gesteld worden door de toepassing van de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming. Verschillende bepalingen van haar tekst ge-

ven aanleiding tot uiteenlopende interpretaties en zowel voor de magistraten van de Jeugdrechtsbank als voor de advocaten doen er zich allerlei betwistingen voor die slechts definitief zullen kunnen opgelost worden wanneer het Hof van Cassatie erover uitspraak zal gedaan hebben. Tenzij de wetgever, de bedoeling zou hebben door een interpretatieve wet klaarheid te brengen aangaande de omstreden vraagstukken, wat zeer gemakkelijk zou kunnen gebeuren zonder iets aan de algemene lijn van de wet te wijzigen.

Ondertussen is het van het hoogste belang de jongste rechtspraak, wat betreft de toepassing van de wet op de voet te kunnen volgen. Dit is slechts gedeeltelijk mogelijk door middel van de gerechtelijke beslissingen die in de gewone juridische tijdschriften worden gepubliceerd. Deze publicaties gebeuren slechts sporadisch en de keuze van vonnissen en arresten is dikwijls toevallig. Het was dan ook een uitstekende idee van de Dienst voor methodenstudie bij de Dienst voor jeugdbescherming in het Ministerie van Justitie een documentatie uit te geven waarin al de beslissingen die op het gebied van de jeugdbescherming in de laatste maanden genomen werden, verzameld zijn. Deze dienst kan zorgen voor een volledige documentatie, in die zin dat alle gerechtelijke beslissingen waarin een principiële punt wordt opgelost, aan al de belangstellenden bekend worden gemaakt. Wij juichen daarom dit initiatief van harte toe, daar het veel zal bijdragen tot verduidelijking en vereenvoudiging bij de toepassing van de wet van 1965.

« De Documentatie inzake Jeugdbescherming » is een prachtige en zelfs luxueuze uitgave geworden. Al de vonnissen en arresten die van principiële betekenis zijn werden hier verzameld. Hun inhoud wordt gepubliceerd in de tekst waarin zij werden uitgesproken; enkel de korte inhoud verschijnt in de beide landstalen.

De uitgave is onderverdeeld in 5 afdelingen. De eerste heeft betrekking op de burgerrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen, de 2e verzamelt de beslissingen aangaande de maatregelen ten aanzien van de ouders en de 3de ten aanzien van de minderjarigen zelf, terwijl een 4de rubriek als varia betiteld wordt. Een 5de onderdeel geeft een algemene bibliographie van alle geschriften die in verband met de toepassing van de wet verschenen.

Deze uitgave maakt het gemakkelijk de standpunten van de verschillende rechtsmachten te vergelijken en na te gaan over welke vraagstukken de jurisprudentie tot het zelfde inzicht is gekomen en welke de problemen zijn waarover de magistraten van mening verschillen. Aldus zal deze documentatie ontzaglijk veel bijdragen tot de zo gewenste uniforme toepassing van de wet.

Het Ministerie van Justitie heeft hier een zeer gelukkig initiatief genomen, dat alleen zijn diensten, wegens de volledigheid van hun documentatie, tot een goed einde konden brengen.

René Victor

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BALIELEVEN

INTERNATIONALE UNIE VAN ADVOCATEN

Het Congres te Wenen.

« Le congrès ne marche pas, il danse » schreef de prins de Ligne vanuit Wenen in 1814. Nog steeds verdient deze keizerlijke stad ten volle haar reputatie van gulle en bekoorlijke gastvrijheid. Wellicht is deze gastvrijheid niet vreemd aan de uitzonderlijk talrijke opkomst van advocaten uit alle werelddelen voor het Congres, dat liep van 18 tot 23 oktober jl.

Men telde meer dan 750 deelnemers, een aantal dat aan de inrichters ernstige problemen stelde. In aanwezigheid van het Staatshoofd en voor een nokvolle zaal werd het Congres plechtig voor geopend verklaard. Tijdens deze plechtigheid kwamen nog ongeveer 20 deelnemers uit Mexico de zaal binnen in de rustige overtuiging, dat hun komst tijdig werd gemeld.

Het onthaal was voortreffelijk en letterlijk niets werd vergeten, dat ook maar enigszins kon bijdragen tot de geestelijke ontspanning der congressisten.

Tot de hoogtepunten behoorden een voortreffelijke opvoering van Mozarts « Entführung aus dem Serail », een galavertoning van de Spaanse rijsschool in de prachtige zaal van de oude Hofburg, het bezoek aan de schatkamers van de Hofburg waar het ornaat en de gewaden van de orde van het Gulden Vlies van de uiterlijke praal en glans van het Burgondisch Hof blijven getuigen.

Wij genoten van dit alles onder de typische bekoorlijkheid der laatste zonnige zomerdagen.

Dit belette niet dat talrijke navorsers de tweedaagse zittingen van de drie commissies gewijd aan het uitdiepen van zeer actuele problemen, met intense aandacht volgden.

1.

Het regime van de Internationale handelsvertegenwoordiging, tijdens het congres van Arnhem behandeld, werd verder onderzocht.

Ter inleiding werd een verslag, opgesteld door Mr. Bernard de Gandrut van de balie van Parijs, met de hulp van een tiental nationale verslaggevers, ter beschikking gesteld van de deelnemers.

Talrijke bijdragen en levendige discussies lieten toe de voorschriften en gebruiken met betrekking tot de handelsvertegenwoordiging in talrijke landen zeer accuraat vast te stellen en te vergelijken.

Aan dit onderwerp, meer bepaald in verband met de steeds groeiende internationalisatie van de handelsbetrekkingen, wordt een zeer groot belang gehecht. Daarom werd besloten deze gegevens en de vrucht der discussies, waartoe deze vergelijking leidde, te verzamelen in een standaardwerk, dat onder het gezag van de Unie zal worden uitgegeven.

Dit werk, dat een onontbeerlijke bron van informatie moet verschaffen aan allen die het handelsrecht beoefenen zal o.m. de wetgeving en de rechtspraak in een vijftigtal landen bevatten en leiden tot een synthese met aanduiding van de gemeenschappelijke en afwijkende toepassingen.

2.

De professionele en interprofessionele verenigingen is een onderwerp dat zeer omstreden is op het vlak van de beroepsuitoefening. Het houdt de aandacht gaande van wie zich om de modernisatie van de werkmethoden van de advocaten bekommert en hun aanpassing aan het economisch leven wil bevorderen.

De gegevens, samengebracht door de nationale verslaggevers gaven de algemene verslaggever Mr. Barnes, Barrister te Londen, de mogelijkheid een inventaris op te maken van de zeer uiteenlopende regelen en usances van het beroep in verschillende landen.

Onmiddellijk bleek dat de terminologie tot verwarring zou kunnen leiden. Om deze te voorkomen werd er een « tabel of equivalent terms » opgesteld.

Eens te meer bracht de discussie de verscheidenheid van opvattingen naar voren. Terwijl in meerdere landen de advocaat geen monopolie van het pleidooi heeft (o.m. Zweden), worden in andere landen associaties ingericht volgens de politieke strekkingen van de geassocieerde advocaten (Argentinië), terwijl zeer recente wetgevingen het ambt van procureur of avoué opnieuw invoerden (Nieuw Zeeland, West Australië).

Over de organisatie van de Engelse balies werd lang gedebatteerd totdat een der deelnemers zich ineens afvroeg of hij niet in een congres van archeologen verdwaald was geraakt.

Ook de organisatie van de grote Amerikaanse kantoren kwam ter sprake. Hoe kan worden voorkomen dat hetzelfde kantoor met meer dan 100 advocaten zich met de zaak van de twee tegenstrevers zou belasten? Dit wordt opgelost met de hulp van een electrisch brein, waardoor elke tegenstrijdige bijstand voorkomen wordt.

Ter illustratie vertelde een Amerikaanse deelnemer, dat een paar attorneys tijdens een gezellig gesprek plots ontdekten al jaren tot hetzelfde advocatenkantoor te behoren.

De nieuwe Franse wet op de burgerlijke vennootschappen, die de interprofessionele associaties voorziet, werd ook druk besproken. In feite wordt dit als een omweg beschouwd om te komen door osmose tot vermenging van het beroep van advocaat en dit van avoué.

In Frankrijk staat men trouwens voor gans andere toestanden. De minister van Justitie stelde voorop dat men er 100.000 juridische raadgevers tegen 6.000 advocaten telt, en dat in het belang van de rechtzoekenden men tot eenheid zou moeten komen.

In bepaalde landen bestaat de interprofessionele associatie reeds (Portugal) of is zij beperkt bv. tussen advocaten en notarissen (Nederland, Zwitserland). In de Verenigde Staten is zij niet toegelaten. Er dient evenwel rekening gehouden met de veel bredere opvatting van de taak van de attorney.

Ook werd het probleem van het beroepsgeheim aangeraakt en daarna dit van de aansprakelijkheid. Dient zij individueel te blijven of moeten alle advocaten van de associatie instaan voor de tekortkomingen van een hunner. Ook over het bepalen van de verhoudingen in de associatie werd gediscussieerd.

Waar het algemeen gevoel gunstig bleek voor de professionele associatie, vond de interprofessionele associatie weinig steun.

De debatten leidden tot aanbevelingen die door het congres werden gestemd als volgt:

The Committee is of the opinion that :

1. That it is essential to the practise of the law that the client should be able to repose complete confidence

in the lawyer of group of lawyers whom he has instructed to handle his affaires.

2. That in the complexity of modern life, co-operation, whether on a formal or an *ad hoc* basis, is necessary between lawyers, and may be necessary between lawyers and members of other professions, if the best interests of the client are to be duly served.

3. Where such co-operation is required by external conditions to be formal, the Committee favours partnerships between members of the same profession. The existence or size of such partnerships must depend largely upon the economy and population of the area where the profession is exercised. The Committee would like to see partnerships strong enough to assure their independence, where necessary, vis-à-vis economically powerful lay-clients, or other organisations seeking to compete in their domains, but not to such extent that the litigant seeking to enforce his rights against a large economic unit will be denied effective representation.

4. That the Committee foresees difficulties in the arrangement of formal associations (as opposed to *ad hoc* co-operation) between members of different professions, and would like to reserve this subject for future discussion.

5. That the Committee notes with interest the French legislation designed to make it possible for the lawyer to practise against the administrative background of a société civile professionnelle, and appreciates in particular the provisions thereof designed to preserve the individual responsibility of the lawyer towards his client, towards his disciplinary body and, in the case of litigation, towards the court.

6. In all the matters of organisation and discipline above referred to, the sole authority should be that of the professional bodies concerned.

3.

De derde commissie besprak onder het motto « Techniek en Recht » het angstwekkend probleem van het steeds machtiger en dieper ingrijpen van de technische vooruitgang zodat de mens in zijn veiligheid en bestaan wordt bedreigd.

De verhoging van de gevaren in het dagelijks leven ten gevolge van de wetenschappelijke en technische vooruitgang vormde de stof van een lijvig rapport, opgesteld door advocaat Buciarelli uit Rome, de algemene verslaggever, in samenwerking met nationale verslaggevers en technici.

Dit maakte het mogelijk een uiterst interessante discussie voor te bereiden met deelneming van wetenschapsmensen, dokters, ingenieurs, architecten, die de aandacht boeide van alle deelnemers, om alzo de werkelijkheid te benaderen.

Nadat een deelnemer voorstelde het recht van de mens af te kondigen op zuivere lucht, zuiver water, zekere stilte, werd onmiddellijk aangetoond dat zuiverheid van water tot de abstractie behoorde.

De uiteenzetting van Prof. Marrois van de faculteit van geneeskunde te Parijs, Directeur van « Institut de la vie », wekte vooral sensatie.

Na de mogelijkheden van de huidige genees- en natuurkunde door enkele voorbeelden te hebben geïllustreerd, wees hij op de eenzaamheid waarin de geleerde navorser leeft, zodra hij een hoger vlak van onderzoek heeft bereikt. Meerdere nobelprijswinnaars hadden in gesloten kring hun stijgende vrees geuit. Dit bracht zelfs enkelen

onder hen ertoe verder wetenschappelijk onderzoek te staken.

Prof. Marrios beklemtoonde de angst voor de onbekende gevolgen die door de besten wordt gevoeld. Daarna deed hij beroep op de advocaten opdat de besten onder ons, de wetenschapsmensen zouden vervoege in wat hij noemde: « une chambre de réflexion ». In deze vereniging van mensen met verschillende disciplines zouden zij zich samen beter kunnen bezinnen over het voortbestaan in de toekomst van het mensdom tegenover de gevaarlijke vooruitgang van de techniek.

Deze kamer van internationale aard, los van elke politieke invloed, zonder zich te bekommeren over de onmiddellijke voordelen, zou door haar aanbevelingen en waarschuwingen de toekomst van het menselijk geslacht helpen vrijwaren.

De kommissie gaf een reeks praktische aanbevelingen en ook suggesties « de lege ferenda » die werden goedgekeurd, waarna het Congres opdracht gaf aan het bureau om in voeling te treden met de « Institut de la vie » en de mogelijkheid tot samenwerking nader te bespreken.

Nadat hulde werd gebracht aan onze gastheren, aan de verslaggever, aan het bureau en vooral aan Dr. Ender als uittredend voorzitter, die de leiding op zich had genomen, werd het Congres in een geestdriftige stemming voor gesloten verklaard.

In juli 1969 zal het opnieuw in Londen samenkomen.

Albert Dieryck.

INGEZONDEN STUKKEN

Is de eenmaking van het Nederlandse en het Belgische privaatrecht praktisch mogelijk?

In het nummer 6 van het Rechtskundig Weekblad van 8 oktober 11. hadden wij het voorrecht de tekst te kunnen publiceren van de lezingen die gehouden werden door de zo betreunde prof. Baron Emiel van Dievoet aan de Universiteiten te Amsterdam en te Utrecht tijdens het Academisch jaar 1947-48 over het hierbovenstaande onderwerp.

Naar aanleiding hiervan ontvingen wij van Mr. M. Ph. Van de Leur een schrijven, dat wij hieronder mededelen.

De rechtspraak evolueert natuurlijk en onze lezers zullen niet uit het oog verliezen, dat de lezingen die wij gepubliceerd hebben, 20 jaar geleden gehouden werden.

Zoals onze correspondent het zelf onderstreept, doen de opmerkingen die hij ons mededeelt niets af aan het betoog van prof. Van Dievoet.

* * *

Mijnheer de redacteur,

In het Rechtskundig Weekblad nr. 6 van 8 oktober 1967 zijn de lezingen afgedrukt die wijlen Prof. van Dievoet in de jaren 1947/1948 aan de universiteiten te Amsterdam en Utrecht heeft gehouden.

Op bladzijde 286 worden een zestal voorbeelden gegeven van in de wet niet uitdrukkelijk geregelde gevallen waarin de Nederlandse rechter anders (en minder doelmatig) zou oordelen dan de Belgische.

Vijf van deze voorbeelden geven evenwel niet, of niet volledig, juist de rechtstoestand in Nederland weer, zodat een rechtzetting op haar plaats schijnt, zulks vooral om te voorkomen dat bij de Belgische juristen die be-

roepshalve in het Nederlandse recht belangstellen een verkeerde opvatting dienaangaande blijft bestaan.

1. Dat overspel van de vrouw, ook wanneer het door de man is uitgelokt, als een grond tot echtscheiding wordt beschouwd is niet (langer) juist.

In een oud arrest van de Hoge Raad van 8 januari 1915 werd dit inderdaad uitgesproken, doch sedertdien is de lagere rechter lang niet altijd de Hoge Raad gevolgd. Zo besliste reeds het Gerechtshof te Den Haag op 2 december 1937 (N.J. 1938, nr. 636) en op 21 april 1944 (N.J. 1946, nr. 523) in andere zin. Bij arrest van 16 mei 1946 (N.J. 1946, nr. 523) kwam de Hoge Raad op zijn arrest van 1915 terug, en besliste dat door de man goedgekeurd overspel van de vrouw geen grond tot echtscheiding is, welke rechtspraak sedertdien ongewijzigd bleef.

2. Bij het geval van het aan de schoonouders verschuldigde levensonderhoud mag niet onvermeld blijven dat art. 464 B.W., zoals dit na een wetwijziging van 1947 luidt, een belangrijke uitzondering bevat, n.l. dat geen onderhoud is verschuldigd indien uit het ontbonden huwelijk geen nakomelingen in leven zijn.

Overigens kan in dit geval aan de Nederlandse rechter niet zonder meer worden verweten dat hij anders, en sociaal-economisch minder wenselijk, interpreteert dan zijn Belgische collega, immers in België ontbreekt het in het Nederlandse B.W. voorkomende art. 352, dat uitdrukkelijk bepaalt dat door de ontbinding van het huwelijk de zwagerschap tussen schoonouders en schoonkinderen niet wordt opgeheven!

3. Dat de legataris geen zakelijke vordering zou hebben kan niet zonder meer worden gesteld.

De Hoge Raad besliste op 19 april 1861, (W. nr. 2268) en op 4 maart 1881, (W. 4622) dat de legataris wel een zakelijke vordering heeft, en is op deze arresten tot nu toe niet teruggekomen, al hebben deze arresten veel bestrijders, naast voorstanders, in de doctrine ontmoet. Overigens voorziet het ontwerp voor een nieuw B.W. in een persoonlijke vordering van de legataris.

4. De mededeling dat cessie van toekomstige vorderingen onmogelijk is, is in haar algemeenheid niet juist. Zo regelen bijvoorbeeld de artt. 1576 f en 1638 g, lid 2, de cessie van loon- en pensioentermijnen. Daarnaast is het vaste jurisprudentie dat cessie van toekomstige vorderingen wel mogelijk is indien deze hun grondslag vinden in een op het tijdstip van de cessie reeds bestaande rechtsverhouding. In de praktijk is dit laatste veelal het geval.

5. De exceptio non adimpleti contractus wordt in de Nederlandse rechtspraak wel degelijk erkend.

Voor wat betreft de overeenkomsten van koop en verkoop — die uiteraard het leeuwendeel uitmaken van de gevallen waarin deze exceptie wordt opgeworpen — geschiedde dit door de Hoge Raad reeds bij arrest van 3 juni 1921 (N.J. 1921, nr. 937) dat tot vaste rechtspraak op dit punt heeft geleid. Ook bij lastgeving oordeelde de Hoge Raad in dezelfde zin (arrest van 9 december 1932, N.J. 1933, nr. 300).

Ondanks het ontbreken van uitdrukkelijke sanctionnering door de Hoge Raad wordt in de praktijk ook bij andere overeenkomsten herhaaldelijk voor de rechter — en met succes — deze exceptie aangevoerd.

Ik hoop dat met deze rechtzetting, die uiteraard niets aan het betoog van Prof. van Dievoet afdoet, een kleine bijdrage te hebben geleverd tot een betere kennis van het Nederlandse recht en verblijf,

Hoogachtend,

Mr. N.P.H. van de Leur.

MEDEDELINGEN

Vereniging voor agrarisch recht.

Van 25 tot 28 oktober 1967 had het vierde Europees Colloquium voor Agrarisch Recht plaats te Bad Godesberg (Duitsland). In overeenkomst met het Europees Comité voor Agrarisch Recht werd dit Congres georganiseerd door de « Deutsche Gesellschaft für Agrarrecht » (Bonn).

Er waren drie Commissies voorzien. De heer A. Van Hulle van de Belgische Boerenbond was Belgisch verslaggever voor de commissie van het *Kartelrecht*; de heer A. De Leeuw van de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom voor het *sociaal recht* en de heer J.M. Discry voor de *landpacht*.

Tijdens de slotzitting van het congres werden de algemene verslagen voorgebracht en werd er een voordracht gehouden door de heer S. Ventura van de Juridische Dienst van de E.E.G. over het oeuvre verwezenlijkt door de E.E.G. in het domein van het Agrarisch Recht.

In een tijd waarin de Gemeenschappelijke Markt regelmatig geconfronteerd wordt met de landbouwproblemen, blijkt het evident dat dit congres buitengewoon interessant geweest is voor hen die deze problemen bestuderen.

Het 4e Europees Colloquium voor Agrarisch Recht waaraan specialisten van ongeveer 15 landen deelnamen, was werkelijk goed georganiseerd en genoot dan ook een welverdiend succes.

Vermelden wij nog dat de Belgische delegatie bijzonder talrijk was en afgevaardigden telde van het Ministerie van Landbouw, van de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, van de magistratuur, van de balie, van het notariaat, van de landbouworganisaties, enz.

Deze delegatie heeft bovendien actief deelgenomen aan de werkzaamheden van het congres. De academische slotzitting werd trouwens voorgezeten door de heer J.M. Andries, Voorzitter van de Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht, terwijl de werkzaamheden van de 3e Commissie (sociaal recht) plaats had onder voorzitterschap van de heer A. De Leeuw, hierboven vermeld.

CURIOSA

Een senator stelde langs officiële weg volgende vraag aan de eerste-minister : « Met genoegen hebben velen vernomen dat op het jongste P.V.V.-congres beslist werd, dat tien ministers volstaan.

Weliswaar kan men de mening zijn toegedaan dat acht ministers ook al voldoende zouden zijn, maar toch betekent tien reeds een verbetering.

Goede resoluties volstaan echter niet, ze dienen ook uitgevoerd. En waarom wachten tot na de verkiezingen, als het nu ook al kan ?

Graag zou ik dan ook van de geachte Eerste Minister vernemen of hij niet meent dat de huidige regeringsploeg in die zin dient omgevormd ? »

In het antwoord, verschenen in het bulletin van « Vragen en Antwoorden » van 7 nov. 1967, toont onze Premier zich bijzonder voorkomend : « Ik stel mij in gemoede de vraag waarom het geachte lid, nu hij zo goed op weg was, is blijven stilstaan bij het cijfer acht.

Hoe het ook zij, ik wil hem niet de gelegenheid ontnemen deze verwezenlijking op zijn actief te schrijven de dag dat hij formateur zal zijn en ik zal mij derhalve onthouden op zijn verzoek in te gaan ».

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente : jg. 1967 - nr. 10 :

Godelaine A., Openbare bibliotheken, basiselement voor de culturele verheffing van het individu (vervolg en slot). — Verhasselt J., Verzorg uw taal : Over beurzen en tentoonstellingen.

Nederlands Juristenblad : jg. 1967 - nr. 39 :

Remmeling J., Het rapport van de commissie inbeslag-neming gestolen voorwerpen (slot volgt). — Hoefnagels G.P., Beoordelen van voorlichtingsrapporten. — Gerlings H.J.M., met onderschrift van Beekhuis C.H., De Generaal en de Krijgsraad te velde. — Clausing P., Voorzieningen terzake van de wettelijke aansprakelijkheid van werknemers. — Gerritzen J.J.H., Association Internationale des Dispatcheurs Européens. — Bij afscheid Prof. Mr. W.P.J. Pompe van de N.J.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie : jg. 1967 - nr. 4971 :

Hardenberg L., De onderhandeling (Enkele beschouwingen over de zgn. Precontractuele verhouding) (III, slot). — Coebergh H.P.J.M., De in de huwelijks-gemeenschap gevallen vordering van een der echtgenoten op een derde na ontbinding der gemeenschap.

Advocatenblad : jg. 1967 - nr. 9 :

Verpaalen O.A.C. Beroepsgeheim en confraterneel overleg. — Hooftman J.C., Public Relations en de Balie II. — Wagenaar J.W.M., Kanttekeningen bij het Rapport inzake Versnelling van de Civiele procedure. — Van Oppen R., Gebruik bij bewijsmiddelen. — De Jonge W.H., Jaarvergadering van het Verbond van Belgische Advocaten. — Voûte J.R., Twaalfde I.B.A. Conferentie in Dublin van 8-12 juli 1968.

Journal des Tribunaux : jg. 1967 - nr. 4592.

Bricmont G., Les recours administratifs en matière d'urbanisme.

Revue Pratique du Notariat Belge : jg. 1967 - nr. 2536 :

Bruyneel A., Les équivoques de l'article 298 du Code Civil.

Rechtspraak der Haven van Antwerpen : jg. 1967 - nr. 7-8 :

Rechtspraak.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"